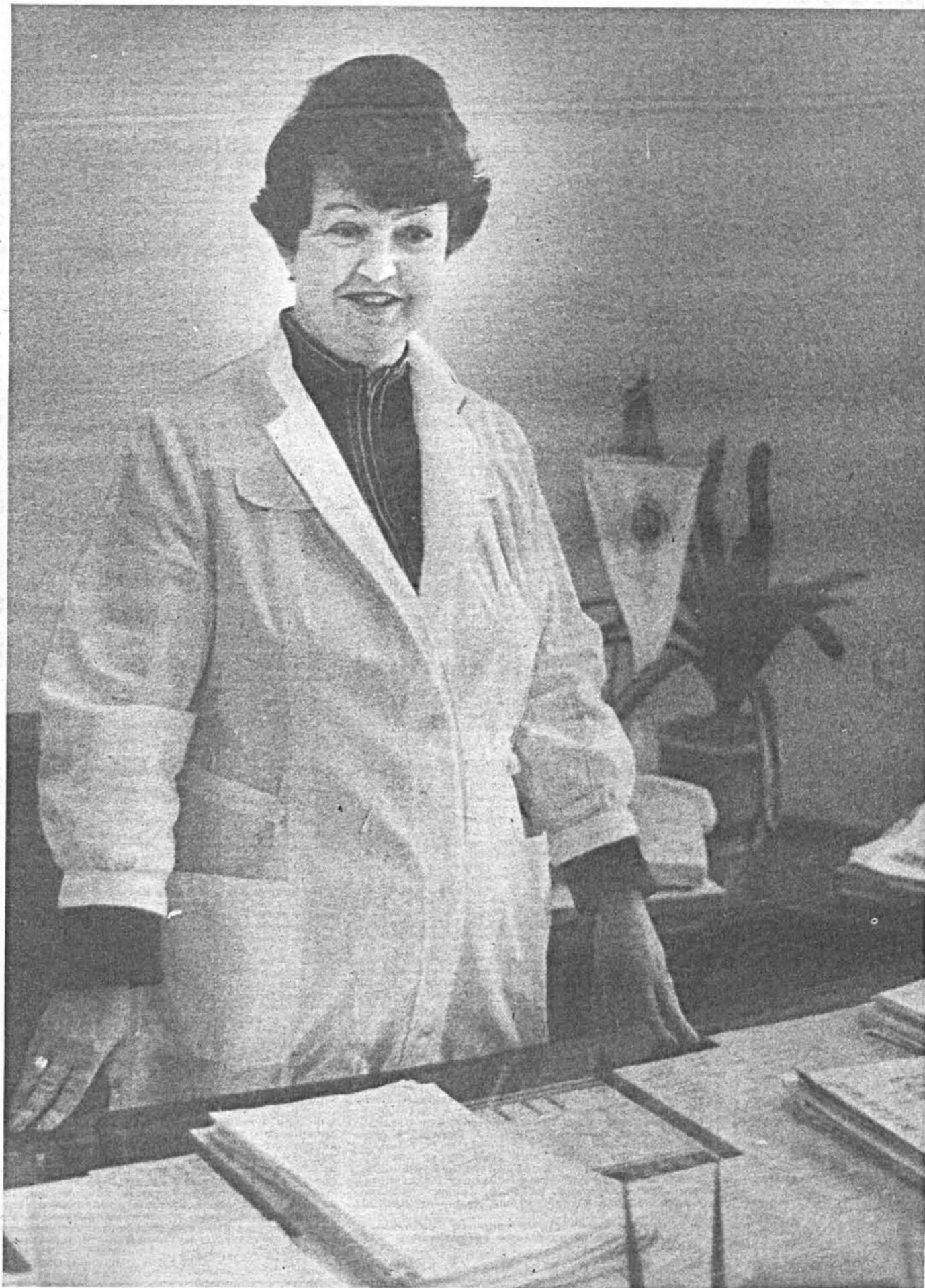

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 5 сакавіка 1982 г. ● № 9 (3107) ● Выходзіць з 1932 г. ● Цана 10 кап.

8 САКАВІКА— МІЖНАРОДНЫ ЖАНОЧЫ ДЗЕНЬ

ПАРА НАСТАЛА

— Пара настала,
Расчыню акно:
Вясна вятрамі
У шыбы б'е даўно.
Няхай з адталых
Рэк і ўсіх азёр
Нясе ў наш дом
Свой гул зямны прастор,
Няхай той гул
Нам сэрцы ўскалыхне,
Быць можа, ты
Падорыш ласку мне...
— Пара настала,
Расчыні акно —
Такога дня
Чакалі мы даўно,
Такога дня,
Які б прынёс адказ,
Ці будуць сэрцы
Здружанымі ў нас.
Цяпер без слоў
Адчулі мы ў жыцці:
Пакуль мы ўдвух,
Нам лёгка ў шлях ісці,
І ласкі нам
Не вычарпаць да дна —
Як мора даль,
Бязмежная яна.

Савецкая ўлада дала крылы для ўзлёту дачцэ простага рабочага-гутніка. Антаніна Лаўрэнцьеўна Леановіч — донтар медыцынскіх навук, прафесар, загадчык кафедры нервовых захворванняў Беларускага інстытута ўдасканалення ўрачоў.

Кастусь КІРЭНКА.

га савецкі народ пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі будзе новае грамадства, змагаецца за мір ва ўсім свеце.
Пастаноўку па п'есе М. Шатрова здзейсніў галоўны рэжы-

СПЕКТАКЛЬ АБ ПРАВАДЫРЫ РЭВАЛЮЦЫІ

Вялікаму правадыру Кастрычніцкай рэвалюцыі прысвечаны новы спектакль Маскоўскага Мастацкага акадэмічнага тэатра «Так пераможам!»
У яго аснову паложаны рэальныя гістарычныя факты. Спектакль, цэпла прыняты гледачамі, апавядае аб неумірачасці бессмяротных запаветаў У. І. Леніна, усёперамагаючай сіле яго вучэння, на аснове яко-

сёр МХАТ А. Яфрэмаў. У ролі Леніна — А. Калягін.
З сакавіка на спектаклі прысутнічалі таварышы Л. І. Брэжнеў, Ю. У. Андропоў, А. А. Грамыка, А. Я. Пельшэ, М. А. Ціханюк, Д. Ф. Усцінаў, К. У. Чарненка, П. Н. Дземічэў, Б. М. Панамароў, У. І. Далгіх, М. В. Зімянін.
Спектакль прайшоў з вялікім поспехам.

У З'ЕЗД САЮЗА ЖУРНАЛІСТАЎ ССРС

Абагульненне вопыту і аналіз дзейнасці сродкаў масавай інфармацыі і прапаганды за пяць мінулых гадоў, новыя адказныя задачы, якія стаяць перад імі на сучасным этапе камуністычнага будаўніцтва, былі ў цэнтры ўвагі дэлегатаў V з'езду Саюза журналістаў ССРС, які працаваў 2—4 сакавіка ў Маскве, у Калоннай зале Дома саюзаў.
У прэзідыуме — сакратар ЦК КПСС М. В. Зімянін, загадчык аддзела прапаганды ЦК КПСС Я. М. Цыжэльнікаў, кіраўнікі сродкаў масавай інфармацыі, саюзаў журналістаў ССРС і саюзных рэспублік, прадстаўнікі партыйных, савецкіх, прафсаюзных і грамадскіх арганізацый.
Са справаздачным дакладам аб рабоце Саюза журналістаў ССРС і задачах савецкай журналістыкі ў святле рашэнняў XXVI з'езду КПСС выступіў старшыня праўлення саюза В. Р. Афанасьев. Ад імя ўсіх удзельнікаў з'езду ён запэўніў партыю, што савецкія журналісты былі, ёсць і заўсёды будуць вернымі ланкамі, партыйнаму сцягу, вялікай справе камунізму. Гэтай справе яны прысвяцяць усе здольнасці і сілы, веды і вопыт.
З'езд заслухаў справаздачу аб рабоце цэнтральнай рэвізійнай камісіі Саюза журналістаў

ССРС, з якой выступіў старшыня камісіі В. І. Новікаў.
Па дакладах разгарнуліся спрэчкі. Іх удзельнікі гаварылі аб неабходнасці павышэння якасці выступленняў друку, тэлебачання і радыё, больш актыўнага ўдзелу журналістаў у барацьбе за ажыццяўленне планаў сацыяльна-эканамічнага развіцця савецкага грамадства, Праграмы міру, прынятай XXVI з'ездам КПСС, уносілі прапановы, накіраваныя на далейшае ўдасканаленне дзейнасці Саюза журналістаў ССРС.
Зацвердзіўшы даклад мандатнай камісіі, з'езд пад бурныя апладысменты прыняў рашэнне ўручыць мандат № 1 ганароваму дэлегату з'езду Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета ССРС, члену Саюза журналістаў ССРС, выдатнаму публіцысту сучаснасці Л. І. Брэжневу.
Сярод тых, хто выступіў на з'ездзе 3 сакавіка, быў старшыня Саюза журналістаў БССР А. А. Тоўсцік.
Дэлегаты і госці з'езду ўскілаві вянок да Маўзалея У. І. Леніна. Быў ускіладзены таксама вянок да магілы Невядомага салдата ля Крамлёўскай сцяны.
Учора V з'езд Саюза журналістаў ССРС закончыў сваю работу. Выбраны кіруючыя органы СЖ ССРС.

МАСАВЫМ ТЫРАЖОМ

Выдавецтва «Беларусь» выпусціла ў свет асобнай брашурай пастанову ЦК КПСС «Аб 60-й гадавіне ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік».
Брашура выдадзена масавым тыражом.

БЕЛТА.

З УЗНАГАРОДАЙ!

За заслугі ў развіцці музычнага мастацтва і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР прысвоіў ганаровае званне заслужанага артыста Беларускай ССР салістам оперы ДРУЖЫНЕ Міхайлу Афанасьевічу, ПЯТРОВУ Яраславу Фёдаравічу, СКАРАБАГАТАВУ Віктару Іванавічу.

ПРЭМ'ЕРЫ

Неумірачкая камедыя Мікалая Васільевіча Гогаля «Рэвізор» зноў набыла жыццё на беларускай сцэне. Да класікі рускай драматургіі звярнуўся Беларускі дзяржаўны ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы.
Пастаноўку спектакля ажыццявіў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР В. Раеўскі. Мас-

так — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Б. Герлаван. Кампазітар — У. Кандрусевіч. Пераклаў п'есу на беларускую мову народны пісьменнік Беларусі К. Крапіва.
У ролях заняты вядучыя акцёры тэатра.
На здымку: сцэна са спектакля «Рэвізор».
Фота Ул. КРУКА.

ХРОНІКА

ПЕРАХОДНЫЯ СЦЯГІ — ЛЕПШЫМ

Калегія Дзяржкамвыда ССРС і прэзідыум ЦК прафсаюза работнікаў культуры па выніках Усесаюзнага сацыялістычнага спаборніцтва за чацвёрты квартал 1981 года сярод іншых прысудзілі пераходныя Чырвоныя сцягі Дзяржкамвыда ССРС і ЦК прафсаюза работнікаў культуры выдавецтва «Беларусь», Слуцкай і Мсціслаўскай узбуйненым друкарням, Гомельскаму абласному кнігагандлю.

ДА ЮБІЛЕЮ ЗЕМЛЯКА

З асаблівым натхненнем рыхтуюцца да 100-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы маладзечанцы. Раёны аддзел культуры распрацаваў план мерапрыемстваў. Тут цыклы лекцый, даклады аб жыцці і дзейнасці песняра, літаратурна-музычныя вечары, канферэнцыі чытачоў, Купалаўскія чытанні, конкурсы самадзейных чытальнікаў. Ва ўсіх бібліятэках раёна аформлены кніжныя выстаўкі, стэнды, прысвечаныя жыццю і дзейнасці Я. Купалы: «Пясняр зямлі беларускай», «Старонкі жыцця», «Да 100-годдзя з дня нараджэння Я. Купалы», «Песні яго ўслаўляюць Радзіму» і іншыя. У раённай цэнтральнай бібліятэцы арганізавана кніжная выстаўка «Пясняр народных дум».
У Радзівіцкім гарпасялковым Доме культуры прайшоў літаратурна-музычны вечар «Слаўны пясняр Беларусі», арганізаваны раённай бібліятэкай, Домам культуры, раённым таварыствам аматараў кнігі пры ўдзеле артыстаў Беларускай філармоніі. Прагучалі паэма Я. Купалы «Курган», песні на яго словы, вершы.

У. МАНГІНОВІЧ.

НА СУД ГЛЕДАЧА

Аднымі з першых гледачоў новай мастацкай кінастудыі «Беларусьфільм» «Кантрольная па спецыяльнасці» сталі жыхары горада Валожына. У цэнтры ўвагі твора — лёс маладой дзяўчыны Алькі, студэнткі гістарычнага факультэта педінстытута. Гарзліва і бесклапотная спачатку, Алька пад уплывам розных неспадзяваных жыццёвых абставін прыкметна змяняецца...

Перад дэманстрацыяй фільма гледачы сустрэліся з яго стваральнікамі: рэжысёрам Б. Шадурскім, апэратарам-пастаноўшчыкам А. Клейменавым, выканаўцамі роляў — народным артыстам ССРС акцёрам Ленінградскага драматычнага тэатра імя А. С. Пушкіна І. Дзмітрыевым, актрысай кінастудыі «Беларусьфільм» А. Міхальковай. Падзякай за змястоўную размову ў той вечар былі шчырыя апладысменты прысутных, кветкі і традыцыйныя сувеніры Валожыншчыны — керамічныя вырабы івянечкіх ганчароў.

Г. ВАСІЛЬЕВА.

«ПЕСНЯРЫ БЕЛАРУСІ СІНЯВОКАЙ»

Тэматычная выстаўка пад такой назвай разгорнута ў чытальнай зале Краснапольскай цэнтральнай бібліятэкі імя М. Ткачова. Яна прысвечана 100-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Для вучнёўскай і рабочай моладзі ў бібліятэцы праводзяцца гутаркі і літаратурныя агляды. Ва ўсіх сельскіх бібліятэках раёна таксама аформлены кніжныя выстаўкі, прысвечаныя стагоддзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, праводзяцца агляды літаратуры. Настаўнікі і вучні мясцовых школ рыхтуюць тэматычныя літаратурныя вечары, прысвечаныя песнярам беларускага краю.

С. СЯМЕНАУ.

ЗА ТЫСЯЧЫ КІЛАМЕТРАЎ

Больш за дзесяць гадоў Дошку гонару Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна ўпрыгожвае партрэт І. Алексіевіча, які ўзначальвае Крупскую раённую цэнтралізаваную бібліятэчную сістэму. Больш чым 30 гадоў выбаршчыкі мясцовага пасялковага Савета аказваюць яму вялікае давер'е — выбіраюць сваім дэпутатам.

У бібліятэцы раёна пастаянна прыязджаюць па перадавы вопыт. Тут аднымі з першых уключыліся ва Усесаюзны агляд работы культурна-асветных устаноў, прысвечаны 60-годдзю ўтварэння ССРС.

З 1960 года І. Алексіевіч падтрымлівае цесную дружбу з Саяцкай раённай бібліятэкай, што ў Туркменскай ССР. За гэты час з сонечнай рэспублікі атрымана больш за 1200 экзэмпляраў рознай літаратуры, якая расказвае аб жыцці туркменскага народа. Крупчане ў сваю чаргу ў Саяц дасылаюць беларускія выданні.

Абмен кнігамі наладжаны з Шэлуцкай раённай бібліятэкай Літвы, Туманянскай бібліятэкай Арменіі, Цюбскай бібліятэкай Кіргізіі.

Такое супрацоўніцтва дапамагае абагульняць і распаўсюджаць лепшы вопыт работы культурна-асветнага дабраўдзельца новых поспехаў у абслугоўванні насельніцтва бібліятэчнай кнігай.

Л. КАЛАЧОУ.

ФІЛЬМ НА РАДЗІМЁ МЕЛЕЖА

Творчая сустрэча стваральнікаў і акцёраў фільма «Людзі на балоце» з працаўнікамі калгаса «Ленінскі шлях» Хойніцкага раёна адбылася на радзіме народнага пісьменніка Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі І. Мележа ў вёсцы Глінішчы.

У госці да людзей, якія самі або іх бацькі сталі прататыпамі герояў «Палескай хронікі», прыехалі аўтар сцэнарыя і пастаноўшчык фільма, народны артыст БССР В. Тураў, акцёры Алена Барзова (Ганна), Юрый Казючыц (Васіль) і іншыя.

У той жа дзень група творчых работнікаў кінастудыі «Беларусьфільм» сустрэлася з жыхарамі райцэнтра.

В. ЛОУГАЧ.

ДЗЕНЬ НОВАЙ КНІГІ

Аматары літаратуры, пастаянныя наведвальнікі «Кнігарні пісьменніка» нядаўна зноў прышлі сюды, каб прыняць удзел у чарговым «Дні новай кнігі». На гэты раз ён быў прысвечаны выхаду новага паэтычнага зборніка лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Васіля Зуёнка «Світалыныя птушкі», які сёлета пабачыў свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура».
Вядучы сустрэчы кансультант Саюза пісьменнікаў БССР Яўген Міклашэўскі, а таксама паэт і празаік Леанід Дайнека, які сказаў слова пра творчасць В. Зуёнка, адзначылі плённасць творчых пошукаў аўтара, той уклад, які ўносіць ён у развіццё беларускай паэзіі.
В. Зуёнка падзяліўся творчымі планами, адказаў на пытанні чытачоў.

ГРАНІ НАЦЫЯНАЛЬНАГА КАЛАРЫТУ

Малюнічыя вырабы з фарфору, фаянсу, керамікі, шкла, крышталю, тیانіны і дыяны прадстаўлены на усесаюзнай выстаўцы дэкаратыўнага мастацтва, якая адкрылася 25 лютага ў Маскоўскім цэнтральным Доме мастака.
Гэта першая за апошнія 20 гадоў экспазіцыя, у якой сабраны прамысловыя ўзоры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, прызначаныя для дома. Тут можна ўбачыць вырабы з крышталю і каларовага шкла шклозавада «Нёман».
Цэлы раздзел у экспазіцыі прысвечан прадукцыі Добрушскага фарфаравага завода. Дэманструюцца чайныя і кафейныя сервізы, набор чайнікаў, размаляваных рукамі майстроў — В. А. Леантовіча, Л. Я. Багданава, В. А. Літвіненкі.
Свае вырабы на выстаўцы паказваюць таксама шклозавад «Нёман», прадпрыемствы мясцовай прамысловасці рэспублікі, Віцебскі дывановы камбінат.

БЕЛТА.

ЛЮБЯЦЬ ФАЛЬКЛОР

Вялікая работа ў Маладзечанскім музычным вучылішчы вядзецца па зборанні і вывучэнні народных скарбаў. Кожнае лета выкладчыкі разам са сваімі выхаванцамі выпраўляюцца ў этнаграфічна-фальклорныя экспедыцыі.
Гэтыя паезды падказалі ідэю стварэння пры вучылішчы фальклорна-этнаграфічнага калектыву, які стала заняўся 6 вывучэннем народнай творчасці. Так і з'явіліся «Калядкі». Кампазіцыі іх створана пад кіраўніцтвам Зой Францаўны Русель.
Калектыву рыхтуе новыя работы: «Купалле», «Дажынкi», «Вяснянкi».

М. УЛАДЗІМІРАУ.

МАЦНЕЮЦЬ СЯБРОЎСКІЯ СУВЯЗІ

Развіваюцца і мацнеюць сяброўскія сувязі паміж працоўнымі калектывамі Віцебскай вобласці і акругі Франкфурт-на-Одэры (ГДР). Адываецца рэгулярны абмен дэлегацыямі будаўнікоў і архітэктараў, хлэбаробаў і журналістаў.
Нядаўна ў газеце «Віцебскі рабочы» па ініцыятыве абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР была апублікавана вялікая падборка твораў маладых франкфурцкіх аўтараў.
На беларускую мову творы нямецкіх сяброў пераклаў паэт Уладзімір Панковіч.

У. ТАЛЯРОНАК.

АТЭСТАЦЫЯ АГІТКАЛЕКТЫВУ

У Маладзечанскім раёне праходзіць атэстацыя агіткалектываў. Першай адбылася яна ў калгасе імя У. І. Леніна. Члены агіткалектыву змястоўна, з глыбокім веданнем справы адказалі на пытанні аўтарытэтай камісіі, у якую ўваходзілі старшыня калгаса І. Рагуновіч, сакратар парткома П. Грыгор'ев і іншыя. Больш за 70 чалавек, сярод якіх былі настаўнікі, спецыялісты калгаснай вытворчасці, брыгадзіры, загадчыкі ферм, з гонарам вытрымалі гэты своеасаблівы экзамен. Пасля атэстацыі ўсе члены агіткалектыву зацверджаны на пасяджэнні парткома.

РЫХТУЮЦА ДА АГЛЯДУ

Творчым падарункам вырашылі адзначыць 100-гадовы юбілей песняроў Беларусі Я. Купалы і Я. Коласа удзельнікі народнага тэатра Палаца культуры і тэхнікі Баранавіцкага баваўнянага камбіната імя ЛКСМБ. Самадзейныя артысты з захапленнем працуюць над пастаноўкай спектакля па драматычнай паэме Я. Купалы «Адвечная песня». Кіруе пастаноўкай работай рэжысёр тэатра В. Сакалоў.

На Брэстчыне дзейнічае каля 500 самадзейных тэатральных калектываў, у якіх занята больш пяці тысяч аматараў сцэны. З мэтай шырокай прапаганды творчай спадчыны народных песняроў, далейшага павышэння выканаўчага майстэрства самадзейных акцёраў узраўнаванне культуры аблвыканкома і абласны савет прафсаюзаў аб'явілі абласны агляд-конкурс тэатральных калектываў.

Пераможцы атрымаюць узнагароды — дыпломы і прызы. Лепшыя пастаноўкі будуць паказаны ў Брэсце на сцэне Палаца культуры прафсаюзаў.

М. МІКАЛАЕВІЧ.

ЗНАЁМСТВА

З МАЛАДОЙ АПЕРЭТАЙ

— так можна назваць гэтую сустрэчу, якую арганізавалі камісія па рабоце з творчай моладдзю рэспубліканскага Дома работнікаў мастацтваў і Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР. У Доме мастацтваў сабраліся шматлікія прыхільнікі оперы і балета, каб сустрэцца з маладымі артыстамі. У гэтым вечары, які ператварыўся ў своеасаблівую справаздачу творчай моладзі, прынялі ўдзел музыкантаў А. Равава, галоўны рэжысёр тэатра А. Малчанав, загадчы літаратурна-музычнай часткі кампазітар А. Залётнеў.

З. СОМАУ.

ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

Хлеб-соль мастаку падносяць землякі.

Фота Ул. КРУКА.

Яго імя — гонар і слава беларускага мастацтва, сімвал сумленнасці Мастака, усведамлення яго высокай місіі. Яго творы ведаюць сёння ва ўсім свеце. Яго карціны — «Партызаны» і «Партызанская мадонна», «Віцебскія вароты» і «Пакаранне смерцю», «Куст руж» і «Адзінадушша» увайшлі ў залаты фонд савецкага мастацтва. Яны нібыта выпраменьваюць энергію — энергію спаціжання быцця, ствараюць моцнае сілавое поле, уцвягляюць гледача ў актыўны дыялог, прымусваюць думаць.

Пра высокі прапаведніцкі дух творчасці мастака, яго феноменальную працаздольнасць гаварылі ўсе, хто выступаў на юбілейных вечарах, прысвечаным 60-годдзю народнага мастака ССРСР, члена-карэспандэнта Акадэміі мастацтваў ССРСР, дэпутата Вярхоўнага Савета БССР Міхаіла Андрэевіча Савіцкага.

Слова пра творчасць Майстра сказаў мастацтвазнавец

У. Бойка. Словамі захаплення, глыбокай павагі і удзячнасці за зробленае юбіляра віталі першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Н. Гілевіч, галоўны рэдактар усеагульнага часопіса «Искусство» У. Зіменка, міністр культуры БССР Ю. Міхневіч, народны мастак ССРСР З. Азгур, сакратар ЦК ЛКСМБ В. Казакевіч, удзельнікі студыі выяўленчага мастацтва мінскага Палаца піянераў, выбаршчыкі Верашчагінскай выбарчай акругі Мінска, артысты тэатра імя Янкі Купалы, землякі мастака — сакратар Талачынскага райкома партыі М. Савельева, начальнік Віцебскага абласнога ўпраўлення культуры Г. Квасова і інш.

У вечары прынялі ўдзел сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, беларускія мастакі і іх калегі з Масквы, прадстаўнікі творчых саюзаў рэспублікі, грамадскія Мінска.

ягоным лёсам і я прысвячу гэту гораду жыццё. Не, я не думаю, але праўда, адчуваю, што з ім звязана самае светлае, радаснае, заветнае, бо тут я пазнаваў непазнавае, тут перада мною як ніколі ярка развінуліся неабсяжныя далёглядчы чалавечай думкі і мудрасці». Сапраўды, жыццё пісьменніка немагчыма ўявіць без жыцця беларускай сталіцы. Немагчыма, бадай, знайсці ў яго творы, у якім бы тэма Мінска не гучала ў той ці іншай ступені. Асаблівае ж сваё раскрыццё яна атрымала ў тэатралогіі «На перавале стагоддзя», змест якой складалі раманы «Нямігі крывавыя берагі», «Вясеннія ліўні», «За годам год», «Сотая маладоць», а таксама ў кнізе пісьменніка «Прызнанне ў нянавісці і любові».

Усё гэта згадалася на ўрачыстым вечары, прысвечаным 70-годдзю нараджэння У. Карпава, у Доме літаратара. Вядучы вечара Іван Шамякін, дакладчык Аляксей Зарыцкі, Герой Савецкага Саюза Марыя Осіпава, акадэмік Міхал Дарожнік адначасна праўдзіваць кнігі пісьменніка, цесную сувязь іх аўтара з паўсядзённым жыццём. Шмат гаварылася пра ўдзел У. Карпава ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў гады вайны.

На здымку: вядзе вечар народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін.

Фота Ул. КРУКА.

А ў бібліятэцы Мінскага аўтамобільнага заводу адбылася чытацкая канферэнцыя, прысвечаная 70-годдзю з дня нараджэння пісьменніка, якую арганізавалі Саюз пісьменнікаў БССР сумесна з партыяй і бібліятэкай аўтазавода.

Пра творчы шлях пісьменніка расказалі вучаніца 120-й школы С. Цадзелка, студэнтка інстытута народнай гаспадаркі Н. Семянец, студэнтка БДУ Галіна Садоўская і метадыст бібліятэкі Ганна Шагавіч.

Удава Карпава Марыя Міхайлаўна падзялілася ўспамінамі пра Уладзіміра Барысавіча.

Т. АРСЕНАУ.

Любячы родную літаратуру ў Будслаўскай сярэдняй школе Мядзельскага раёна. Вучні і вастаўнікі ў розныя гады сустракаліся з М. Аўрамчыкам, У. Нараткевічам, Р. Барадулійным, Г. Бураўкіным і іншымі пісьменнікамі. Восць чаму з такім захапленнем і шчырасцю былі сустрачаны тут чарговыя госці — выкладчыкі БДУ імя У. І. Леніна пісьменнікі А. Лойка і В. Рагойша.

В. Рагойша расказаў аб працы над кнігай-эсэ «Напісана рукой Купалы», у аснову якой ляглі невядомыя дагэтуль аўтаграфы паэта, яго пісьмы, артыкулы, выступленні, што не ўвайшлі ў збор твораў. Ён расказаў таксама і пра гісторыю стварэння новай арыгінальнай кнігі, кнігі аднаго верша «А хто

там ідзе?..» у перакладах на 82 мовы свету.

Не пакінула нікога абывальным і выступленне А. Лойкі. З жывой зацікаўленасцю былі ўспрыняты старонкі з рамана

Слонімскай цэнтральнай бібліятэка імя Якуба Коласа і савет клуба кнігалюбаў «Крыніца» правялі вечар пад назвай «Яго імя носіць наша бібліятэка», які адкрыла дырэктар Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Р. Міско.

Прысутныя паглядзелі дакументальны фільм «Якуб Колас», слухалі выступленні адной са старэйшых чытачак бібліятэкі К. Бараноўскай, паэта А. Іверса, удзельніка рэвалюцыйнай

На Капыльшчыне пабывалі пісьменнікі — землякі Аляксей Адамовіч і Ян Скрыган. Яны сустраліся з чытачамі ў раённым Доме культуры.

Я. Скрыган расказаў аб развіцці беларускай літаратуры, пісьменніках — капыльлянах, сваёй творчасці. З вялікай цікавасцю слухалі прысутныя А. Адамовіча, які падзяліўся

пра Янку Купалу «Як агонь, як вада».

Госці падарылі школьнаму літаратурнаму музею кнігі з аўтаграфамі.

І. ЖУК.

барацьбы ў Заходняй Беларусі П. Дабрыяна. У выкананні драматычнага гуртка Дзераноўскай сярэдняй школы былі паказаны ўрыўкі з паэмы «Новая зямля».

Вялікую цікавасць праявілі ўдзельнікі вечара да кніжнай выстаўкі «Жыццё Якуба Коласа — найцікавейшая кніга». У яе падрыхтоўцы сланімчанам дапамаглі супрацоўнікі Літаратурнага музея Якуба Коласа ў Мінску.

Д. ЗІНГЕР.

ўспамінамі пра тое, як з Янкам Брыльм і Уладзімірам Калеснікам працаваў над дакументальнай кнігай «Я з вогненнай вёскі...»

У сустрэчы прыняў удзел заслужаны артыст БССР Анатоль Падгайскі, які выканаў некалькі папулярных песень.

С. ФЯНЬКО.

Добрыя адносіны склаліся паміж Мінскім вытворчым аб'яднаннем «Гарызонт» і Саюзам пісьменнікаў БССР. На працягу дзесяці год — трыці аўторак кожнага месяца — прыходзіць беларускі пісьменнікі ў госці да рабочых, каб падзяліцца думкамі аб сваёй творчай працы, каб расказаць аб задачах, пастаўленых перад савецкай літаратурай, аб лепшых творах шматнацыянальнай савецкай лі-

таратуры, адказаць на шматлікія пытанні чытачоў.

На гэты раз да рабочых прыйшлі лаўрэаты прэміі Ленінскага камсамола Беларусі В. Зуёнак, А. Асіпенка, Я. Янішчыч, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола У. Ніяляў, а таксама В. Іпатава і Д. Слаўкоў.

На здымку: А. Асіпенка і В. Зуёнак даюць аўтаграфы.

Фота А. КАЛЯДЫ.

Аматары беларускай літаратуры Навукова-даследчага інстытута сроднай аўтаматызацыі сустраліся з лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР І. Чыгрынавым.

Пра творчасць І. Мележа, В. Быкава, Я. Брыля, А. Адамовіча, І. Шамякіна, І. Чыгрынава,

якія па праву займаюць пачэснае месца ў шматнацыянальнай літаратуры, расказаў вядомы крытык і літаратуразнаўца У. Юрзвіч.

І. Чыгрынаў гаварыў пра сваю творчасць і пра планы на будучае.

А. ТОЧКА.

НАШ КАЛЯНДАР

1 САКАВІКА спаўняецца 80 год жывапісцу Я. РАЗДЗЯЛОУСКОЙ. Пачала ўдзельнічаць у мастацкіх выстаўках з 1946 года. Працуе пераважна ў галіне жанравай карціны, партрэта, пейзажа, нацюрморту. Ёй належаць палотны «Немцы адступаюць», «На птушкаферме», «Перад экзаменам», партрэты заслужанага настаўніка А. Іванова, дзяўчыны ў ружоў, партызанкі З. Яблакавай, нацюрморты «Рабіна», «Чаромха», «Нацюрморт з бузіной», «Нацюрморт з валожкамі».

тар мемарыяльных кампазіцый «Уваход у Дом-музей У. І. Леніна ў Белым Дунайцы», «Пакой У. І. Леніна ў Доме-музеі У. І. Леніна ў Белым Дунайцы» (Польшча), лірычных пейзажаў.

7 САКАВІКА — 110 гадоў з дня нараджэння В. ЗАЛАТАРОВА (1872 — 1964). Народны артыст БССР, адзін з заснавальнікаў беларускай кампазітарскай школы. Найбольш значны твор — балет «Князь-возера», пастаўлены на сцэне Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР і ўдасцелены Дзяржаўнай прэміі ССРСР.

7 САКАВІКА — 70 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Т. ХАДКЕВІЧА (1912—1975). Літаратурную дзейнасць пачаў у 1926 годзе. Яго пераважаюць зборнік вершаў «Смялей, таварыш!», апавесці «Вяснінкі», «Рэха ў гарах», раманы «Даль палаява», «Песня Дзвіны», кнігі нарысаў і апа-вяданняў.

13 САКАВІКА — 70 год мастацтвазнаўцы і графіку П. ГЕРАСІМОВІЧУ. Скончыў у 1933 годзе Віцебскі мастацкі тэхнікум, выхаванец І. Ахрэмчыка і У. Хрусталёва. Аўтар раздзела «Жывапіс» у кнізе «Мастацтва Савецкай

Беларусі». У сааўтарстве з П. Нікіфаравым напісана кніга «Изобразительное искусство Белорусской ССР», выдадзеная выдавецтвам «Советский художник».

П. Герасімовіч — аўтар некалькіх манаграфій, прысвечаных беларускім мастакам: «Я. А. Зайцаў», «А. М. Тычына» і інш. Напісаў таксама нарыс «Беларускае выяўленчае мастацтва» для юбілейнага выдання кнігі «Мастацтва, народнае Кастрычнікам».

Працуе і ў галіне станковай графікі. Сярод яго твораў — лінаграфіюры «Год 1919-ы», «Год 1930-ы», «Памятай, таварыш», «Пасля навалыны» і інш.

14 САКАВІКА спаўняецца 50 год з дня нараджэння скульптара М. РЫЖАНКОВА. Выхаванец Ленінградскага вышэйшага мастацка-прамысловага вучылішча імя В. Мухомінай. Дыпломная праца — помнік на Успенскіх могілках Ленінградцам, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Працуе ў галіне станковай і манументальнай скульптуры. Сярод яго твораў — кампазіцыі «Вайна 1812 года», «Партызаны», «Дзеці і рэльеф», «Шлях героя» для залы Герояў у Беларускай дзяржаўнай музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны; бар'ельеф У. І. Леніна для будынка Мінскага аблвыканкома (у сааўтарстве з Б. Маркавым); медалі, прысвечаныя Ільчу і інш.

М. Рыжанкоў — аўтар помнікаў: у гонар 150-

годдзя з дня перамогі рускай зброі на Бярэзіне ў 1812 годзе пад Барысавам, партызану-камсамольцу М. Гойшыку пад Івацэвічамі (у сааўтарстве з В. Занковічам і Л. Левіным), «Ахвярам фашызму» на месцы былога перасильнага канцлагера савецкіх ваеннапалонных у Барысаве, М. Горкаму ў Мінску (у сааўтарстве з І. Міско і А. Заспцікім). Аўтарскаму калектыву ў складзе А. Заспціка, І. Міско, М. Рыжанкова прысуджана Дзяржаўная прэмія ССРСР за помнік Маці-патрыётцы ў Жодзіне.

17 САКАВІКА — 60 гадоў з дня нараджэння празаіка І. КЛАЗА (1922 — 1980). Ён аўтар рамана «Белая Русь», апавесцей «Жарцы», «Разбег», кнігі нарысаў «Па Дзвіне на вёслах» і інш.

І
ВЫ ЕЛІ РАКАУ? Смачна? Асабліва з півам. Праўда, у наш час ракі—рэдкасць, яны знікаюць з рэчак і рачулак. А калі і трапіцца, дык нейкі кволы. А між тым, «рак першага гатунку павінен быць жывым і варушыць вусамі». Гэта — цытата з колішняга дзяржаўнага стандарту на ракаў.

Ракі і стандарт? Кур'ёз? Ды не, стандарт мае дачыненне літаральна да ўсяго. Дык што ж такое стандарт? Для большасці людзей слова гэтае — сінонім нечага аднастайнага, пазбаўленага адметных, арыгінальных рысаў. У тлумачальным слоўніку сказана: «Стандарт — гэта тыповы ўзор, тыповая форма арганізацыі чаго-небудзь». Ясна?

Усё пра стандарт вы ведаецеся, калі пабываеце ў Беларуска-рэспубліканскім цэнтры стандартызацыі і метралогіі. Гэта ўстанова, дзе пра стандарт ведаюць усё. І пра яго гісторыю, і пра тое, як ён нараджаецца, колькі гадоў жыве, як і чаму заканчвае сваё існаванне, бо, аказваецца, самы лепшы стандарт — не вечны. Праўда, зусім ён не памірае. Нібы казаная ітшкі фенікс, ён нараджаецца кожны раз нанова і кожны раз у новым, больш дасканалым выглядзе. Напрыклад, стыкоўка касмічнага карабля з навуковай касмічнай станцыяй была б немагчымай, калі б засталіся нязменнымі стандарты вымярэння часу (для касмічнай стыкоўкі патрабуецца дакладнасць у тысячныя долі секунды).

І не такая ўжо сухая рэч, гэты стандарт. Вось што давалася прачытаць у артыкуле «Новога міра»: «Стандарт падобны на легендарнага цара Мідаса, які, дакранаючыся да любой рэчы, ператвараў яе ў залатую. Дзякуючы стандарту унікальны выраб, унікальная рэч становіцца масавай, агульнадаступнай. Гэта больш, чым золата». Альбо такое параўнанне: «стандартызацыя бліжэй да натуральнага адбору ў прыродзе: выжывае самы, так сказаць, прыстасаваны, самы жыццяздольны. Бо — паўторым — стандарт перш за ўсё ўзор, па якім робяцца рэчы-блізняткі. Пачынаючы ад про-

віце, што б адбылося, калі б кожнае прадпрыемства ўстанавіла свае меркі? Калі б не было строгіх стандартаў на такія параметры, як даўжыня, аб'ём, трываласць і іншыя характарыстыкі тавараў (у кожнай рэчы, у кожнага тавара яны свае), утварылася б анархія ва ўсім прадметным свеце. Цэнтр акурат для таго і створаны, каб такой анархія не было, каб быў узор, стандарт, на які трэба абавязкова раўняцца. Цікаўны чытач спытае, адкуль той узор-стандарт бярацца? З жыццёвага вопыту,

міналу, калі яе, напрыклад, трохі падпілаваць. Мне расказвалі тут, што праверка ў адным з калгасаў машынных вагаў выявіла разыходжанне з эталонам на цэлых 100 кілаграмаў.

Лабараторыя фізіка-хімічных вымярэнняў. Тут, між іншым, я ўбачыла прыборы, ужо знаёмыя мне па інстытуце гігіены і санітарыі, адкуль нядаўна рабіла рэпартаж. Гэта — храматографы, пры дапамозе якіх гігіеністы вызначаюць чысціню паветра і вады. Якое дачыненне гэтыя прыборы маюць да

дах лабараторый БРЦСМ можна ўбачыць тэлевізары, радыёпрыёмнікі, халадзільнікі «Мінск», многія іншыя апараты, якія спараджаюць шум.

Разам са старшым інжынерам лабараторыі радыётэхнічных і акустычных вымярэнняў Валянцінай Віктараўнай Паздзеевай спускаемся па каменнай лесвіцы ў так званую заглушаную камеру. Уражанне такое, нібы ты апынуўся глыбока пад вадой. Усе гукі глухнуць, ледзь чутны нават голас субясідніка. Адзіны прыбор тут — мікрафон, які транслюе на-

Правяраецца самы галоўны «гадзіннік» рэспублікі. Навуковы захавальнік эталона часу І. Карніенка і тэхнік-аператар Я. Серавая за пультам эталону часу.

мічных аб'ектаў пагрэшнасць у мільённую долю секунды можа прывесці да разыходжання ў касмічнай прасторы на трыста метраў! Не пералічыць усіх галін чалавечай дзейнасці, дзе неабходны эталон часу.

V

УСЕ, пра што расказвала-ся вышэй, гэта, так сказаць, інструменты стандартызацыі. А стандартызацыя, як ужо было сказана, рэч усеабдымная. Пад яе падпадае і «рак з кляшнёй, і конь з капютам».

Тут, у БРЦСМ, я мела магчымасць пераканацца, што стандарт (або тэхнічная умова) распаўсюджваецца і на цырульніцкія работы, і на катлету, якую вам падаюць у сталовіцы. І калі гэтую катлету ў рот не ўзяць, значыць, прыгатавалі яе не па стандартзе.

Ды што катлета... Яшчэ не так даўно на беларускіх тэлевізарах маркі «Гарызонт» стаяў Знак якасці. Цяпер яго не ўбачыш. Гэта не значыць, што яны сталі горшымі, чым былі. Аказалася толькі, што той «знак якасці» быў, калі можна так сказаць, «заніжаны»: тэлевізары не адпавядалі аіччынным і міжнародным стандартам. Сказалі пра гэта ўголас работнікі цэнтры. А голас іх аўтарытэтны! Гэта па патрабаванні службцяў дзяржстандарту зняты з вытворчасці тэлевізар «Ц-230», які, як высветлілася, «адпавядаў» нейкаму ананімнаму японскаму ўзору.

І тут узнікае адна з праблем стандартызацыі. Праблема — брак інфармацыі. Яе не хапае не толькі для праверкі зарубежнай нарматыўна-тэхнічнай дакументацыі, але і аіччыннай. Гэта прыводзіць да таго, што розныя прадпрыемствы выпускаюць адну і тую ж прадукцыю з рознымі параметрамі. І галоўнае, розную па якасці. А між тым, існуе лепшы варыянт пэўнага вырабу, варыянт, які мог бы стаць узорам. Інакш кажучы, стандартам. І тут на дапамогу прыходзіць БРЦСМ. Яго работнікі выяжджаюць на прадпрыемствы і праводзяць там дзяржаўную праверку прадукцыі, зыходзячы з яе якасці. Бывае, што выпуск прадукцыі доводзіцца і забараняць, а на кіраўнікоў — накладваць эканамічныя санкцыі. Напрыклад, на Брэсцкім дыянавым камбінаце ў абыход усіх стандартаў нядаўна была выпушчана партыя тапак, якія шлі з адыходаў. Ніякай нарматыўнай дакументацыі на іх прадстаўлена не было. БРЦСМ забараніў выпуск тых тапак.

Захаваў стандартызацыя — складаная справа. Тут трэба глядзець у заўтрашні дзень. Сённяшнія ўзоры заўтра могуць ператварыцца ў рэквізіт мінулага. Між іншым, гэты «рэквізіт» мы бачым у магазінах, дзе месяцамі і нават гадамі вісіць адзенне, якое ніхто

ОДА

СТАНДАРТУ

РЭПАРТАЖ З БЕЛАРУСКАГА РЭСПУБЛІКАНСКАГА
ЦЭНТРА СТАНДАРТЫЗАЦЫІ І МЕТРАЛОГІІ

пратыкі. Пагадзіцеся, што стандартны гузік не можа мець, скажам, дзесяць дзірачак.

— Інструмент стандартызацыі — метралогія, — гаворыць Мікалай Мікалаевіч. — Яна дапамагае ацэньваць як асобныя прадметы, так і цэлыя сістэмы. Дзейнасць нашай работы забяспечваецца унікальным правяральным абсталяваннем, эталоннай і доследнай базай. Дарэчы, Беларускі цэнтр стандартызацыі і метралогіі вылучаецца самым сучасным, самым дакладным абсталяваннем. Ён мае не толькі рэспубліканскае значэнне. Мы, напрыклад, працуем і на рэспублікі Савецкай Прыбалтыкі...

II

У ЦЭНТРЫ аж пяцьдзесят лабараторый, дзесяткі аддзелаў.

...Вы калі-небудзь задумаліся, што звычайная кілаграмовая ці паўкілаграмовая гіра, якую кідае на вагі прадавец, можа не адпавядаць наміналу? Скажам, па цэлым шэрагу прычын стане менш важкай?

стандарту і стандартызацыі? Як і рэфрактометры, спірометры і мноства іншых прыбораў, якія мы бачылі ў лабараторыі?

— Наша апаратура служыць для эталоннай праверкі абсталявання прадпрыемстваў, магазінаў, паліклінік, — расказвае загадчык сектара лабараторыі Ніна Валянцінаўна Хайрова. — Ад звычайнай жалезнай гіры да высокадакладных вагаў, на якіх, скажам, правізар у аптэцы ўзважвае мікраскапічныя дозы лекаў. Есць эталоны для прыбораў, якія кантралююць вільгаць на базах гародніны і садавіны. А вось рэфлектометры, напрыклад, вызначаюць спажывуны якасці сіропаў, скажам, на кандытарскіх фабрыках.

Ніна Валянцінаўна паказвае мне эталон люксметра, прыбора, які вызначае ступень асветленасці рабочага месца. Між іншым, эталон гэты надзвычай дакладны, і люксметры прывозяць сюды на праверку з Прыбалтыкі, з Маскоўскай вобласці.

Знаёмлюся яшчэ з адным вельмі цікавым эталонам прыбора, які прымяняюць у клініках для вызначэння кіслотнасці страўніка. Гэта так званы РН-метр, які пачаў выпускаць Гомельскі завод вымяральных прыбораў.

Зразумела, праверка праводзіцца не дзеля праверкі. На вінаватых за няспраўнае абсталяванне і выкарыстанне яго без належнага дазволу накладваецца спажанне.

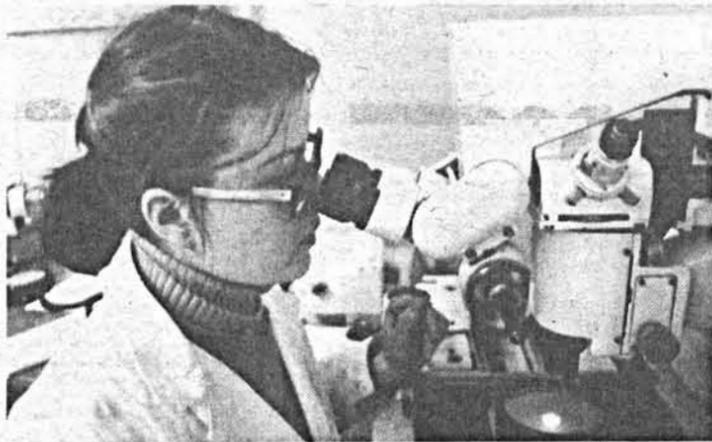
— На жаль, — гаворыць Н. Хайрова, — такога абсталявання няма — да 15 працэнтаў ад агульнай колькасці.

Шмат клопату з імпартным абсталяваннем самых розных профіляў. Яно часта паступае без фізічных характарыстык, без характарыстык па іншых параметрах, і мы вымушаны ставіць яго на выпрабаванні, пасля якіх імпартны прыбор, станок, прыстасаванне атрымлівае метралогічную атэстацыю, яму прысвойваецца пэўны клас.

Я слухаю Ніну Валянцінаўну, і свет стандартаў, гэтая «тэра інкогніта» для недасведчаных, усё больш і больш уражвае. А пахадзіўшы па іншых лабараторыях, я пачынаю зусім інакш глядзець на многія, здавалася б, простыя, звычайныя рэчы.

III

НА ВЫМЯРАЛЬНЫХ СТЭН-

І неверагоднае становіцца відавочным... За мікраскопам інжынер З. Прохарава.

стага гузіка і канчаючы ЭВМ». Дамо слова намесніку начальніка БРЦСМ М. Чавяруку: — Вытворчасць не можа існаваць, не можа дзейнічаць без стандартаў, без стандартызацыі. Бо стандартызацыя — перш за ўсё — інструмент кіравання якасцю прамысловай прадукцыі, не гаворачы ўжо аб тым, што без стандарту не зробіш ні чаравіка, ні дзіцячай цацкі.

Цяжка нават пералічыць тавары, якія выпускае сёння прамысловасць рэспублікі. Іх тысячы, калі не дзесяткі тысяч. Уя-

Пакупніку ў гэтым выпадку можна толькі паспачуваць... Ну, а «метр», пры дапамозе якога вам адмераюць у магазіне матэрыю на паліто ці сукенку? Ведаеце, бывае, і метр — не метр. А памылка нават у адзін сантыметр абыходзіцца не ў адзін рубель.

Тыя гіркі і «метры» сістэматычна правяраюцца ў лабараторыях БРЦСМ. Іх тут супастаўляюць з эталонам. «Метр» можа аказацца сагнутым, у яго могуць быць спілаваны канцы і г. д. Гіра можа «раптам» недацягнуць да свайго на-

не купляе, стаіць нікому не патрэбны абутак. А на некаторых гэтых рэчах стаіць знак якасці!.

Гаворыць загадчык сектара аддзела кіравання якасцю БРЦСМ Надзея Ільнічна Курдзюк:

— На многіх прадпрыемствах рэспублікі дзейнічае цяпер комплексная сістэма кіравання якасцю. Мы павінны забяспечыць метадычную распрацоўку сістэмы і правяраць яе эфектыўнасць. Група нашых супрацоўнікаў нядаўна правярала партыю прадукцыі скуранага завода «Бальшавік». Было ўстаноўлена, што частка гэтай прадукцыі мае тэхналагічны брак. І тады было вырашана правесці усю тэхналогію вытворчасці шкур.

У апошні час у паказчык эфектыўнасці комплекснай сістэмы кіравання якасцю ўключаецца і збыт прадукцыі. На некаторых прадпрыемствах лёгкай прамысловасці ў ацэнцы якасці вырабаў прымае ўдзел і пакупнік. Ад попыту на таварі ступені рэкламацыі залежыць і яго ацэнка. Мінчане ведаюць магазіны «Адзене» і «Прамень» — першы на вуліцы Алега Кашаваго, другі — на Чырвонай. Гэтыя магазіны — своеасаблівыя лабараторыі, дзе вывучаецца попыт на новыя мадэлі абутку і адзення. Больш таго, некаторыя прадпрыемствы па дамоўленасці з магазінамі вызначаюць і цану сваёй прадукцыі, мінуўчы камітэт па цэнах і цэнаўтварэнні. Гэта дапамагае больш аператыўна, больш гнутка працаваць прадпрыемству, укараняць лепшае, спрыяць утварэнню новых стандартаў.

VI

МЫ УЖО ГАВАРЫЛІ пра ўсеабдымнасць стандартызацыі. Але гаварылі толькі пра сферу прамысловай вытворчасці, гандлю. У апошнія гады стандартызацыя распаўсюджваецца і на практычныя работы, на навукова-даследчую працу, на патэнтную справу. У БРЦСМ створаны аддзел дзяржаўнага нагляду за ўкараненнем асноватворных сістэм стандартаў, які канкрэтызуе, здавалася б, няўлобнае — работу навукова-даследчай думкі, навуковы пошук. У гэтай галіне выяўляецца нямаля агрэхаў. Такі прыклад: у адным з беларускіх НДІ восем год распрацоўваецца новая машына для ўборкі морквы. Ясна, што яго мадэль маральна састарэла ўжо на ўзроўні распрацоўкі, прыкідкі. А колькі патрачана сродкаў! У другім інстытуце было распрацавана прыстасаванне для дыягностыкі тралейбусных кантролераў. Па пракце жыццё гэтага апарата абмяжоўвалася рамкамі 5-і год. Акупляльнасць яго была разлічана таксама... на пяць год! Прыстасаванне, што называецца, спісалі... БРЦСМ адмовіўся зарэгістраваць дакументацыю на яго.

Могучь спытаць, а як жа ўсё-такі стандартызаваць навуковы пошук? Пошук канструктарскай думкі? І што значыць — стандартызацыя ў гэтай галіне? Яна павінна грунтавацца на аптымальным часе, патрэбным для навуковага пошуку. Пры гэтым улічваецца велізарны папярэдні вопыт, падмурак сучаснай навукі і тэхнікі ў цэлым. Значыць, яго можна фарміраваць, кіраваць ім, не даваць яму ператварыцца ў пражэкцёрства. Гэтаму якраз і спрыяе аддзел БРЦСМ.

...Велізарны, складаны і цікавы свет стаіць за сухім словам — стандарт! Ён сапраўды заслужвае оды! Усё грунтуецца на стандарце. Нават друкарскія літары, якімі набраны гэтыя радкі.

Р. БАКУНОВІЧ.

КРЫТЫКА, БІБЛІАГРАФІЯ

У апошнія гады ў Народнай Рэспубліцы Балгарыі значна ўзрасла цікавасць да лепшых твораў беларускай савецкай літаратуры. Гэта, на нашу думку, тлумачыцца перш за ўсё блізкасцю працэсаў і тэндэнцый развіцця ў нашых літаратурах на сучасным этапе, павелічэннем попыту чытачоў на творы са значна большай, чым раней, аналітычнай увагай да чалавека, да яго духоўных пошукаў, да маральна-этычных праблем. Па-другое, за апошнія дзесяцігоддзе, дзякуючы нястомным клопам выдатнага перакладчыка і прапагандыста беларускай літаратуры Сімяона Уладзімірава, у Балгарыі з'явілася даволі вялікая група

раклала Пенка Кынева; І. Навуменкі, Я. Сіпакова, А. Дзятлава, А. Жука—Румяна Эўцімава. Абедзве перакладчыцы вядомыя па ранейшых сваіх перакладах беларускай прозы. Акрамя іх, С. Уладзіміраў прыцягнуў для работы над анталогіяй некалькі здольных маладзейшых перакладчыкаў, якія зацікавіліся нашай літаратурай і актыўна ў апошні час вывучаюць беларускую мову. Так, Лілі Лашкава, мовазнавец па адукацыі і прафесійнай падрыхтоўцы, пераклала апавяданні І. Пташнікава, Л. Гаўрылікіна, А. Кудраўца, М. Гіля, Г. Далідовіча. Апавяданні Б. Сачанкі пераклала Жэна Геаргіева, В. Адамчыка — Ліліяна Райнава, М. Воранава—Марыя Дзімітрава.

Вельмі цёплую, працулюю прадмову да анталогіі напісаў наш даўні сябра С. Паптанеў.

спрацоўцы ваеннай тэмы. Поўная пакут і цяжкіх пытанняў, трылогія за дзень наступны, дылогія Івана Чыгрынава паказвае маладому пакаленню, як захаваць чалавечую годнасць і ў самыя трагічныя моманты жыцця.

Больш пашырана разгляд твораў І. Чыгрынава, а таксама кнігі пра вайну А. Адамовіча, Я. Брыля, В. Быкава, В. Казько і іншых беларускіх пісьмнікаў М. Мітоўска працягвае ў выдадзенай зусім нядаўна сваёй кнізе «Для вас, наступныя пакаленні», у якой дакладнасць літаратуразнаўчага аналізу спалучаецца з выдатнай мастацкай публіцыстыкай балгарскай даследчыцы.

Высокую ацэнку дае М. Мітоўска «Блакаднай кнізе» А. Адамовіча і Д. Граніна ў спецыяльнай прадмове да яе балгарскага выдання, якое вый-

рускай пазіі выдатнага балгарскага паэта Андрэя Германова. Справа, распачатую ім, працягваюць яго сябры і папленнікі. Сярод навінак канца 1981 года — зборнік Р. Барадуліна «Трафейная труба», куды ўкладальнік Н. Вылчаў уключыў выбраныя вершы баларускага паэта і ўрыўкі з яго пазэм «Блакада» і «Балада Брэсцкай крэпасці». Акрамя Н. Вылчавы, творы Р. Барадуліна перакладалі І. Давыдкаў, С. Паптанеў, П. Аліпіеў.

Добрая традыцыя ў такіх выданнях — прадмова ўкладальніка. Н. Вылчаў, адданы сябра беларускай літаратуры, імкнецца ў прадмове акрэсліць непуторнасць творчай індывідуальнасці Р. Барадуліна: «Маштабныя ідэі, шчодры талент, палёт натхнення, сучаснае дыханне, спявадальная інтанацыя, артыстычная ўлада над словам, бесперапынны рух і пошук, шырокая панарама, цудоўныя дэталі — усё гэта чаргуецца і дапаўняе адно адным у яго пазычным свеце, каб злучыцца ў своеасаблівым барадулінскім каляровым калейдаскопе, у якім другая палова дваццатага стагоддзя пазнае сябе ў цудоўных і жудасных, белых і чорных, колеру захаду і ўсходу стопкадрах. Таго стагоддзя, якое для паэта падзелена на дзве палавіны: вайна і пасля вайны».

Усё той жа нястомны С. Уладзіміраў клапоціцца і пра выхаванне маладых перакладчыкаў беларускай пазіі. Так, для падрыхтоўкі юбілейнага тома выбранага Я. Купалы і Я. Коласа ім прыцягнуты малады і перспектывны паэт Хрыста Папоў, які ўжо заявіў аб сабе надрукаванымі ў перыёдыцы перакладамі вершаў М. Багдановіча. Над творами для «Выбранага» Я. Купалы і Я. Коласа працуе сам С. Уладзіміраў, а таксама Н. Вылчаў, І. Давыдкаў. На рабочым стаіць у І. Дайчынава зараз — раман І. Шамякіна «Вазьму твой боль», Л. Лашкава пераклала і здала ў выдавецтва «Партвыдат» аповесць І. Пташнікава «Найдорф», а цяпер яна перакладае «Дрыгву» Я. Коласа. П. Кынева працуе над зборнікам беларускіх народных казак, Р. Эўцімава і ін-

ПЛЁН БРАТНЯГА СУПРАЦОЎНІЦТВА

НОВЫЯ ПЕРАКЛАДЫ ТВОРАЎ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ У БАЛГАРЫІ

кваліфікаваных перакладчыкаў беларускай прозы з мовы арыгінала. І сапраўды, цяпер амаль няма ніводнай больш-менш значнай літаратурнай навінкі ў нас, якую б не заўважалі балгарскія перакладчыкі і выдавецтвы.

У канцы 1981 года на паліцах балгарскіх кнігарань амаль адначасова з'явілася некалькі кніг, на якіх пазначана: «Пераклад з беларускай мовы». Сярод іх, безумоўна, вылучаецца анталогічны зборнік «Пад пошум дубоў», пра які ў нас паведамлялася ўжо.

Мне даводзілася быць сведкам і ў Балгарыі, і ў нас у Мінску, як укладальнік гэтай анталогіі С. Уладзіміраў настойліва, уважліва перачытваў кнігу за кнігай многіх нашых пісьмнікаў, каб выбраць самае, на яго думку, лепшае і цікавае для балгарскага чытача ў межах вызначанай тэматычнай задачы. «...Перадаць такую імгненную жыццёвую беларускага сяла, якія дадуць балгарскаму чытачу па магчымасці паўней уявіць сабе душэўнасць беларускага народа і яго штодзённыя клопаты», — так вызначае сваю задачу С. Уладзіміраў у кароткім пасляслоўі. І далей тлумачыць: «Пісьменнікаў, да якіх мы звярталіся, каб знайсці самае значнае і характэрнае, было многа, але тэматычныя і жанравыя рамкі вымусілі нас адмовіцца ад некаторых імён, якія з'яўляюцца гонарам беларускай літаратуры і могуць быць у любым салідным зборніку, аднак творы іх не адпавядалі нашай задачы; давалася адмовіцца таксама ад твораў некаторых іншых таленавітых пісьменнікаў, у якіх сельская тэма — пакуль што выпадковая». І тым не менш, апавяданні дваццаці пяці беларускіх пісьменнікаў, сабраныя ў гэтай кнізе, сведчаць пра дасведчанасць і бездакорны эстэтычны густ укладальніка.

Сам С. Уладзіміраў пераклаў для анталогіі творы І. Шамякіна, І. Чыгрынава, Л. Калодзежнага, А. Дударова. Апавяданні Я. Скрыгана, А. Пальчэўскага, А. Васілевіча, А. Асіпенкі, М. Парахневіча, А. Варановіча, Л. Дайчынаў, здольны перакладчык, які пасля стажыроўкі ў БДУ імя У. І. Леніна цяпер цалкам пераключыўся на пераклады беларускай прозы. Творы Я. Брыля і А. Марціновіча пе-

«У гэтых апавяданнях, — сцвярджае балгарскі пісьменнік, — наш чытач сустрэнецца і з яскравымі вобразамі, і з болей вайны, які ні на хвіліну не сціхае і пераходзіць ад пакалення да пакалення, ад бацькоў і дзядоў — да ўнукаў. Сустрэнецца з карцінамі працы, адчуе, чым жыве беларуская вёска, якая знаходзіцца ў вечным руху да раскрыцця таямніц прыроды і да яе захавання. І, мне здаецца, наш чытач зразумее простую і вялікую ісціну, што найвышэйшая радасць на зямлі — гэта жыццё, і няма большай адказнасці, чым клапаціцца аб ім, захоўваць і працягваць яго. Менавіта пра гэта — апавяданні беларускіх пісьменнікаў, якія дапамагаюць нам яшчэ лепей пазнаць народ, чья душа глядзіць у азёры і рэкі, у чыстыя крыніцы каля тых хат, адкуль пачынаецца радзіма».

Анталогія «Пад пошум дубоў» выйшла ў выдавецтве Балгарскага земляробчага народнага саюза ў серыі «Апавяданні пра сяло з усяго свету».

Пад назвай «Плач перапёлкі» Сафійскае выдавецтва «Народна культура» выпусціла аповесць і раман І. Чыгрынава. Першы раман пераклаў С. Уладзіміраў, «Апраўданне крыві» — І. Дайчынаў. Цікавую, змястоўную прадмову пад назвай «Жылі і змагаліся» напісала да гэтага выдання вядомая балгарская даследчыца сучаснай савецкай літаратуры Маргарыта Мітоўска. Аўтар вызначае месца дылогі І. Чыгрынава ў савецкай ваеннай прозе, паказвае развіццё беларускіх пісьмнікаў тых трэціх, якія ідуць ад творчасці К. Сіманова, Ю. Бондарова, А. Чакоўскага, В. Быкава, Г. Бакланова, падрабязна спыняецца на новых аспектах у мастацкім увасабленні тэмы мінулай вайны, што з'явілася ў творы прадстаўнікоў таго пакалення, якое, як піша М. Мітоўска, «у 1941 годзе яшчэ дзецьмі гуляла ў чырвоных і белых». З гэтага пункту творы І. Чыгрынава разглядаюцца ў прадмове ў параўнальным аналізе з творами В. Распуціна, В. Казько, М. Канаата, С. Есіна і іншых майстроў савецкай шматнацыянальнай літаратуры. «Своеасаблівым, высокапаэтычным адмаўленнем вайны, — гэтая думка М. Мітоўскай вынесена выдавецтвам на супервокладку кнігі, — беларускі пісьменнік сказаў сваё слова ў эстэтычнай ра-

шла таксама летась у перакладзе К. Вітанавай у сафійскім выдавецтве «Партвыдат». Крытык звяртае ўвагу чытачоў на невыпадковасць творчай садружнасці А. Адамовіча, «вадмага прадстаўніка дакументальнага жанру» ў беларускай літаратуры, і Д. Граніна, «аднаго з выдатнейшых лясенбургскіх іх пісьменнікаў». Прадмова паказвае, што асаблівае творчай гісторыі «Блакаднай кнігі» характэрная для самых апошніх тэндэнцый развіцця прозы пра Вялікую Айчынную вайну, што гэты твор сваёй шчырасцю, праўдзівасцю, усхваляванасцю аказвае вялікае эмацыянальнае ўздзеянне на сучаснага чытача, а для наступных пакаленняў гэтая захаваная пісьменнікамі калектыўная памяць наогул бясконная.

Паказальна, што да выпуску

перакладаў з беларускай літаратуры звяртаюцца і новыя балгарскія выдавецтвы. Так, у канцы 1981 года ў выдавецтве для дзяцей і юнацтва «Отечество» выйшла аповесць У. Караткевіча «Дзікае пал'ванне караля Стаха». Пераклала твор Румяна Эўцімава. Кнігу вельмі цікава праілюстравала мастачка Вольга Паскалева.

Заўчасная смерць вырвала з шэрагаў перакладчыкаў бела-

шыя перакладчыкі — над аднатомнікам выбраных аповесцей і апавяданняў У. Караткевіча, які запланаваны ў выдавецтве «Народна культура».

Пашырэнне колькасці перакладных выданняў у Балгарыі і ў нас — яскравае сведчанне плённасці беларуска-балгарскіх узамасуваў, новы ўклад у скарбонку неўміручай балгарска-савецкай дружбы.

Банкарэм НІКІФАРОВІЧ.

КРЫТЫКА, БІБЛІАГРАФІЯ

Пра творчасць Уладзіміра Скарыніна мала гавораць і пішуць. Яна нібы неадкрыты астравок у вялікім акіяне паэзіі. А між тым паэт працуе даволі актыўна: выдаў ужо чатыры зборнікі, рыхтуе пяты. І назвы яго кніг не зусім звычайныя: «Буслы над аэрадромам», «Гукавы бар'ер», «Дазвольце ўзлёт», «Чацвёрты разварот». А лепшую сваю паэму («Малодосць», 1980, № 7) назваў «Вугал атакі», што таксама сімвалічна, шматзначна.

Пафас і змест кнігі У. Скарыніна засведчылі, як цесна звязана паэтычная творчасць гэтага аўтара з яго асноўнай — нефілалагічнай — прафесіяй, абавязковай штодзённай працай. Уладзімір Максімавіч Скарынін — інжынер грамадзянскай авіяцыі. Працуе ў Мінскім аэрапорце. Бывае нялёгка сумяшчаць гэтыя дзве службы — паэзіі і аварыйна-выратавальнай, бо, як жартуе аўтар:

...Пачаць гатовы
кожную гадзіну
у душы майёй
паэт і інжынер
паміж сабой
смяротны паядынак.

Нялёгка, але і ўдзячна: ёсць асобная дэяльна, свая тэма і мова. І хоць аднойчы ў крытычным аглядзе было сказана, што ў першы зборнік У. Скарыніна, як і ў кніжкі іншых пачынаючых, буслы заліцелі з вершаў Р. Барадуліна, але дарэмна: буслы ў яго свае — сталёныя, а самалёты — сродак пазнання жыцця і свету.

Малады паэт не спяшаўся з выпускам першай кнігі. Выдаў яе ў свае трыццаць гадоў, ужо добра спазнаўшы таямніцы вершатворчасці. Не маючы спецыяльнай філалагічнай адукацыі, ён нямаў працаваў самастойна, выбраў сабе ў настаўнікі любімых паэтаў: А. Куляшова, П. Панчанку, Р. Барадуліна,

А. Вярцінскага. Не будзем шукаць у яго творах значных адкрыццяў у галіне формы, непаўторных стылёва-жанравых асаблівасцей.

«Прыхільнік форм старых і запаветаў», — так скажа ён аб сабе пазней у творы з пяцінаццаці санетаў. Як бачым, і гэта складаная вершаваная форма падуладна яму цяпер,

вершы «Беларусі» з добрымі прыкметамі нацыянальнага каларыту. Ён стаў вядомай песняй (музыка У. Мулявіна), «Крывічы», дзе аўтар імкнецца высветліць, чаму летапісцы ахрысцілі нашых продкаў крывічамі («...і крыві праліта ў войнах столькі, што назваць інакш іх не маглі»). Ці «Дома», верш, прыве-

Гумарыстычны верш «Сямейныя радасці» пабудаваны на дыялогу. З добрай мастацкай выразнасцю і ўнутранай свабодой напісаны верш «Пародзісты конь» (з народнага). Наогул, у многіх вершах У. Скарыніна можна бачыць дабрадушную ўсмешку, падтэкст. А асобныя творы, надрукаваныя і пакуль што не

бацькоўскае пачуццё, краса неба і Зямлі, духоўная вышыня савецкіх людзей, здольных на подзвіг, пытанні маралі і этыкі. Але пункт погляду, «вугал атакі» ў яго свой, блізкі да народнага. Ён высока цэніць праўдзівасць, сумленнасць, вернасць у каханні і дружбе і сцвярджае: «Радасна душою дакрануцца мне да чалавечай дабрыні».

Значную цікавасць уяўляюць і паэмы У. Скарыніна, хаця напачатку былі ў яго і немалява цяжкасці ў авалодванні гэтым няпростым жанрам паэзіі. «Дарога ў неба» — першая і не зусім удалая спроба на подступах да яго. Аўтару хацелася расказаць аб тым, якія этапы праходзіў чалавек на шляху да зор, ахапіць вялікі час ад Ікара да Гагарына. Пралік аўтара ў самой задуме. Зрабіць гэта на высокім мастацкім узроўні, як мне ўяўляецца, проста немагчыма. У творы зашмат інфармацыйнага. Больш разгорнута сказана пра мужнага Кібальчыча і яго праект, створаны ў турэмным каземате, пра подзвіг першага касманаўта Ю. Гагарына. Аўтар сцвярджае сваім творам, што чалавек не можа жыць без мары, не можа быць шчаслівым без палётаў у неба.

Тут жа, у зборніку «Гукавы бар'ер» змешчаны і другі твор лірыка-апаведальнага плана «Старонкі памяці», прывесены сыну. Пачынаецца ён з матчынай калыханкі, з роздуму і ўспамінаў пра сваё цяжкае дзяцінства ваеннай пары. У творы нямаў аўтабіяграфічнага. Будучы паэт быў забраны з маці ў нямецкі палон. З таго, цяпер далёкага маленства, ён помніць: «Чарпак баланды, камендантгаў карак і грозны выскал вартавых аўчарак». Пераканаўча гучыць у творы асуджэнне ваіны, яе адмаўленне, сцвярджэнне міру і тых жыццёвых радасцей, якія ён прынёс падлеткам, што ўбачылі пекла палону. Далей да-

СВОЙ ВУГАЛ АТАКІ

калі ўзняўся яшчэ на адну прыступку ў сваім майстэрстве. Напачатку, натуральна, яго не хапала; у кожным зборніку можна знайсці і слабыя, прахадныя, вершы. Але ёсць і іншае, што выклікае прыхільнасць, — шчырасць, натуральнасць інтанацыі, адсутнасць позы і штукацтва. Многае ідзе ў яго не так ад вывучкі і начытанасці, як ад натуры, добрага адчування роднага слова. Вось як натуральна і проста гучыць верш «Сцюардэсы», адзін з ранніх:

Перад люстрам узаб'юць

Азнаёмяць з вышынёй палёту,
Важна праплывуць па самалёту,
У руках трымаючы паднос.
...Сняцца ім узвышаныя сны,
Нампліменты ім не назалюць.
І сваю пілотку уяўляюць
Іншы раз каронаю яны.

У гэтым жа радзе назавём

чаны Р. Барадуліну, — лірычны, багаты на паэтычныя дэталі.

З любоўю і пашанай ліша У. Скарынін пра канкрэтных людзей, слаўных сваімі справамі, гераічнымі ўчынкамі, — Э. Цыялкоўскага, смелая думка якога пракладвала дарогу ў космас; Цімоха Рамашкіна, бортмеханіка, што цаною свайго жыцця не даў бандытам сагнаць за мяжу самалёт; будаўніка-ўмельца па прозвішчу Камель, які чымсьці падобны на быліннага асілка.

Прыкметнае імкненне паэта да інтанацыйна-рытмічнай разнастайнасці твораў. Вось зазорная «Масленіца» з уласцівым ёй настроем вяселлі, гулявісці:

Выдыхаюць рысакі
Аблачыні белыя,
Заліваюцца званкі
Захмялялыя.

надрукаваныя, нясуць у сабе моцны сатырычны напад.

Толькі паэту-авіятару можа быць уласцівай такая вобразнасць: «Перад мною чысты ліст паперы ізноў ляжыць узлётнай паласой» («Дазвольце ўзлёт!»), «Нібы чаўнакі, самалёты разматваюць ніткі трас» («Пасадачныя агні»), «Позні суд, як парашут, які раскрыўся ў момант прыземлення» («Вугал атакі»). Ці возьмем верш «Авіяцыя»:

Авіяцыя, як паэзія,
Пачынаецца з мужнай прозы —
З рук парэпаных і жалеза,
Пасінелага ад марозу.

Зусім зразумела, што У. Скарынін ліша не толькі пра авіяцыю і лётчыкаў. Тэмы ў яго розныя: тут і памяць ваіны, і вёска, куды часта наведваецца, родны край, яго гісторыя і сучаснасць, каханне і

УСЕ МЫ З ХАТ...

Прыгавядаецца першая аповесць Яўгена Леці «Па цаліку», яе герой Васіль Травень — малады чалавек, прынцыповы і бескампрамісны, які не толькі сам імкнецца жыць сумленна, але дбае і аб тым, каб гэтаксама жылі іншыя людзі, у першую чаргу — аднавяскоўцы.

І вось — новая аповесць «Дарога ў два канцы», якая друкавалася ў часопісе «Малодосць» (1980, № 10), а цяпер выйшла асобнай кніжкай у выдавецтве «Юнацтва».

Пры знаёмстве з «Дарогай у два канцы» пераконваешся, што гэта не проста новы праязны твор Я. Леці, якога чытач добра ведае і як цікавага, апэратыўнага крытыка, а перш за ўсё — своеасаблівы працяг папярэдняй аповесці «Па цаліку», працяг, так сказаць, унутраны, таму што і ў характарах галоўных герояў Алеса Пташака і Васіля Травеня, і ў іх поглядах на жыццё шмат блізкага. Акрамя таго, нарадзіліся яны ў адной мясцовасці — на Навагрудчыне, абодва ў свой час пакінулі свае вёскі, паехалі ў горад.

Я. Леціна. Дарога ў два канцы. Аповесць. Мінск, «Юнацтва», 1981.

Для мяне, чытача, такая падобнасць прыемная, бо заўважаецца жаданне пісьменніка стварыць тыповы партрэт нашага сучасніка, свайго равесніка, задумацца над яго маральнымі шуканнямі, глянуць зблізку на яго сённяшняга і паспрабаваць уявіць сабе, якім ён быў раней, у пару свайго дзяцінства і юнацтва. Адначасова ў аўтарскіх адступленнях, у эпізодах маналагавага плана выразна бачыцца і жыццёвая, грамадзянская пазіцыя самога пісьменніка.

«Пабудаваная як расказ пра паездку галоўнага героя да бацькоў, аповесць зместам сваім выходзіць за межы гэтага, самога па сабе не такога ўжо і значнага, факта. Яна пачынае ўмяшчаць у сябе многія падзеі ўчарашняга і сённяшняга.

У аўтобусе «пракручваецца» плёнка памяці галоўнага героя, а разам з ёй перагортваюцца і некаторыя старонкі жыцця цэлага пакалення, тых хлопчыкаў і дзяўчынак, што нарадзіліся ў апошняй ваеннай ці ў першыя пасляваенныя гады. Прытрымліваючыся жыццёвай праўды, Я. Леці не абмянае і вострых праблем тагачаснай рэчаіснасці. Мы бачым жыццё пяцікласніка Сашкі Пташака такім, якім яно было на самой

справе. Сталася так, што ён доўгі час рос нейкім адасобленым, адчужаным ад людзей, днямі не хадзіў у школу, праводзячы час у лесе. Здавалася б, звычайнае праяўленне «цяжкага» характара. На самой жа справе ўсё куды больш складана. Пташак рана адчуў несправядлівасць да сябе адносіны людзей, грубасць, жорсткасць, і перш за ўсё з боку дырэктара школы Кадачыгава, чалавека, які, здавалася б, павінен быў лепш за каго іншага разумець свайго вучня, падтрымаць яго ў цяжкай хвіліне.

Вяртанне да вытокаў, да таго, што было раней, з'яўляецца для героя Я. Леці своеасаблівым маральным і духоўным ачышчэннем. Успамінаючы мінулае, ён пачынае ў многім падагульняць пэўны перыяд у сваім жыцці, спрабуе высветліць, ці правільна жыў ён усе гэтыя гады.

У творы ёсць некалькі момантаў, на якія хочацца звярнуць увагу. Алесь Пташак, прыгадаючы той ці іншы эпізод са свайго маленства, вядома ж, успамінае людзей, з якімі сутыкаўся. Таго ж Колю Гошкава, дырэктара школы Кадачыгава, інспектара дзіцячага пакоя міліцыі Лілю Пятроўну Вільтоўскую, якая прыязджала ў свой час да яго бацькоў. Самае цікавае ў гэтых успамінах, што Пташак, уважлівай прыгледзеўшыся да пасажыраў, пачынае бачыць сярод іх людзей, у многім падобных на яго ранейшых знаёмых — паводзінамі, звычкамі, манерай гаварыць. У такім нечаканым падабенстве бачыцца значны падтэкст. Ні-

чога на зямлі не праходзіць бясследна, як бы гаворыць нам пісьменнік, — ні добрае, ні благое. Не так істотна, што кантралёр, які зайшоў на прыпынку ў аўтобус і ў якім Алесь «пазнаў» колішняга дырэктара школы Кадачыгава, аказваецца зусім іншым чалавекам. Сувязь тут іншага плана. Кантралёр і Кадачыгаў — людзі чэрствыя, бяздушныя для іх галоўнае — інструкцыя.

У папярэдняй аповесці Я. Леці паказаў сябе пісьменнікам, здольным дакладна выпісаць чалавечы характары, ствараць своеасаблівы мастацкі мікраклімат жыцця сваіх герояў, выпісаць іх так, што яны запамінаюцца. Гэта бачыцца і ў новым творы. Праўда, тут пісьменніку было значна цяжэй, таму што большасць пасажыраў для нас па сутнасці застаецца безыменнай. Пра іх звычайна гаворыцца так: «кабета ў квяцістай драпоўцы», «маладжавая кабета», «мужчына ў штармоўцы» і г. д. У той жа час — перад намі яркія чалавечы характары, розныя і непадобныя між сабой. Дасягаецца гэта строгай індывідуалізацыяй паводзін персанажаў. Людзі раскрываюцца праз гаворку, нават праз асобныя рэплікі.

Паступова на першы план пачынае выступаць «чалавек у штармоўцы», якога, як мы ведаем, недзе пад канец твора, завуць Сярожа. Аднак справа не ў гэтым. Важна іншае: перад намі не проста літаратурны персанаж, а тыповы прадстаўнік той кагорты лю-

дзея, якія ў жыцці сваім аніяк не могуць знайсці пастаяннага прыстанішча. «Дзесаты год так: туды паеду — дахаты хочацца, дома набудуся — назад варочаюся! Мая дарога ў два канцы цяпер!» — прызнаецца Сярожа.

Аб гэтай лучнасці кожнага з зямлёй яго маленства вельмі добра сказаў у аповесці «Усе мы з хат» Янка Сіпакоў. Аднак мы не толькі «з хат». У кожнага з нас ёсць яшчэ і «дарога ў два канцы». Да такой думкі, пасля прызнання «мужчыны ў штармоўцы», прыходзіць Алесь Пташак: «Сапраўды, калі раздумацца, цяпер у кожнага з нас, хто пакінуў бацькоўскую хату, дарога ў два канцы — адзін бязжыццёвы і далечыню, а другі, як намагнічаны, заўсёды нацэлены на радзіму, туды, дзе ты вучыўся хадзіць, гаварыць, слухаць і бачыць. Адно без другога, бадай, і немагчыма!».

Праблема гэтая — вернасць чалавека сваім вытокам, яго еднасць з зямлёй бацькоў, — вядома, пастаўлена не ўпершыню, але пісьменнік не паўтарае сваіх папярэднікаў, а ідзе далей па шляху спасціжэння характара нашага маладога гараджаніна, выяўлення яго духоўнай сутнасці. Пры некаторай расцягнутасці твора, што адчуваецца тады, калі ўражанні маленства ў нечым пачынаюцца паўтарацца, аповесць Яўгена Леці «Дарога ў два канцы» — прыкметнае дасягненне сучаснай маладой беларускай прозы.

Святлана ХОРСУН.

БЕЛАРУСКІ «ЭКВАТАР». Падарожная кніга ў шасці шпітках. Аўтарскі календары (кіраўнік А. Дзітлаў). На рускай мове. Мінск, «Полымя», 1981.

Гэта кніга адрасавана перш-наперш турысту. Яна запрашае яго спыніцца там, дзе пачыналася аперацыя «Баграціён» у Вялікую Айчынную вайну, у Купалавых і Коласавых мясцінах, на станцыі Негарэлае, дзе столькі было сустрэч і ростаней, у старажытным Лагойску... Адным словам, чытаючы кнігу, ты як бы вандруеш па беларускай зямлі, умоўна кажучы, уздоўж яе «экватара» і па яго адгалінаваннях — на поўдзень і поўнач.

Аўтарскі календары, куды былі запрошаны гісторыкі, мастацтвазнаўцы, журналісты (сярод іх — А. Мальдзіс; У. Чантурын), прапануе нам багатыя на звесткі старонкі з дзённіка, які мае і гістарычныя даты, і лічбы, і пераходзіць на замалёўку, на лірычны роздум. Аўтары яшчэ і «падказваюць» падарожніку эмацыянальны мастрой, з якім ён напаткае на зямлі тое, аб чым паведамаў яму кніжны старонкі. Добра, што зусім сур'ёзны тон неапаганізаваў матэрыялаў пераходзіць у іншыя і гумарыстычны, перабіваецца вершамі (па-беларуску і ў перакладзе на рускую мову). Для падмацавання ж драматызму часоў акупацыі прыведзены тэксты афіцыйных дакументаў, даюцца словы сведак гітлераўскіх злачынстваў на тэрыторыі Беларусі...

З такой мазаікі і складаецца гэты даведнік — кніга падарожніка. Каларовыя карты-схемы, малюнкi і застаўкі робяць выданне прываблівым і знешне. А разгорнеш старонкі там, дзе аўтары «вядуць» нас у засяны Белавены або ў Бярэзінскі запаведнік, і цябе пацягне ў дарогу. Здаецца, звесткі, якія ты толькі што зноў прачытаў, — вядомыя, здаецца, і тую ж Белавену нядаўна наведаў... Гэта, мабыць, добрая якасць падарожнай кнігі наогул — не толькі знаёміць, а яшчэ і абуджаць прагу вандраванняў.

Б. БУР'ЯН.

СВЯТА КНІГІ

«Дружба народаў — дружба літаратур» — такое свята кнігі правялі Заводскі раённы камітэт партыі г. Мінска і раённая арганізацыя таварыства кнігалюбаў. У Палацы культуры і тэхнікі Мінскага аўтамабільнага завода быў наладжаны кніжны кірмаш, выступілі пісьменнікі В. Іпатава, Н. Тулупава, А. Марціновіч, А. Вольскі, У. Карызна. Свята прывячалася 60-годдзю ўтварэння СССР.

П. АПАНАСЕНКА.

«БУКІНІСТ» У ВІЦЕБСКУ

Рэстаўруецца адна з самых старых вуліц Віцебска — Сувова. Дамы старой забудовы атрымліваюць новае жыццё. У адным з такіх рэстаўраваных будынкаў адкрылася новая кнігарня «Букініст». Пры магазіне адкрыты пункт кнігаабмену літаратуры павышанага попыту.

У. МАРУДАУ.

шым майстэрствам аўтара. Вянок санетаў — гэта як бы экзамэн на паэтычную сталасць. І гэты экзамэн паэт У. Скарынкін вытрымаў. Твор прысвечаны любімай жанчыне: у ім сардэчнае, глыбокае пачуццё чалавека, які ўжо ведае цану ўсяму, умее даражыць каханнем і вернасцю.

Каханне патрабуе шчырых слоў. І я таму баяўся «дробнай» тэмы. Пісаў балады, вершы і паэмы Часцей пра неба і стальных буслоў...

У вянку санетаў з «нядробнай» тэмай кахання У. Скарынкін па-чалавечы раскрыўся паўней, чым дзе-небудзь. Ён выканаў усе патрабаванні гэтай складанай паэтычнай формы.

Зараз паэт працуе над паэмай пра М. Багдановіча. Дарэчы, фрагмент яе надрукаваны ў першым нумары часопіса «Полымя» за гэты год.

З гэтага абеглага прагляду мы бачым, што зроблена нямала, хаця не ўсё тут дасканаласць, з поўнай удачай. Талент патрэбна шліфаваць, яму патрэбна падтрымка, дапамога. У свой час патрэбна была дапамога і ўвага і У. Скарынкін. Мог бы ён да гэтага часу скончыць літаратурны інстытут, прайсці некалькі семінараў, дзе на высокім узроўні вядзецца гаворка пра паэтычнае майстэрства. Мог бы паехаць у творчую камандзіроўку, як ездзяць многія. Нічога гэтага для яго пакуль што не было.

Можна падзяліць пафас артыкула Таісы Бондар «Спакой — ці заспакоенасць?», глянуўшы пільней хоць бы на адзін гэты паэтычны лёс, пакінуты сам-насам. А ці мала гэтакіх лёсаў у асяроддзі крытыкаў, прэзаікаў, чаэтаў? Сапраўды, трэба больш аберагаць і цаніць багацце, якое мы маем.

І парадуюся, што талент цікавага паэта Уладзіміра Скарынка пераадоляе ўсе выпрабаванні лёсу.

Марына БАРСТОК.

яго біяграфію, асабліва трохгадовае прабыванне на Шушы і выказаў сваё ўяўленне пра тыя яго думкі і дні.

Даючы тлумачэнне да заглаўка паэмы «Вугал атакі», У. Скарынкін зазначае, што найбольшую сілу крыло самалёта мае пры крытычным вугле атакі, аднак гэта небяспечна. Паэма гэта мае непасрэдную сувязь з прафесіяй аўтара, з яго жыццёвымі клопатамі і перажываннямі.

Здарылася няшчасце: упаў самалёт, што знаходзіўся ў начным палёце. Загінулі пілоты, увесь экіпаж. Невядома прычына, але бяда прыйшла. І ніхто не ў сілах нешта паправіць, нават дакладна ўстанавіць памылку. «Быў камандзірам самалёта мой даўні сябар і зямляк», — піша аўтар. І гору яго няма краю. Паказ драматычнага і трагічнага аказаўся пад сілу аўтару паэмы. Пачуццё жалбы і смутку, аднак, не засланяе шырокай душы чалавека, лётчыка па прызначэнні, які змалку марыў аб палёце.

Зямляцім экіпажам за сталом Мы з ім любілі часам прызямляцца...

Паміж сябрамі вялася шчыра размова аб усім. І аб паэзіі таксама.

Сапраўднаму паэту трэба мець Уласны курс І вугал свой атакі —

такой была іх агульная думка. Паэзія прыраўноўвалася да палёту, бо ў любы час патрабавала і рашучасці, і смеласці. Аўтар узнімаецца да шырокіх паралелей і абагульненняў. Зямля ўяўляецца яму як карабель, а мы, кожны з нас, — яго пасажыры. Памылка экіпажа ці яго трагічная віна можа прывесці да катастрофы. У паэме гучаць антымільтарысцкія матывы, трывога за мір на зямлі.

Не так даўно з'явіўся ў перыёдыцы вянок санетаў У. Скарынка «Вачэй тваіх паляны» і парадаваў нас узрос-

ты гуманістычнай ідэяй любові да чалавека, што пакінуў след на зямлі. Знойдзем асобныя цікавыя штрыхі ў творах: «Сурава я нітка», «Лосвіда», «Высокае сонца». У першым з іх, што названы лірычнай споведдзю, аўтару можна было б, на мой погляд, раскрыцца паўней, паколькі споведзь — гэта гранічнае самараскрыццё. А што мы, як кажучы, маем: спачатку сказана пра старую жанчыну Суклету, якая «мяла, сукала — не ўцехі шукала: зімы, як ніткі, суровыя — дзеткі былі б здаровыя». (Гэта нагадвае нам вядомы стыль і вобраз). Далей — пра экскурсію пісьменнікаў на завод штучнага валакна, каб не адставаць ад жыцця. Тут, дарэчы, разважання аўтара пра штучнае ў нашым жыцці набываюць сатырычную вастрыню:

...Гэта і штучны снег, І васілёк васковы, І падхаліскі смех, І трафарэтныя словы. Дружба дзеля выгод І па разліку шлюбны. Гэта звышмодны паэт І асяржонасці пугы. Гэта аўтарытэт, Штучна раздзьмуты...

Як бачым, паэт па-грамадзянску актыўны і непрымірымы да ўсякага роду зла і парушэння высокіх маральных прынцыпаў у нашым жыцці.

Крокам наперад з'явілася паэма У. Скарынка «Насустрэч веку» — твор пра У. І. Леніна пад час яго ссылак і сяло Шушанскае. Тут Уладзімір Ільіч сустрэў сваю нявесту Надзею Канстанцінаўну. Тут пачалося іх сумеснае жыццё і праца. Аўтар бярэ мала асвоены беларускай паэзіяй момант біяграфіі правадыра, падае асобныя штрыхі яго характару, паказвае сяброўскія адносіны з таварышамі па барацьбе, што былі тады ў сібірскай ссылак. Аўтар у першую чаргу цікавіць Ленін як чалавек, тое, як ён праўляе сябе дома, на паляванні, што думае, застаўшыся сам-насам. Аўтар старанна вывучыў літаратуру пра Леніна,

ведваемся з твора пра вучобу аўтара ў ваенным вучылішчы, пра бацьку, што загінуў на вайне, пра маці і айчыма — дзядзьку Васю. Можна, гэта яшчэ і не паэма, а хутчэй апавяданне вершам. Блізкая да яго па матывах і рэалістычных дэталях невялікая паэма «Сляпы дождж». Тут ужо ёсць пэўныя прыкметы паэма-жанру: аб'ёмнасць, адчуванне хады падзей, публіцыстычны адступленні, што выходзяць за межы сюжэтнай канвы, роздум над лёсам людзей старэйшага пакалення, тых, што выстаялі ў вайне. Прадстаўніком яго ў творы выступае айчым, былы конюх і добры гаспадар. Ён многа страціў у вайне, страціў сям'ю і дом: вёску, дзе ён раней жыў, спалілі карнікі. Ад усяго перажытага ён аслеп, хаця сэрцам і розумам застаўся вядучым. Яму, што не страціў веры ў жыццё і людзей, аўтар супрацьпастаўляе тых, хто ў наш час непарна сляпы душою, «жыве без мэты і без мэры ў сваёй нары сляпым кратом».

Сляпы, хто выслужыўся крыху, — Хай сам, хай памагла «рука», — А мае ўжо такую пыху, Што не паэма сябрука. Сляпым лічу я верхагляда...

Прывабным у характары і светапоглядзе героя У. Скарынка з'яўляецца шчырая любасць да роднага краю і не менш шчырае жаданне перадаць яе маладым. «Вельмі б я шчаслівы быў, каб і ты яго любіў», — гаворыць айчым пасынку, едучы з ім праз лугі і палі. Аўтар тут удала выкарыстоўвае гукапіс:

І паўтораць капыты: — Каб і ты... Каб і ты...

У зборніку «Чацвёрты разварт» У. Скарынка таксама ёсць лірыка-апавядальныя творы. Гэта «Апошні званок», прысвечаны памяці настаўніцы, якая аддавала вучням свае веды і сэрца. Твор прасякнута

Прызнанне ў любові

«Люблю!» — так назваў сваю новую паэтычную кніжку Уладзімір Верамейчык. На першы погляд, назва можа падацца залішне гучнай, але пры ўважлівым — старонка за старонкай — прачытанні разумееш, што яна не выпадакова: аўтар, сапраўды, усім сэрцам любіць тое, пра што піша. Адкуль — і шчырасць голасу, і непадробнасць пачуцця, характэрныя для лепшых вершаў гэтага зборніка. Яго «люблю» не абстрактнае, не выдуманнае, а ідзе ад душы і мае свае карані, свой канкрэтны адрас — гэта ў першую чаргу Палессе, з якім паэт трывала звязуў свой лёс, і ўся наша вялікая Радзіма, простая і мужныя людзі, і нарэшце — само жыццё з яго радасцю і болем. Заўважым, што ўсё гэта аўтар любіць глыбока, але без лішняй патэтыкі, ашчадна выяўляючы свае пачуцці. Яго лірычны герой — чалавек, які любіць жыццё і ведае яму цану:

Шчаслівы міг жыцця на белым свеце: Празрыстасць рання, вечаровы змрок, Гуляюць на зарэчным лузе дзеці, Збіраюць кветкі-краскі у вянок.

Менавіта вось з такіх імгненняў і складаецца тое, што мы звычайна называем чалавечым шчасцем. Паэт разумее гэта. Ды і як не разумее, калі яму яшчэ і сёння чуецца «рэха далёкае блізкай вайны», калі бацьчы «у пошуме траў абеліскі», бо ведае вайну не па кнігах і фільмах, а, як і многія яго ровеснікі, бачыў яе жорсткі твар вачамі дзіцяці. Відаць, таму і ўраджаюць бяскрытасныя радкі з верша «Бомбы»:

...А з гулам міма радасці дзіцячай На захад праляталі цяжнікі, З цяплюшан, што імчалі ў бой гарачы, Кідалі нам пайкі франтавікі.

Так, памяць дзіцячых вачэй — самая моцная памяць, таму і нараджаецца вось такое:

Між зямлянак, як быццам па мінах, Па грыбы хлапчаныты ідуць...

Яна, памяць, не дае расслабіцца лірычнаму герою У. Верамейчыку, у ёй заўсёды жыцьцё тых, хто цаною ўласнага жыцця набліжаў «вясну Перамогі». Думаецца, адсюль у паэты ідзе разуменне і ўсведамленне свайго грамадзянскага абавязку:

Паэт мясцовы — гэта бой, Хаця й мясцовага значэння —

афарыстычна заўважае аўтар у вершы «Мясцовы паэт». І гэта не поза. Сэрца паэта поўнае любові да чалавека («Размова з інфарктам міякарда»), яго хваляе лёс перспектывнай вёскі, якая ўсіх нас карміла і паіла, выводзіла ў людзі, «вёскі, якую збіраюцца зносіць». Яно, сэрца паэта, непакойцца і за нашу зямлю, і за блакітныя рэчкі на ёй, якія мялеюць, а то і зусім знікаюць... Усхваляваны голас аўтара не проста канстатуе факт, а б'е трывогу, і тады верш поўны публіцыстычнага запалу, гучыць як заклік:

Паэты! Помніце пра рэкі, Пакуль яны яшчэ цякуць... («Паэтам»).

Міма гэтых твораў нельга прайсці раўнадушна: яны хваляюць, прымушаюць задумацца, хаця ў некаторых з іх і сустракаюцца стыльвыя недакладнасці.

І крмудна робіцца за аўтара, калі раптам пачынаеш чытаць такія вершы, як «Родны дом», прысвечаны БДУ імя У. І. Ле-

ніна. Праўда, паэту не адмовіш ні ў шчырасці пачуццяў, ні ў любові да «альма-матэр», але вельмі ж ужо рытарычна, пафасна і... запягнута. І ў выніку — нецікава. Тое ж можна сказаць пра твор «Чырвоныя», задуманы як паэма ўспамінаў, і пра паэму «Педучылішча». Дарэчы, апошняю прывільней было б назваць лірычным маналагам.

Я сказаў «крыўдна», бо паэт умее гаварыць сіціла і афарыстычна. Вось кароценькі верш:

Пасяна жыта, а смерць не прыходзіць, Усходзіць, а смерці няма. Дзядуля палетак спанойна абходзіць, Высокае неба — ў грамах.

Пакошана жыта, а смерць — за гарамі, Далёка яна, не відаць. Шчыруе стары на гумне над снапамі, І часу няма паміраць.

Усяго дзве страфы, а які дакладны малюнак, як тонка перададзены настрой, і, галоўнае, усё праўда.

Прыемна ўраджаюць у зборніку «Люблю!» вершы пра каханне: «Любімая, спіце...», «Ваш пацалунак», «Жанчына» і інш. Яны краюць сваёй шчырасцю і тонкім лірызмам. Есць у іх і трохі тугі, але гэтай туга — светлая, ёсць у ёй нешта ад знакамітага пушкінскага «печаль моя светла...». І гэта, відаць, добра. Добра ўжо таму, што сведчыць аб паэтычнай сталасці У. Верамейчыка.

Алесь ПІСЬМЯНКОУ.

Яўгенія ЯНІШЧЫЦ

У мінулым годзе ў складзе нашай беларускай дэлегацыі ўпершыню прымала ўдзел у рабоце 36-ай сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. І, вядома, адбылося знаёмства з горадамі Нью-Йоркам, з іншымі гарадамі і мясцінамі ЗША, з жыццём і рытмам заакеанскага краю. Скажаць да слова, сама я часта прыдзірліва стаўлюся да цыклаў падарожніцкіх вершаў. Але так адбылося, што ў чужой і новай для мяне краіне я яшчэ мацней адчула любоў да сваёй Радзімы, да мілай сэрцу шматпакутнай і гаючай зямлі нашай. Гэтыя пачуцці і кіравалі многімі маімі думкамі пры напісанні вершаў, якія я і прапаную ўвазе чытача.

АУТАР.

СПАКОЙНЫЯ ВЕРШЫ

Лячу у найсучасным самалёце, Хоць маю звычку добрую — пяхком. Душа прымоўкла на трывожнай ночце, Адкрыў свае агні аэрадром.

Лячу у найсучасным самалёце, Дачка любові, жалю і святла. Нясуць тугія крылы у палёце У край, дзе я ніколі не была.

І пэўна ж, нехта здзівіцца маркоце, І за маркоту стане дакараць. А я жылася з ластаўкай на дроце, Са сцежкай, што лягла праз сенажаць.

А я жылася з тым, чаго чакаю, Пра што вядома спорнаму пярэ.

...І цяжка небу крылы давараю. ...І лёгка я з зямлёю гавару.

О ритмы краю, вас я не адразу Успрымаю (ды — ці і магу ўспрыняць?) ...А вуліцы, адкрытыя, як язвы, — Хоць і вітрыны золатам зіхцяць.

Бяссоння ноч. Драбочак анальгіну. Пражэктара іголка, як шпрыца. А ў радыё рыдае настальгія Адступніка Эміля Гараўца.

О песня, ты пливеш нібы за кратамі. І голасу салодкая мана! Акно маё прашчупвае лакатар Чужога і нядрэмнага акна.

Я чорных слоў не маю на прыкмеце, Запісвайце, лавіце тонкі нервы... І ў неспакойным горадзе — і ў свеце! — Спрабую напісаць спакойны верш.

ПРАГУЛКА ПА МЭДЗІСОН

Нахлыне даль негаварка, Ярмо начы закрэсліць дзень. Мы на зямлі жывём, якая Збліжае птушак і людзей.

Дай, век, хоць кроплю чыстай веры, Забудзь, зямля, нейтронны сон! ...Мяч у руках маленькай Кэры І — галубы на Мэдзісон.

Бабуся сочыць улюбёна, Як скача ўнук, лапоча клён. ...Мяч у руках пацехі — Джона І — галубы на Мэдзісон.

Між галубоў гуляюць дзеці (Хай абміне іх горкі плач). О, страшна мне ўявіць, што ў свеце Зямля ўзляціць, як лёгкі мяч.

Ці для таго зямную вахту Нясе найлепшы люд спакоя? Глядзіць праз шчыліну вермахта, Як чорны воран, Пентагон.

ПЕРАД УВАХОДАМ У АРГАНІЗАЦЫЮ АБ'ЯДНАНЫХ НАЦЫЙ

Я з сабой прывезла толькі ліру Скрозь імжу, скрозь ранішні туман.

Хочацца ўвайсці ў сабор мне міру Перад уваходам у ААН.

Ты, цывілізацыі калыска, Не звыдзі мяне, зямля, у зман. Бачу зоркі брацкіх абеліскаў Перад уваходам у ААН.

Голасу народнаю аортай Заглушы, планета, хіжы план! Чую галасы жывых і мёртвых Перад уваходам у ААН.

Век прагрэсу, стрэсу і навукі, Век, яшчэ неадбалелых ран... Людзі свету, дайце згоды рукі Перад уваходам у ААН!

Светла міру мне даваць прысягу. Не бунтуй, шалёны акіян. Я сама стаю, як дрэўка сцягу Перад уваходам у ААН.

ЗВАРОТ ДА СТАТУІ СВАБОДЫ

Пры ўваходзе ў Нью-Йоркскі порт на маленькім востраве стаіць вядомая статуя Свабоды — падарунак Францыі народу ЗША. Мадэль статуі Свабоды французскі скульптар Фрэдэрык Агюст Бартольдзі ляпіў са сваёй маці.

Хай прыйдуць да мяне Твае стамленыя, бедныя, Твае неспакойныя натоўпы... Хай прыйдуць бяздомныя, Раскіданыя бурай. Я уздымаю факел Ля залатых варотаў. (Надпіс на п'едэстале статуі Свабоды).

Ёсць помнікі з нагоды Высокіх дзей. Чаму ж У статуі Свабоды Ружанец замест руж?

Свабоднай быць, ды толькі Пазбыць у сэрцы крык? ...Паважная Бартольдзі — Парыжа ўдумны лік.

Я веру, што з любоўю Ляпіў вас родны сын. Ды пахне долар кроўю На хісткае асі.

Каму ж гарыць ваш факел, О боская душа? Адзеты ў колер хакі Празорцы ЗША.

Гляджу на ўдумны подзіў, Адкрыты ўсім вятрам. Але, мадам Бартольдзі, Як мне паверыць вам?!

ЭН СЭКСТАН

Эн Сэкстан, якая адносілася да ліку найбольш таленавітых амерыканскіх паэтаў, у 1974 годзе скончыла жыццё самагубствам. Паэзія яе дэманструе высокую тэхніку верша, Эн Сэкстан цікавілі грамадскія праб.

лемы і згубны ўплыў грошай на жыццё амерыканцаў. Гэтыя тэмы найбольш яркава яна адлюстравала ў апошнім зборніку «Мерсі Стрыт, дом № 45», які выйшаў пасля смерці Сэкстан.

Няма паэзіі ў грахах, Грэх — хіба з падтэкстам... Даруй, што варушу твой прах, Далёкая Эн Сэкстан.

Так, можна ложка апісаць І сховы падваротні — Як за далар душу прадаць І не купіць за сотню.

Так, можна скласці оду тым, Хто прагне век нажывы... Як чынна высацца масты! А свет — такі ілжывы.

У горадзе, што ачмурэў Ад джазу і ад сексу, Так блізка я адчула гнеў Твой, гордая Эн Сэкстан.

Як б'юць рэкламы па вацах! Для сэрца ж — мала месца. ...Я зразумела твой адчай, Трывожная Эн Сэкстан.

Так, ёсць паэзіі сакрэт І ў лёсе асабістым: Паэт з'яўляецца на свет, Як ластаўка, як выстрал.

Не ў самагубстве сілы соль, Хоць ёсць тут знак пратэсту... Даруй, што варушу твой боль, Спакойная Эн Сэкстан.

ЭРНЭСТ ХЕМІНГУЭЙ

Каробкі — агароджы, Гудзе машынны рэй. ...На той я вуліцы, Дзе йшоў Хемінгуэй?

Бы ў дыме цыгарэтным — Фасаду абалонь. А, можа, ў доме гэтым Гарыць яго агонь?

Вось змоўкне пёс калматы І выйдзе на парог Адкрыты, барадаты, Любві і гневу бог?..

Маўчаць фасад і мроя. Маўчыць хвалёны рай. (Бывай, заганы зброя! Заганны свет, бывай!)

Але праз гвалт і кулі, Палітыкаў мудрэй Ідзе ў агні-кашулі Эрнэст Хемінгуэй.

РАЗБІТАЕ СЭРЦА ЦІ СКРЫПКА...

Зрываецца голас да крыку, Радзее натоўп прыхаджан. Разбітае сэрца ці скрыпка? Іграй сваю долю, цыган!

Якому ты молішся лёсу Між гэтых неонавых воч? Сумуеш, скажы, па калёсах, Да вольнай дарогі ахоч?

На тлумным Брадвее не пуста. Чаму ж невясёлы такі? А плаццё не надта каб густа — У шапцы адны медзякі.

Душу абступілі трушчыбы, А сніцца ёй свежасць палян. Іграй свой адчай, валачобнік! Іграй сваё сэрца, цыган!

Імкнуўся, ірваўся да раю. Багаты, шчаслівы — не ты! У скрыпцы, што ціха рыдае, Я чую венгерскі матыў.

«Я — АЛКАГОЛІК»

Маналог 30-гадовай жанчыны з Гарлема

«Мяне і суровы мароз не прабе, Я вечна ў аднолькавай ролі. Сама прыкалола эмблему сабе, Не бачыце? «Я — алкаголік».

Вы хочаце ведаць, якой я была? Ёсць толькі на сэрцы адзнака. Мой дом? Гэта мулкі закутак двара.

Мой друг? Азалелы сабака. Даўно я не маю на шчасце надзей. Другія спраўляюць вяселлі.

Люблю я глядзець на шыкозных людзей, Каб тут жа забыцца ў пахмеллі. Ці светла жыла калі-небудзь я? Не, Не ўспомню, як гул тулумбаса.

Я — цела Гарлема, што ў брудзе гніе. Я — сумная, чорная раса. І вуліца шчодро мяне прыняла, Дала мне прывул і спатолю.

Вы хочаце ведаць, якой я была? Спытайцеся у алкаголю.

ВЕРШ ПРА ВЕРШ

О, кажуць з моды выйшлі тут Паэмы і санеты. На секс-раманы, кажуць, культ. А як растуць паэты?

Кіно насупраць, чым сльвеш? Няўжо любоўнай пыхай? Ах, не ў цане тут, кажуць, верш: Пасцельнай драмай дыхай!

Сэр, што чытаеце найперш У час, калі журліва? Ах, не ў цане тут, кажуць, верш: Вы п'еце джын ці піва.

Юнец, аблюбаваўшы сквер, Што змораны, бы ў склепе?

НАДЗЁННАЯ РАЗМОВА

У ПОШУКАХ ГЕРОЯ, У ПОШУКАХ СЯБЕ

АПАВЯДАННЕ НА СТАРОНКАХ ЧАСОПІСА «МАЛАДОСЦЬ» У 1981 ГОДЗЕ

На чарговым пасяджэнні секцыі прозы Саюза пісьменнікаў БССР, якое адбылося 18 лютага ў Доме літаратара, пад старшынствам Эрнеста Ялугіна,

разглядаліся творы навілістычнага жанру, надрукаваныя ў часопісе «Маладосць» на працягу мінулага года.

З дакладам «Апавяданне на старонках часопіса «Маладосць» у 1981 годзе» выступіў Анатоль Кудравец. Ён адзначыў, што часопіс застаецца верным сваёй добрай традыцыі — друкаваць маладых, прапагандаваць іх творчасць і даваць ім пуцёўку ў жыццё. На працягу мінулага года на старонках часопіса «Маладосць» надрукавана звыш сарака апавяданняў, з якімі выступіла дваццаць аўтараў. Праўда, сказаў А. Кудравец, сярод іх былі і старэйшыя (П. Кавалёў, У. Мязжвіч, С. Кухараў, Ф. Янкоўскі), і «сярэдняя», да якіх прамоўца аднёс Леаніда Калодзежнага і Адольфа Варановіча, але самая шматлікая група «маладосцеўскіх» прывіла ў мінулым годзе складаецца з маладых — і па ўзросце, і па літаратурным вопыце. Гэта Уладзімір Арлоў, Пятро Бурак, Пятро Рабянок, Уладзіслаў Рубанаў, Віктар Супрунчук, Васіль Ткачоў, Любоў Філімонава, Марыя Філіповіч, Валянціна Хамчук, Уладзімір Ягоўдзік.

Якое яно, апавяданне на старонках «Маладосці» 1981 года? Агульнае ўражанне, прызнаецца дакладчык, не надта аптымістычнае. І ў «Маладосці», кажа ён, адчуваецца тая самая бяда, што і ў публікацыях іншых часопісаў, у тым ліку саюзных: апавяданне знаходзіцца ці то на нейкім пераломе, ці то ў пошуках самога сябе, у пошуках і формы, і зместу. А перш за ўсё, безумоўна, у пошуках свайго героя — чалавека неардынарнага, чалавека незвычайнага, які жыве праблемамі сённяшняга дня, сённяшнім жыццём.

Самае істотнае, чаго, на думку дакладчыка, не хапае сённяшняму апавяданню, — гэта драматызму. У гэтым плане выгадна вылучаюцца ў «Маладосці» мінулага года «жаночыя» апавяданні. Докладчык прааналізаваў творы Валянціны Хамчук, Любові Філімонавай і Марыі Філіповіч, сказаўшы пры гэтым, што ўсе яны напісаны шчыра, адкрыта, з жывым чалавечым болям і на добрым прафесійным узроўні.

З цікавымі заяўкамі, сказаў Анатоль Кудравец, выступілі ў жанры апавядання ў часопісе «Маладосць» Віктар Супрунчук і Уладзімір Арлоў, і ў далейшым ад гэтых маладых аўтараў можна і трэба чакаць глыбокіх твораў.

Ах, не ў цане тут, кажуць,
Марыхуана — лепей.

Ды ў час, калі гуляе сквер,
Калі сваю моды,
Я знаю, дзесьці спее верш,
Як чысты гром свабоды.

Ды ў час, калі вятрыска б'е
І веращачы газеты, —
Жывуць, Амерыка, твае
Забітыя паэты.

ЭНЕРГІЯ АПАЛАГА ЛІСТКА

Малюнак скрозь
вашынгтонскую восень

Як Вашынгтон мяняе пазалоту:
Сярэбранна-ружова-медны
бляск!

...Няма маёй рабіны каля плоту,
Няма бярозкі зорнага святла!

Заманьвае вітрына лаўкі
«Pizza».
І дождж падставіў дрэва-
парасон.

А дзе мая празрыстая крыніца?
Дзе ціхая мелодыя лясоў?

Гуляе дзіўны ліст патратуары,
А нахіліцца не хачу я, не.

Няма маёй каліны
светлатварай,
А, значыць, тут яшчэ няма й
мяне!

Паніклая вярба, як патароча...
Густы пейзаж. Туман — як з
малака.

Адкрыць, сказаць сваё мне
нешта хоча

Энергія апалага лістка.

РОЗДУМ НА АРЛІНГТОНСКИХ МОГІЛКАХ

...Так многа намяло на сцэжку
лісця,
На час, на памяць — столькі
намяло!
З турыстамі хоць разам
пажурцыся,
Амерыка,
над лепшым — што было.

Па мулкіх вулках выстывалых
ускраін
І ў цэнтры — тут, дзе золата і
тлен,
Заросшы валасамі,
ходзіць Каін —
Феномен прагрэсіўных
перамен.

З жалезным сэрцам і з рукамі
робата, —
Ягоны клопат вечна пры сабе:

Ён цэліцца не ў Джона і не ў
Роберта:
Амерыка, ён цэліцца ў цябе.

То лістапад ці зоркі ападаюць?
Сірэны Вашынгтона ці спалох?
А лепшых прэзідэнтаў
забіваюць
На скразняках знявераных эпох.

ЗВОДДАЛЬ

Травы зубрыныя, пошум
калосся
І палатна разматаны сувой...
Зводдаль — яснай,
што нязбытна збылося,
Што абышлося айчыннай цаной.

Крык жураўліны, празорыя
росы,
Ростані доўгай вірлівае дно.
Вось і да сэрца падкралася
восень —
Кожную трэшчынку-жылку
відно.

І ў цішыні, што дыхнула
марозна,
Скрозь ледзяную, праязную
сіль —
Свеціцца кожная сынава
слэзка,
Луг журавінавы, ў полі —
бярозка,
Ціхая, ў чорнай хусцінцы —
Хатынь.

МУЗЫКА

Ёсць музыка нячутная, нямая,
Яна імкне з душы на крылах
мар.

Ёсць музыка, яна не пакідае
Нават тады,
калі апошні марш.

Ёсць музыка на тых маіх
пагорках,
Якую, як паветра, я лаўлю.
У зглухлай хвалі тлумнага
Нью-Йорка
Я музыкі, я музыкі маю.

Ёсць музыка пшчотнай першай
краскі
І музыка, што бударажыць
сны,
І што зрывае праведнікаў маскі
З забойцаў і падпальшыкаў
вайны.

Плыве яна — уся з надзей і
мрояў,
І хто яе прымусяць замаўчаць?
Ёсць музыка для здрайцы.

І героя.
О не, ёй не аднолькава гучаць!

СЛОВА ПРА АГОНЬ

Ад смецця цябе бараню,
Ці з пульсам натхнення
звяраю —

Адайце павагу агню,
Што хлебнаму духу спрыяе.

Мы ўсе вынаходнікі — ў час
Касмічных ракет і рэнтгенаў.
Агонь нас трымае. І нас
Палохае пашчай геены.

Баюся сказаць я: «была!»
«Бывайце, дарогі, дасвецці!»
О, як не хапае цяпла
Уздыбленай нашай планеце!

Ды хораша верыцца дню,
Што сонца і ўсмешку вясчае.
Адайце павагу Агню.
Забіце агонь вынішчальны!

ЦІХАЯ ПЕСНЯ

Слухаючы канцэрт
эмігрантаў у Нью-Джэрсі

Толькі верасу пальцы
настройць душы тваёй струны.
Данута ВІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА.

Ты прарвецся, нібыта ў
сакрэце,
З ноты першай, што ўзяў
салавей,
Пакалення другога ці трэцяга
Эмігранцкіх сямей!

Дыяменцікі глебы... — бы з
сотаў
Мёд струменіць на донца
каўша.
Эмігрыруе розум. І ўсё-такі
Застаецца балючай душа.

У царкве, на харальнай сцэне,
Як цвіце незамглены твой
строй!
Захліпнулася песня, ўзяцела
І назвалася ціха сястрой.

А чаму ж зажурыліся маці?
Дзе ж ваш, малыцы,
здаражыўся конь?
Толькі верасу чуйныя пальцы!
Толькі позняй рабіны агонь!

Як грамнічную свечку,
лэдзі
Ускрыліла малітву ў сабе.
Хто ж, душа, цябе так
развярэдзіў?..
А крынічка з-пад караня б'е.

МАЛЬБА ДУНКАН, ЦІ СЯРГЕЯ ЯСЕНІН У АМЕРЫЦЫ

Боль які? Якога болю эра?
Бялявы ўзвышаецца парог.
«Я малю цябе: застанься,
Серго!
Бачыш? Да тваіх прыпала ног».

«Я малю цябе: застанься,
Серго!» —
Голас аддаляецца, як звон.
Спрасаваны да адчаю нервы,
Толькі вочы ўспыхваюць, як
лён.

Наплывае одум вечаровы
І радзімай ніткі суравей —
Кучарава-залатагаловы
Сцішыўся разанскі салавей.

Пышныя — ды ўсё чужыя! —
ланчы*...
Сум чужых абдымкаў і зямлі...
Размаіста-шумны рэстаранчык,
Рашэну**
ў апошні раз налі!

Адплыве ён караблём
рананку,
Залатой мігнуўшы галавой,
О, Радзіма! — сіні край! —
тальянка! —
Хоць і ўмерці, — толькі на
сваёй!

ДАЖДЖАВАЯ НІТКА ЛЕСУ МАМЫ

Як баюся грому тэлеграмы,
Асабліва — хуткай, балявой...
...Дажджавая нітка лесу мамы
Вырасла высокаю травой.

У зямлю, якую ўскалыхала
На руках айчынна ўдава,
Колькі кропляў, колькі слёз
упала! —
А шуміць ахоўная трава.

Стане смага, стане скруха
мучыць,
Дождж пральецца, нібы з
рукава...
А куды я ні ступлю —
жывуча —
Усё п'яе радзімая трава!

Ходзіць маё сонца за гарамі,
За даламі і за — даланей,
Дажджавая нітка лесу мамы —
Праз чужыну — журыцца са
мною.

Не спіць сівы Гудзон, —
Няма яму цішы.
Шалёны перагон
Рэкламаў і машын.

Ірвецца слова ніць,
Што мелася ў запас.
Хачу я пазваніць
Табе ў сумотны час.

*ланч (англ.) — званы абед.
**рашэн (англ.) — рускі.

Тут, на чужой зямлі,
Дзе вера ўпала ніц,
Ты снішся мне з раллі,
У мяне цячэш —
з крыніц.

Шыкозная смуга
Па самым сэрцы б'е.
П'яе мая туга
Дыханнем па табе!

ШЛЯХ ДАДОМУ

Шлях дадому, — ён заўжды
кароткі.
А хоць пёркам воблака пішы!
Добры дзень, дымок зямлі
салодкі!
Добры час, мае таварышы!
Хоць мінула нас
вайны навала,
Змоўніцкая куля абышла —
Нам на сэрцы выпала нямала,
Каб зямля з арбіты не сышла.

Ладзім мы свае масты,
сустрэчы;
Варым сталь, будзем гарады.
Нам нямала выпала на плечы
У гэты — і ў наступныя гады!

Толькі б чэрствасць нас не
астудзіла,
Толькі б спела слова не дарма.
Пад крылом праменнае
Радзімы
Пахіснуцца
права нам няма!

КЕЛІХ РОДНАГА НЕБА

Беларускім дыпламатам.
Ад раллі, ад палян, ад чабору
У пакойчыку — светлы прыліў,
І не трэба мелодыю бору
Перакладваць на іншы матыў.

Нас трымаюць надзейныя
кладкі,
Нават тыя, што вораг спаліў.
І не трэба жыццё без аглядкі
Перакладваць на іншы матыў.

О, як спеліцца голас няспеты,
Растапляючы наледзь гадзін.
Сто нябёс, сто вятроў
кругасветных! —
Келіх роднага неба адзін.

Да чужога не звякліся вочы,
Сэрца цепліць гаючы ўспамін.
Можа, свет пераменіцца
тройчы —
Келіх роднага неба адзін!

Нью-Йорк — Мінск.
1981—1982 гг.

Анатоль Кудравец асобна спыніўся на апавяданні
Алеса Шлега «У той пакутлівы вечар», якое крыты-
каваў за псіхалагічную недакладнасць, моўную і
стылявую неахайнасць і адсутнасць мастацкага гу-
сту ў аўтара.

У заключэнне дакладчык заклікаў маладых пісь-
меннікаў глядзець на людзей, на сваіх герояў з
большай павагай, з вялікай любоўю, бачыць у сваіх
герояў сапраўдную чалавечую годнасць і вартасць.

Абмеркаванне даклада А. Кудраўца перайшло ў
размову пра стан апавядання наогул. У якім яно
стане? Хто піша апавяданні? Гэтыя пытанні паставіў
Генрых Далідовіч. Васіль Хомчанка як істотныя на-
зваў такія недахопы «малога» жанру: драбнатэм'е,
адсутнасць аўтарскай пазіцыі, адзіноцтва герояў, іх
непрыкаянасць, душэўны надрыў. У многіх апавя-
даннях гераінай з'яўляецца старая бабуля, героі
твораў едуць да бацькоў, да знаёмых, там нешта
адбываецца, а потым героі вяртаюцца назад, у го-
рад. Пярэчачы В. Хомчанку, Г. Далідовіч спасылает-
ца на твор М. Гарэцкага «У лазні»: там таксама ге-
рой прыязджае ў вёску да бацькоў. Мусіць, такая
ўжо адметная рыса нашай прозы, нашай псіхалогіі,
што мы павінны час ад часу вяртацца ў родныя
мясціны, браць ад мудрасці нашых бабуль і дзядоў.
Сучаснае апавяданне заглябляецца ў побыт не вы-
падкова: мы вытрымалі экзамен голадам, але як

мы вытрымліваем экзамен сытасцю — вась
што важна цяпер, і важна з маральна-этычнага
пункту гледжання. Калі ў 60-я гады ў прозу ішлі
пераважна філолагі, то цяпер у яе ідуць людзі роз-
ных прафесій. Культура мовы, культура творчасці —
вось што зараз павінна выклікаць найбольшую
трывогу, вась пра што павінен быць найбольшы
клопат.

Пра культуру творчасці гаварыў Павел Місько.
Ён, у прыватнасці, хваліў за мускулістасць стылю
творы Уладзіміра Ягоўдзіка, але і ў яго сустрака-
юцца штампы, якія набілі аскаміну. Свежы пады-
ход да тэмы вайны, жывасць і запамінальнасць апа-
вядання бачыць П. Місько ў творах Змітра Пракапо-
віча. Разам з тым ён гаварыў пра недахопы твораў
Васіля Ткачова і Уладзіслава Рубанова.

Вольга Іпатава ў сваім выступленні адзначыла
апавяданні Марыі Філіповіч, Любові Філімонавай, а
таксама Уладзіміра Ягоўдзіка.

Калі ёсць у нашым апавяданні пралікі, дык яны
агульныя для ўсёй нашай прозы, лічыць Васіль Пі-
гевіч. У апавяданні да таго ж лягчэй памыліцца, бо
яно раней за аповесць і раман «намацавае» новыя
з'явы і працэсы, якія адбываюцца ў жыцці. Недахо-
пы нашага апавядання, паводле яго слоў, тлумача-
ца і тым, што ў апошні час мала людзей піша

творы «малога» жанру. Хто піша апавяданні? Паста-
віўшы такое пытанне Г. Далідовіч лічбамі паказаў,
што пераважная большасць навелістаў — гэта лі-
таратурная моладзь. Верныя жанру засталіся толькі
некалькі прадстаўнікоў старэйшага пакалення на-
шых пісьменнікаў і некалькі — з сярэдняга па-
калення.

Гучала думка, што трэба перагледзець існуючую
сістэму матэрыяльнага ўзнагароджання апавядаль-
нікаў. Каб Чэхавы паставіць у нашы ўмовы, то мы не
мелі б магчымасці чытаць яго шматлікія творы,
заўважыў у сваім выступленні Аляксей Дударэў. Мы
вельмі мала можам надрукаваць з таго, што ў нас
ёсць, адзначыў рэдактар аддзела прозы «Мала-
досці» Уладзімір Дамашэвіч. Лідзія Арабей выказа-
ла думку, што часопіс, калі мае багаты партфель,
павінен друкаваць самае лепшае.

Ян Скрыган выказаў пажаданне, каб у канферэнц-
зале збіраліся праязнікі і чыталі свае апавяданні, як
гэта было раней. Яго падтрымала Л. Арабей, зга-
даўшы вечары новых апавяданняў, якія праходзілі
колісь пад старшынствам Івана Мележа. Добра
было б аднавіць такую завяздзёнку.

На пасяджэнні секцыі выступіў сакратар праў-
лення Саюза пісьменнікаў Іван Чыгрынаў.

ПРАБЛЕМЫ. МЕРКА- ВАННІ. РОЗДУМ

У апошні час нас хвалюць становішча беларускай драматургіі. З аднаго боку — здаросная пладавітасць беларускіх пісьменнікаў. З другога — безумоўная беднасць афіш нашых тэатраў. Ставяць неахвотна, ставяць мала. Прымаюць насцярожана. «Прабыванне» п'есы адбірае больш душэўных сіл і нервовай энергіі, чым сам працэс напісання твора нават у масцітага аўтара, не кажучы пра пачаткоўца. У чым тут справа? Ці не занадта прымітыўны адказ, які мы часта атрымліваем і ў вусных выступленнях і ў друку: маўляў, тэатры не любяць беларускую драматургію і ўсё тут? Не любяць ці не хочучы ставіць? Не ведаюць яе ці свядома адмаўляюцца? У чым жа прычыны гэтай дзіўнай незацікаўленасці тэатраў у з'яўленні п'ес беларускіх аўтараў? Мне здаецца, што праблема гэта вельмі не простая. Паспрабую і я паразважаць аб ёй з фактамі ў руках.

Нельга ўявіць сабе нацыянальны тэатр без большасці нацыянальных п'ес у рэпертуары. І на гастролях увагу грамадскасці звяртае перш за ўсё на арыгінальныя нацыянальныя творы. Гэта заканамернасць, гэта натуральны працэс, гэта, нарэшце, павінна быць і нашым патрабаваннем да тэатра. Калі беларускіх п'ес на афішы нашых тэатраў мала, значыць, патрабаванні гэтыя аслаблены альбо сталі фармальнасцю. Пагутарылі, паўшчувалі таго-сяго, зрабілі паметку і супакоіліся.

Па скупітых уважлівых падліках сярод членаў Саюза пісьменнікаў, якія сёння ў добрым здароўі і творча дзейныя, 35 чалавек пісалі для тэатра, іх п'есы ставілі ў тэатры. Да іх можна дадаць яшчэ чалавек пяць-шэсць не членаў СП, якія актыўна працуюць у галіне драматургіі, але пакуль што, як кажуць, «не трапілі» на сцэну. Гэта, калі можна так сказаць, патэнцыяльныя на сённяшні дзень магчымасці беларускай драматургіі.

Ёсць, вядома, і рэальны актыў. Варта ўспомніць шэраг імён, якія часта, з дня ў дзень, паўтараюцца. Вось гэтыя актыўныя драматургічныя імёны: Кандрат Крапіва, Андрэй Макаёнак, Аляксандр Петрашкевіч, Мікола Матукоўскі. Іншы раз, калі трэба ўспомніць пра маладых, да іх дадаюць Анатоля Дзялендзіка, а калі трэба вярнуцца да слаўнага мінулага — Кастуся Губарэвіча. (У ліку перспектывных гэтых двух чамусьці не называюць). Усе яны людзі паважаныя. Іх ведае глядач. Але ці значыць гэты пералік, што толькі на чатырох-пяці імёнах трымаецца сёння беларуская драматургія і толькі гэтымі імёнамі вызначаецца яе прэстыж за межамі рэспублікі? Вядома, не.

Кожная пастаўленая тэатрам п'еса становіцца зернем яго творчага вопыту. З адной п'есай тэатр робіць крок наперад у асэнсаванні праблем жыцця, з другой, бывае, адступае на крок у майстэрстве. Адна яму прыносіць лаўры і пашану, устойлівае месца ў гісторыі, другая — клопаты, папрокі, нават непрыемнасці. Не, бяспледна нішто не праходзіць для тэатра!

Уявім сабе, што п'еса прайшла на сцэне ўсяго некалькі

сцэне. Побач з гэтымі імёнамі пазначаны на афішах вядомыя праявіны творы, паводле якіх ствараюцца інсцэніроўкі, лібрэта, і яны, магчыма, уойдуць у гісторыю беларускага тэатра, як ужо ўвайшлі ў яе «Бацькаўшчына» К. Чорнага, «Людзі на балоце» І. Мележа, «Вайна пад стрэхамі» А. Адамовіча, «Сэрца на далоні» І. Шамякіна, «Плач перапёлкі» І. Чыгрынава, «Сымон-музыка» Я. Коласа...

Сапраўдны тэатральны пра-

мастацкага савета, безнадзейны або які не падыходзіць менавіта гэтаму калектыву (няма належных акцёраў на галяўныя ролі ці ў рэпертуары ёсць ужо твор на падобную тэму). Але ў апошнім выпадку п'есу абавязкова ўбачыць і паставіць іншы тэатр. Такім чынам, аб'ектыўна — «па віне тэатра» — адсейваюцца самыя слабыя, бесперспектыўныя п'есы. Іх і шкадаваць не варта. Тут трэба, я ўпэўнена, даваць тэатру.

заклучэнні, рабіць заўвагі (да таго ж, на жаль, не заўсёды абгрунтаваныя). Пры гэтым ніхто не спяшаецца. Так праходзяць дні, месяцы, гады. У аўтара, нарэшце, канчаецца цяжарнасць, у тэатра — энтузіязм. А тут на падобную тэму напісаў хтосьці ў суседняй рэспубліцы альбо ў Маскве, Ленінградзе ды і рэкамендацыі для п'есы атрымаў. Тады пра «свайго» аўтара імгненна забываюць. Час ідзе, спектаклі выпускаць трэба, і атрымлівае «наш» аўтар адказ вельмі і даволі сучасны: разбярэцца воль з заўвагамі, уладкуецца непаразуменні, тады прыходзіць, будзем рады. Шчыра кажучы, драматург атрымлівае такі вытанчаны наркаўт. І тады той або іншы апускаў рукі ці кідаўся ў прозу, у паэзію, у кіно, на тэлебачанне.

Вядома, тэатр не толькі творчае, а і вытворчае. Калектыву параўнаўча лёгка пераклачаецца на новыя тэмы і задачы.

А драматург? Гэта ж пісьменнік-мастак і такія адносіны да яго — крыўдныя. Ён яшчэ доўга будзе насіць траўму ў сэрцы. І доўга нічога не напиша. А можа, у выніку, пацерпіць страту не так ён, як тэатр. І глядачы, зразумела, — з прычыны таго, што іх сустрача не адбылася.

Паявіліся літаратары, якія не крыўдзяцца, калі ім адмаўляюць, не перажываюць, а ў момант перастройваюцца і, замест таго, каб удасканалівацца ў творчасці, гадамі прабываюць, уладкоўваюць, уломліваюць... У гэты б час п'есы пісаць, а даводзіцца абіваць парогі, напамінаць пра сябе, канфліктаваць...

Ды не пра іх мая гаворка. А пра тых, каму сёння неабходна дапамагчы, каму трэба было дапамагчы ў свой час.

Некалькі гадоў назад, кляпоцячыся пра тое, каб на сцэне Рэспубліканскага тэатра юнага глядача паявіліся спектаклі на героіка-патрыятычную тэму, кіраўніцтва калектыву зрабіла заказы беларускім пісьменнікам. Угаварылі напісаць п'есу і Уладзіміра Мехава. Пісьменнік і журналіст, ён меў у сваім актыве не толькі кнігі для юнацтва, сцэнарый для радыё і тэлебачання, але і сваю тэму. Гэта тэма прыцягнула ўвагу тэатра. У выніку з'явілася п'еса «Чырвоны губернатар» пра Станіслава Берсана, потым яшчэ адна — «Палёт» пра Галіну Дакутовіч. Абедзве п'есы сталі спектаклямі. «Палёт» паказвалі ў Кіеве і Рызе, ігралі на тэлебачанні. Хвалілі за адметнае мастацкае асэнсаванне гістарычнага матэрыялу, за сучасную драматургічную форму, за тое, што ўвага моладзі звернута на герояў, якія рэальна існавалі ў гісторыі.

Тэатр працягнуў руку дружбы.

Дэбют адбыўся. Гэта, вядома, не абавязва-ла тэатр на вечнае супрацоў-

А ДРАМАТУРГІ ЁСЦЬ!

разоў, але ў акцёра была ўдалая, нават любімая роля. Ці зможа ён забыць пра яе? Ніколі. Дзякуючы ёй, можа здарыцца, ён зробіць скачок у наступнай сваёй рабоце.

А глядачы? Тысячы іх штогод сустракаюцца з творамі беларускіх аўтараў. То іх прывозяць гастролёры, то ставяць свае тэатры. Глядача ніхто не настроівае на тое, што п'еса напісана беларускім аўтарам. Ён аднолькава хваліць альбо ганіць і сваіх, мясцовых, і маскоўскіх, і іншых. Для яго крытэрыі ідэйна-эстэтычныя адны і тыя ж.

Аднак комплекснае ўздзеянне беларускай драматургіі на глядача тым не менш адбываецца. Хочаш ці не, западаюць у эмацыянальны вопыт глядача адметная тэматыка, адметны характары, адметная мова.

Звернемся да лічбаў. У тэатрах Беларусі з 60-х гадоў пастаўлены шэсць п'ес А. Дзялендзіка і шэсць п'ес А. Петрашкевіча; чатыры п'есы М. Матукоўскага і чатыры п'есы Я. Шабана; адна новая п'еса К. Крапівы, дзве А. Паповай і адна п'еса А. Дударова. Практычна ў гэтыя ж гады не было ніводнага тэатра, дзе б не ішлі п'есы К. Губарэвіча і А. Маўзона. У Брэсце твор К. Губарэвіча не сходзіць з афішы трыццаць гадоў. А яшчэ за гэты час прайшлі па сцэнах рэспублікі п'есы П. Васілеўскага, І. Козела, В. Зуба, А. Махнач, М. Гарулёва, М. Гамолкі, П. Макаля, А. Вольскага, А. Вярцінскага, Я. Пасава, А. Гутковіча, М. Пало, Г. Раманава, І. Ісачанкі, П. Данилава, Г. Марчука, А. Каштанава, Л. Караічава, Р. Смольскага і Ю. Сохара, Г. Каржанеўскага. Здадзены ў тэатры п'есы А. Асташонка, Т. Наважылава, В. Лукшы, В. Якавенкі, П. Васючэнкі. Называю не проста тых, хто іша, а тых, чые творы, на маю думку, ужо сёння можна ставіць на прафесійнай

цэсе у нашай рэспубліцы адбываецца дзякуючы гэтым імёнам. Іх не пяць, а трыццаць. І менавіта трыццаць драматургічных твораў штогод трапляюць на стол Рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР. Усім зразумела, што без прытоку новых імён і назваў — з'явы заканамернай і неабходнай — тэатральнае жыццё прыходзіць у заняпад, драматургія як літаратурны жанр зведае істотныя якасныя страты, і нават слаўныя імёны перастаюць зіхаць. Таму што ўсё пазнаецца ў параўнанні.

Вельмі дакладна заўважыў М. Пагодзін: драматург — удзельнік працэсу калектывнай творчасці. Можна дадаць: беларускі драматург — таксама. І хіба справядліва, што развіццё нашай беларускай драматургіі ў цэлым ідзе часта не толькі без ацэнкі другарадных п'ес, без вуснага ці пісьмовага разбору твораў аўтараў, якія робяць свае першыя крокі ў драматургіі, без штогадовага аналізу здабыткаў і страт, але, бывае, нават і без упамінавання канкрэтных імён?

Прадбачу законнае пярэчанне: можна напісаць адну п'есу і ўвайсці з ёй у гісторыю, а можна з дзясаткам не пакінуць аб сабе памяці. І гэта таксама праўда. Колькасць не раўназначна якасці спектакляў і ўжо тым больш іх грамадскаму рэзанансу. І ўсё-такі асабіста я схільна думаць хутчэй аб інерцыі нашага мыслення, а не аб тым, што многія з «забытых» аўтараў пісалі і пішучы дрэнна або пісаць не ўмеюць.

Звернемся да так званых патэнцыяльных магчымасцей. Калі ўжо тэатр бярэ п'есу (а ва ўсіх пералічаных тут аўтараў п'есы бралі), значыць, ёсць драматургія, ёсць цікавая тэма, ёсць цікавыя характары.

Тэатр адмаўляецца ад супрацоўніцтва з аўтарам тады, калі прапанаваны твор, па меркаваннях літаратурнай часткі і

На этапе адбору і ацэнкі п'ес тэатры наўрад ці варта папракаць у аб'яваўчых адносінах да беларускай драматургіі. Наадварот, і ў рэжысёра, і ў калектыву ўзнікае патрыятызм і жаданне «выцягнуць» свайго аўтара. Мы ведаем прыклады вельмі зацікаўленых адносін да лёсу беларускай драматургіі ў рэжысёраў: Е. Міровіча, М. Мішкевіча, К. Саннікава, Л. Літвінава, Л. Мазалеўскага, Б. Эрына, В. Раеўскага, В. Мазынскага. Але воль выбар зроблены, зг п'есу трэба змагацца, і тут сілы часта аказваюцца няроўнымі. Тэатр, як сааўтар драматурга і яго аднадумец, у хуткім часе «астывае», і чалавек, які напісаў п'есу, застаецца адзін перад шэрагам мастацкіх і арганізацыйных перашкод.

Як ні дзіўна, першая перашкода ўзнікае якраз у абліччы той арганізацыі, якая, здавалася б, павінна дапамагчы драматургам, — Рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР. За апошні тры гады, па маіх звестках, тры п'есы нашых прафесійных пісьменнікаў, прынятыя мастацкімі саветамі тэатраў да пастановкі, былі забракаваны і выключаны з рэпертуарных планаў без тлумачэння прычын намаганнямі іменна гэтай інстанцыі. Дзіўная неащчаднасць. Купалаўцы з-за яе не ставіць «Аб'яву ў вярчэрняй газеце» А. Паповай, гамальчане — «Парог» А. Дударова, тугаўцы — «Аўтограф на пласцініцы» Я. Шабана. (Яны «прабіліся» на іншыя сцэны).

У той жа час любая п'еса, бывае, вельмі пасрэдная, дасланая з УААП альбо апублікаваная ў друку, трапляе ў рэпертуарныя планы лёгка і бесплапотна. Яна прайшла ўжо апрабаванню, асцерагацца няма чаго.

Чаму так баяцца новых назваў і імён?

Мясцовая п'еса? Яе пачынаюць чытаць, пісаць

КНИГАПИС

СЛОНИМ

М. РЫЛКО, І. ШПЫРКОВА. Слонім. Гісторыка-эканамічны нарыс. На рускай мове. Серыя «Гарады Беларусі». Мінск, «Беларусь», 1981.

Слонім — адзін са старажытных горадоў беларускай зямлі: сёлета споўнілася 729 гадоў з дня ўпамінавання яго ў Іпацьеўскім летапісе. Аднак выяўляецца, што гэта не дакладны ўзрост горада. Як засведчылі раскопкі замчышча, пасяленне ў тутэйшых мясцінах існавала ўжо ў адзінаццатым стагоддзі.

Аўтары гісторыка-эканамічнага нарыса «Слонім, што папоўніў серыю «Гарады Беларусі», М. Рылко і І. Шпыркова прасочваюць гісторыю горада ад яго ўзнікнення па сённяшні дзень.

Г. КОПЦЕУ.

Г. БУРАЎКІН. Веру поўдню. Выбранае. Пераклад з беларускай. М., «Молодая гвардия», 1981.

У паэзію ён уваходзіў малады і акрылены. Тады студэнт факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна, ён радаваўся ўсяму, што адбывалася навукова. Ён зноў і зноў углядаўся ў твары сяброў, адказаў на ўсмешкі зусім не знаёмых яму людзей, верыў у чысціню і сапраўднасць чалавечых пачуццяў. І апяўняў вясну сваёй маладосці ў вершах — гэтакіх сама рамантычных, узвышаных, як і яго думкі.

Сёння ў Г. Бурэўкіна — шэсць арыгінальных кніг паэзіі, двойчы выдаваліся яго выбраныя творы. Паэт тансама з поспехам высту-

пае ў галіне прозы, публіцыстыкі, перакладу, піша для дзяцей і кіно. Яму нададзены ганаровыя званні лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола рэспублікі і Дзяржаўнай прэміі БССР. Добра вядома творчасць Г. Бурэўкіна і за межамі рэспублікі. У выдавецтве «Молодая гвардия» выходзіць яго паэтычны зборнік «Голоса расстойнай», у «Советском писателе» — «Кровное».

І вось новае выданне. Выдавецтва «Молодая гвардия» выпусціла кнігу «Всё по-прежнему», якая ўвабрала ўсё лепшае з напісанага Г. Бурэўкіным за гады паэтычнай творчай працы, у тым ліку і вяршыню яго сённяшняй творчасці — паэму «Ленін думае пра Беларусь», якая ў зборніку ідзе

ніцтва, але такі натуральны і ўдалы пачатак павінен быў унесці імя У. Мехавы ў лік тых, хто здольны ўзбагаціць беларускую драматургію цікавымі творамі на гістарычную тэму. Іх жа заўсёды не хапае! Але пра народжанага ініцыятывай тэатра драматурга ў хуткім часе забылі.

П'еса Алены Паповой «Плошча Перамогі» была адзначана другой прэміяй на Усесаюзным конкурсе. Толькі тады тэатральная грамадскасць упершыню даведалася, што ў Мінску жыве і працуе цікавы малады драматург. Спраба некалькіх тэатраў паставіць гэту п'есу не ўвянчалася поспехам. Пасля А. Папова напісала яшчэ чатыры п'есы, кожную з іх хвалілі і абяцалі ставіць то купалаўцы, то Рускі тэатр БССР імя М. Горкага. З «Ціхім прыстанкам», «Аб'явай у вячэрняй газеце», «Залатой чашай» знаёміліся рэжысёры. Толькі дзве п'есы з пяці паставілі ў Беларусі: «Хуткія цягнікі» ў тэатры імя Якуба Коласа і «Аб'яву ў вячэрняй газеце» ў гораўцаў. («Ціхі прыстанак» паставілі ў Ленінградзе). А тэмы, якімі займаецца А. Папова, — хадавыя, п'есы яе — «касава», іх любяць глядачы, любяць і акцёры. Аўтара цікавіць маральны клімат сям'і, псіхалогія сённяшняга інтэлігентнага асяроддзя.

Даўно няма на афішах тэатраў Беларусі імя Анатоля Дзялендзіка. Медык па адукацыі, ён прыйшоў у драматургію назаўсёды. Пэўны час яго п'еса «Выклік багам» лідзіравала ў краіне па колькасці пастаноў. Цяпер А. Дзялендзік вядомы яшчэ і як кінасцэнарыст. І працягвае актыўна пісаць для тэатра. Дзсятка п'ес на яго рахунку. Амаль штогод ён знаёміць тэатры са сваёй новай работай. Узаемаадносінны ў калектыве паміж супрацоўнікамі і падначаленымі, праблемы сямейнага жыцця, сфера захвалення моладзі — вось што займае ўвагу А. Дзялендзіка. З жанру псіхалагічнай драмы ён пераключыўся ў жанр камедыі. Есць у драматурга ўстойлівая рэпутацыя, імя яго вядома за межамі рэспублікі. Што ж замінае драматургіі А. Дзялендзіка, каб яна трапіла на сцэну нашай рэспублікі?

На тэатральным небасхіле ўзыходзіць новае пісьменніцкае імя — Аляксей Дударав. На ягоным рахунку пакуль што адзіная пастаўленая п'еса «Выбар» у Рэспубліканскім тэатры юнага глядача. Здавалася б, дэбют адбыўся, бярыце яго новыя п'есы і... Новую п'есу «Парог» паставілі ў Маскве, а на роднай мове яе прэм'ера А. Дудараву яшчэ чакае... Есць у А. Дударавы некалькі сцэнарыяў тэлефільмаў, пастаўленых на Беларускім тэлебачанні, і дзсятка цудоўных апавяданняў, апублікаваных у беларускім і саюзным друку. Калі б не гэты багаж, хто б сёння на аснове спектакля «Выбар» зага-

варыў пра А. Дудараву як пра перспектыўнага беларускага драматурга?

Чаму мы бываем такія няўважлівыя і неащадныя ў адносінах да таленту? Чаму не перажываем за першыя крокі тых, каго, кажучы словамі Экзюперы, «самі прыручылі»? Мы ўсе — тэатры і ўстановы культуры, крытыкі і старэйшыя таварышы па п'яру... Мы ж адказныя сёння за іх лёс, за іх няўдачы, за іх творчыя прастой. Гэту адказнасць нельга перакідаць, як мячык.

На штогадовых усесаюзных драматургічных семінарах у Ялце, Дубултах, Піцундзе драматургі з Беларусі не на апошнім месцы. Увогуле, вось ужо дзсятка імён можа сур'ёзна зацікавіць тэатры, трэба толькі даць магчымасць «прабіцца» іх п'есам на сцэну альбо забяспечыць заказ на новыя. Даць хоць якую-небудзь гарантыю, надзею. Ім трэба дапамагчы, іх трэба падтрымаць, інакш гэтыя каштоўныя для беларускай драматургіі і тэатра людзі знойдуць іншую сферу, каб прыкласці свае сілы. Яны не прападуць, ім не будзе горш. Горш будзе агульнай справе — развіццю беларускай драматургіі.

Мы адчуваем заўсёды годад з прычыны нястачы п'ес на сучасную тэму. Наколькі мне вядома, усе названыя вышэй драматургі пішуць не на фантастычныя сюжэты, не на абстрактна-гістарычныя і нават не дэтэктывы. Яны пішуць п'есы аб сучасным жыцці. Атрымліваецца, што гэтыя п'есы непатрэбныя.

Але калі нават усе перашкоды будуць пераадолены, калі доўгачаканая прэм'ера адбудзецца, не выключана магчымасць, што з'явіцца рэцэнзія, у якой будзе напісана: маўляў, слабы драматургічны матэрыял не даў магчымасці тэатру выказацца на поўную сілу, — якому тэатру, які вырашыў рызыкнуць, можа спадабацца гэта? Ва ўсіх нас, хто мае дачыненне да драматургіі і тэатра, павінна хапіць мужнасці і сумлення змагацца за спектакль, працягваць падтрымліваць аўтара, каб ягоная наступная работа была вышэй класам.

За многія гады работы тэатральным крытыкам я не памятаю выпадку, каб у тэатры сказалі: мы знайшлі аўтара, павеярлі ў яго, мы за яго змагаліся, няўдача нас не збіла з толку, мы будзем і далей мець з ім справу. Хацелася б думаць, што так настроена ў апошні час Рэпертуарна-рэдакцыйная калегія Міністэрства культуры БССР, што ад яе работнікаў пачуеш захоплены водгук, а не толькі скептычны. Трэба памятаць, што вядомыя сёння драматургі пачыналі з таго, што хтосьці аднойчы ім павеярнуў, працягнуў руку дапамогі, падтрымаў таленавітае, а там — «само пайшло». Як патрэбна такая вера чалавеку, які піша для тэатра!

Тацяна АРЛОВА.

СТАРОНКІ УСПАМІНАЎ

ГАРТАЮЧЫ пажоўклую падшыўку газеты «Літаратура і мастацтва» трыццаць трыццаці года, я напаткаў паведамленне, якое абудзіла ў мяне светлы ўспамін: «11 ліпеня ў Менску адбудзецца закладка новага вялікага тэатра. Тэатр будзе будавацца на пляцы Парыжскай Камуны...»

Адбудзецца закладка... А тым часам тэатр як супольнасць артыстаў і музыкантаў ужо існаваў. Аб ім марылі даўно. Яго праектавалі, фарміравалі, для яго выходзілі кадры.

Навучальная ўстанова, якая гэта рабіла, называлася тэхнікумам, але гэта быў на пачатку трыццаціх гадоў сапраўдны цэнтр музычнага жыцця рэспублікі. На лімаўскіх старонках той пары Беларускі дзяржаўны музычны тэхнікум так і называлі: «кузня музычных кадраў».

Помню, блукаў я аднойчы па калідоры цаглянага дома на Універсітэцкай вуліцы і затрымаў позірк на шыльдзе «Клас № 20». Побач з ёй была яшчэ адна: «Беларуская дзяржаўная студыя оперы і балета». Больш за ўсё здзівіла слова «балет». Дык што, тут і танцам вучаць?

Пазней я пазнаёміўся з некалькімі энтузіястамі будучага тэатра. Заўсёды прывабная і таварыская Л. Александровіч, жартаўлівы І. Валодзіч, заклапочаны справамі М. Русін, высельны М. Дзянісаў, дасціпная прыгажуня С. Друкер... Яны былі яшчэ студыяцамі, але іх выступленні ў радыёканцэртах, у оперных спектаклях, падрыхтаваных пад кіраўніцтвам славутага педагога А. Баначыча, сведчылі аб наяўнасці талентаў, аб грунтоўнай прафесійнай падрыхтоўцы будучых артыстаў.

У 1932 годзе тэхнікум стаў кансерваторыяй. І мае знаёмыя са студыі ўжо зусім свядома рыхтаваліся стаць першай трупай беларускага музычнага тэатра. Затрымаю ўвагу чытачоў на творчым шляху Соф'і Друкер. Голас у яе прыгожага тэмбру, багатых выразных магчымасцей — ад прыроды. Ды знаўцы і моладзь адзначалі тады вакальнае майстэрства. Здаралася, у канцэртнай праграме яна аднолькава ўпэўнена спявала беларускую народную песню і складаны раманс або олерную арыю. Як і яе артыстычным аднагодкам, ёй была ўласціва рыса, якая спрыяе росквіту таленту: С. Друкер заўсёды спявала з радасным узрушэннем, ёй падабалася атмасфера канцэрта... Як артыст мімансу (студэн-

ты зараблялі такім чынам), я быў нават партнёрам С. Друкер у першым спектаклі нашага опернага тэатра «Кармэн». Апануты жандарам, я быў сярод тых, каму выпадала «арыштаваць» Кармэн. Харысткі абаранялі яе. І тут я адчуў той няўрымслівы акцёрскі тэмперамент, з якім маладая спявачка выконвала ролю ў масоўцы. Яна была, шчыра кажучы, сапраўднай іспанкай, дзяўчынай з гарадской плошчы ў Севільі... Потым у рэпертуары С. Друкер з'явілася партыя Ларынай у «Яўгеніі Анегіне», затым — Домны Сабурвай у оперы «Царская нявеста». Гатовая выконваць любыя ролі, маладая актрыса ўсё ж жартавала без крыўды:

— Зноў спяваць старую? — Так састарылася і забудзеш, што была маладой...
І нібы пачуўшы гэтую скаргу, мастацкі савет тэатра ў 1934 годзе даручыў ёй партыю Лізы ў «Пікавай даме». На сцэне з'явіўся прывабны і яркі вобраз дзяўчыны з яе глыбокай душэўнай трагедыяй і фатальным каханнем. Артыстка была далёка ад меладраматызму, праўдзіва выявіла складаны стан Лізы ў псіхалагічным стане Лізы. У яе выкананні герайна оперы ўспрымалася цэласнай чыстай натурай.

Прэм'еры з яе ўдзелам выходзілі адна за адной: у тым жа 1934 годзе яна стварыла складаны сцэнічны вобраз Яраслаўны ў спектаклі «Князь Ігар», потым была Тоска ў аднайменнай оперы Д. Пучыні, Наташа ў «Русалцы».

У канцы трыццаціх гадоў творчы партфель тэатра ўзбагаціўся першымі музычна-сцэнічнымі творамі нашых беларускіх кампазітараў. У оперы А. Багатырова «У пушчах Палесся» С. Друкер атрымала цэнтральную жаночую партыю Аўгінні. Артыстка знайшла для гэтага вобраз свежы і яркі фарбы. Летам 1940 года опера была паказана на Экадэзе беларускага мастацтва ў Маскве, і глыбока драматычны вобраз Аўгінні, створаны С. Друкер, атрымаў высокую ацэнку сталічнай грамадскасці, цэнтральнага друку. Неўзабаве ёй было прысвоена званне заслужанай артысткі БССР.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Соф'я Юр'еўна спявала у Саратаўскім оперным тэатры, потым у Горкім і Каўрове, дзе аднавіў сваю работу Беларускі дзяржаўны тэатр оперы і балета. Яна актыўна ўдзельнічала ў франтавых канцэртных брыгадах і сустрэла Дзень Перамогі ва Усходняй Прусіі.

Гады працы на опернай сцэне, канцэртная дзейнасць уплывалі на выканаўчае аблічча артысткі. Яе талент пасталеў, голас стаў больш моцны і гнуткі, сцэнічная ігра — больш на-

поўненай, псіхалагічна эмацыянальнай і яркай, жэст — выразны і дакладны. Прышло сапраўднае артыстычнае майстэрства — я ўпэўніўся ў гэтым на пасляваенных прэм'ерах тэатра, дзе С. Друкер выступала ў партыях Аксаны («Чаравічкі»), Марты («Фаўст»), Мары («Мазепа»), Аіды, Чэнікавай («Страшны двор»), Фроські (опера М. Красева «Марозка»), маці Алега Кашавога («Маладая гвардыя» Ю. Мейтуса) і многіх іншых. Для кожнага з гэтых вакальна-сцэнічных вобразаў артыстка знаходзіла адметныя знешнія і ўнутраныя прыкметы. Творча перагледзела яна і тыя партыі, якія выконвала яшчэ да вайны; якраз гэтыя партыі най-

больш яскрава сведчылі пра ўпартую працу спявачкі, пра несумненны рост яе артыстычнага таленту. Так было і з партыяй Наташы ў оперы «Русалка», да пастаноўкі якой тэатр вяртаўся неаднойчы. Больш за тры дзсяткі гадоў артыстка лічылася і лепшай, найбольш яркай выканаўцай яна і беларускай сцэна партыі Яраслаўны ў оперы «Князь Ігар».

Прывыкшы слухаць сваю любімую артыстку ў драматычных ролях, я быў прыемна здзіўлены, калі раскрылася яшчэ адна грань творчасці С. Друкер — несумненны камедыі талент. Пра яго сведчылі ролі Адаркі ў «Запарожцы за Дунаем», Мірабелы ў опере «Цыганскі барон». Але сапраўднай мастацкай вяршыняй было сцэнічнае ўвасабленне ролі Рагнеды Янаўны ў лірыка-камічнай оперы Ю. Семянякі «Калючая ружа». Спявачка стварыла надзвычай каларытны вобраз жанчыны з вузкім мяшчанскім круглядам, але вельмі вынаходлівай, калі справа датычыцца яе асабістых «сямейных» інтарсаў і разлікаў. У гэтай ролі было няма нечаканых паваротаў, востракамедыіных сітуацый, як, напрыклад, размова па тэлефоне.

І цяпер народную артыстку БССР Соф'ю Юр'еўну Друкер я часта сустракаю ў тэатры. Калектыву абраў яе сваім ганаровым членам і старшынёй савета ветэранаў вайны і працы. Па-ранейшаму яе цяжка застаць дома: арганізацыя шматлікіх шэфскіх канцэртаў, сустрэч ветэранаў, юбілейных вечароў, абмеркаванні новых оперных спектакляў вымагаюць нямаля часу. І заканчваючы сваё слова, мне хочацца пажадаць гэтай цудоўнай артыстцы і чалавеку яшчэ доўгія гады заставацца такой жа дасціпнай, памаладому няўрымслівай і патрэбнай людзям.

Д. ЖУРАУЛЕУ,
заслужаны дзяеч культуры
БССР.

пад назвай «Чатыры думы аб Беларусі» (пераклад І. Шклярэўскага).

Добры падарунак атрымаў усесаюзны чытач. Добры, бо кніга гэтая дае магчымасць вельмі поўна пазнаёміцца з творчасцю паэта, які, смела можна сказаць, у беларускай літаратуры адзін з тых, хто нясе «галоўную службу». Яго лепшыя вершы розных гадоў «Балада аб мінералах», «Камісары», «Каміпрамісы», «Бязбацькавічы», «Паліцай» і многія іншыя — тая сапраўдная, высокамастацкая паэзія, якая кожны раз здольна хваляваць паноў, адрываючы ўсё новае і новае свае далягляды.

Творца Г. Бураўкіна — гэта моцны сплаў публіцы-

тычнасці і лірычнасці, грамадзянскасці і шчырасці, абавязку і пачуцця. Пра што б ні пісаў ён — пра прыгажосць роднай зямлі ці пра герайчнае мінулае народа, пра адданасць Радзіме ці вернасць блізнаму чалавеку, пра захаванне эналагічнай раўнавагі ў прыродзе ці душэўнасць ва ўзаемаадносіннах між людзьмі, — ён перш-наперш піша пра час, пра наш неспакойны двадцяты век, жыць у якім і гонар, і аднанасць.

Творы паэта на рускую мову, акрамя І. Шклярэўскага, пераклалі П. Панчанка, Б. Спрычанка, Г. Курань, І. Бурсаў, В. Тарас, Я. Хелемскі, А. Карчагін, А. Чапураў, У. Тарашчын.

А. ВІШНЕУСКІ.

Вынікі творчай пяцігодкі беларускіх мастакоў — у сённяшняй экспазіцыі мінскага Палаца мастацтваў. Зразумела, усебакова прадставіць усіх творцаў, якіх цяпер у саюзе амаль 500, тут было немагчыма. І, гаворачы пра іх набыткі, праблемы і ўпушчэнні, неабходна яшчэ і яшчэ раз звяртацца да выставак, якія наладжваліся на працягу мінулага пяцігоддзя.

Толькі рэспубліканскіх выставак, як падкрэсліў у справядным дакладзе старшыня праўлення СМ БССР В. Грамыка, было арганізавана 38 — удвая больш, чым у мінулым пяцігоддзі. Сярод іх вылучаюцца «Па ленінскім шляху», «Ідзі Леніна жывуць і перамагаюць», «У сям'і адзінай», «Подзвіг народа бессмяротны», «Маладая гвардыя Краіны Саветаў», «Зямля і людзі», «Мы будзем камунізм». Прыцягнулі ўвагу глядача тэматычныя выстаўкі «Заўжды напалатове», «Фізкультура і спорт у выяўленчым мастацтве», «Гусоўскі і яго час», экспазіцыя, прысвечаная 90-годдзю М. Багдановіча, і інш.

У Мінску наладжваліся ўсеаюзныя экспазіцыі — «Краіна родная. Маладыя мастакі на новабудоўлях», плаката і міжнародная — «Сатыра ў барацьбе за мір». Экспанаваліся творы мастакоў Расіі, Украіны, Літвы, Эстоніі, Казахстана. А творы беларускіх мастакоў «выязджалі» на Украіну, у Малдавію, Прыбалтыку. У Маскве адбыліся персанальныя выстаўкі твораў М. Савіцкага, Г. Вашчанкі, групава — Л. Дударэнкі, М. Казакевіча, А. Кішчанкі і А. Малішэўскага.

З выяўленчым мастацтвам Беларусі знаёмліліся глядачы ў Балгарыі, Венгрыі, Польшчы, Чэхаславакіі, Аўстрыі, Даніі, Аўстраліі, Анголе, Бельгіі, Грэцыі, Інданезіі, Маўрытаніі, Індыі, Фінляндыі, Іране, Японіі. У сваю чаргу беларускі глядач пабачыў мастацкія выстаўкі з Польшчы, Румыніі, В'етнама, ГДР, Анголы, Ірака, Францыі, Даніі, ФРГ.

Расце ўдзельная вага персанальных выставак. Апошнім часам у залах СМ БССР і Дзяржаўнага мастацкага музея экспанаваліся творы З. Азгура, А. Бембеля, Я. Зайцава, А. Шыбнёва, П. Крахалёва, В. Цвіркі, Г. Вашчанкі, Р. Кудрэвіч, М. Гуцёва, К. Касмачова, Л. Дударэнкі, Д. Алейніка, А. Тычыны, Я. Красоўскага, А. Шаўчэнкі і інш.

Прамоўца зазначыў, што для

Сярод многіх твораў, звернуці ці іншай работы, каб не звучіць дыяпазон яе зместу занадта канкрэтным азначэннем. Як прыклад дакладчык тут назваў «Абуджэнне» і «Чароўныя арэлі» А. Марачкіна; творы Ю. Гаўрына, М. Селешчука, прысвечаныя памяці М. Багдановіча, «У пакоях» Г. Жарына, «Дыялог» Г. Вашчанкі, «Зялёны сад» Л. Шчамялёва, «Гімн подзвігу» А. Кішчанкі.

Гэты мастак, як зазначыў прамоўца, унёс уклад таксама ў развіццё жанру гісторыка-рэвалюцыйнай карціны («Першыя дэкрэты», «Ваенна-рэвалюцыйны партыйны цэнтр», се-

няпроста вызначыць тэму той ці іншай работы, каб не звучіць дыяпазон яе зместу занадта канкрэтным азначэннем. Як прыклад дакладчык тут назваў «Абуджэнне» і «Чароўныя арэлі» А. Марачкіна; творы Ю. Гаўрына, М. Селешчука, прысвечаныя памяці М. Багдановіча, «У пакоях» Г. Жарына, «Дыялог» Г. Вашчанкі, «Зялёны сад» Л. Шчамялёва, «Гімн подзвігу» А. Кішчанкі.

стаўку твораў В. Цвіркі, якая адлюстравала істотныя вехі станаўлення беларускага пейзажа.

Імкненне да абагульненай закончанасці вобраза ўласціва і пейзажу ў графіцы. Тут вылучаюцца лісты М. Карпука, Н. Паплаўскай, Ю. Кухарава, У. Басальгі, акварэлі А. Волкава, Г. Шутава, Ю. Няжур, Б. Пярвунінскіх, Я. Батальёна і інш.

М. Рыжанкоў, У. Ананька і інш. Добрае слова прагучала з трыбуны з'езда пра беларускую кніжную графіку, якая апошнім часам набыла ўсеаюзны і міжнародны аўтарытэт. Графікі рэспублікі не падыляюць сябе, як гэта прынята, на «кніжнікаў» і «станкавістаў». Серыі ілюстрацый, у якіх увабалецца арыгінальны вобраз літаратурнага твора, часта перарастаюць у станковыя, з самастойнай задумай, работы. Кнігі, аформленыя Г. Паплаўскім і Н. Паплаўскай, В. Шаранговічам, А. Лось, адзначаны на ўсеаюзных конкурсах дыпламамі І ступені. Высока ацэнена мастацкае вырашэнне А. Кашкурэвічам «Карнікаў» А. Адамовіча. Дыпламам імя Ф. Скарыны адзначаны работы Ю. Зайцава, Ю. Герасіменкі. Можна гаварыць пра высокую эстэтычную культуру ў афармленні кніг А. Шэверавым, М. Казловым, В. Славуком, М. Селешчуком, У. Савічам, В. Кліменкам і інш.

За мінулае пяцігоддзе культура рэспублікі ўзбагацілася значнымі творами манументальнага мастацтва. Гэта — помнікі У. І. Леніну: у Пружанам — Л. Гумілеўскага (арх. М. Ткачук), у Століне — С. Селіханова і В. Паліўчука (арх. Ю. Казакоў), у Салігорску — А. Бембеля (арх. В. Блахін), у Мінску — З. Азгура; помнік М. І. Калініну, створаны І. Глебавым і В. Паліўчуком (арх. Ю. Грыгор'еў, М. Няўзораў), помнік М. Горкаму скульптараў А. Заспіцкага, І. Міско, М. Рыжанкова (арх. А. Трафімчук), М. Багдановічу — С. Вакара (арх. Ю. Казакоў, Л. Маскалевіч), манумент вайнам-вызваліцелям Полацка, выкананы Г. Мурамцавым (арх. В. Аладаў), помнік С. Буднаму — увабалецце дыпломнай работы С. Гарбуновай.

Сёння мастакі і архітэктары асабліва шмат думаюць над праблемамі супольнай працы, сінтэзу мастацтваў. Увабалецце ў натуры вялікіх комплексных праектаў, зразумела, звязана з многімі складанасцямі. Прынамсі, калі мастак вырашае задачы сінтэзу ўжо на этапе заканчэння будаўніцтва. Такія складанасці былі, напрыклад, пры распрацоўцы ансамбля мазаік на тарцах гмахаў у мікрараёне «Усход-1», архітэктурна-мастацкіх вырашэнняў кафе «Арбат» і навакольных будынкаў. Гэты комплекс работ пад кіраўніцтвам А. Кішчанкі выконвалі Ю. Багушэвіч, Г. Жарын, Т. Кіршчына, У. Міцічкін. У рабоце па афармленні гасцініцы «Планета» вылучыліся маладыя мастакі Я. Кузыяноў, М. Байрачны, В. Прышкін, В. Грыдзіна, В. Дзятлава, С. Каткова. Адметнае афармленне Г. і М. Вашчанкамі сталічнага кінатэатра «Масква», аперацыйнай залы мінскага Галоўпаштамта В. Паазяком, праца Л. Зільберта, Ю. Якубовіча ў архітэктурна-мастацкім вырашэнні будынка Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР. Нямаюць цікавых работ звязана з аб'ектамі Алімпіяды-80.

Гаворачы пра набыткі ў развіцці беларускага манументальнага габелена, трэба назваць вялікія тавары палотны, створаныя М. Савіцкім і А. Кішчанкам і ўдастоеныя Дзяржаўнай прэміі БССР, — «Этапы вялікага шляху» і «Ленінізм». У габеленах, мазаіках, вітражах, роспісах мастакі часта звяртаюцца да эпічнага апавядання; характэрнае таксама імкненне да метафарычнай інтэрпрэтацыі традыцыйных нацыянальных тэм і сюжэтаў. Тут прыгадваюцца работы У. Самсонава, Ю. Багушэвіча, Г. Жарына, В. Ціханова, В. Барабанцава, В. Чайкі, У. Зінкевіча, К. Аўтухова.

ШАНАВАЦЬ ТРАДЫЦЫІ, БАЧЫЦЬ ПЕРСПЕКТЫВУ

З XI З'ЕЗДА МАСТАКОЎ БЕЛАРУСІ

партрэтаў У. І. Леніна). З'явіліся ў гэтым складаным жанры і работы А. Гугеля, У. Мінейкі, А. Шыбнёва, Р. Кудрэвіч, Б. Аракчэва, М. Залознага, В. Сумарава, М. Манасзона, Л. Дударэнкі, М. Назарчука, У. Шпартына, А. Кроля. Да іх далучаюцца графічныя аркушы М. Рыжыкава (серыя афортаў «Камунары»), С. Геруса (старонкі жыцця У. І. Леніна), Ю. Кухарава (цыкл пра дзейнасць Ф. Э. Дзяржынскага), І. Немагая

Патэтыкай стваральнай працы прасякнуты работы А. Шаўчэнкі, А. Малішэўскага, Л. Асядоўскага, М. Кірзева, В. Яўсева. Энтузіязм беларускай моладзі на будоўлі БАМа цікавіць графікаў М. Рыжыкава, Л. Марчанку, У. Садзіна, А. Гаршкова. Графічныя цыклы С. Волкава прысвечаны будням Савецкай Арміі; яго калегі Г. Паплаўскі, Ю. Зайцаў, Г. Скрыпнічэнка асэнсоўваюць тэму космасу.

Мастацтва сучаснага творцы вызначаюць і яго любоўю да зямлі, імкненнем спасцігаць чалавека ў яго глыбіннай сувязі з прыродай, з працай хлеба-роба.

Разнастайнае ўвабалецце набывае вобраз сельскага працаўніка, тэма хлеба, жыва ў карцінах М. Савіцкага, Д. Алейніка, Б. Аракчэва, М. Госянка, Л. Дударэнкі, У. Гоманова, А. Бараноўскага, П. Крахалёва, М. Казакевіча. Вясковае жыццё як самабытная каштоўнасць на фоне агульнага працэсу індустрыялізацыі падаецца ў творчасці Г. Вашчанкі, А. Шыбнёва, Р. Кудрэвіч, У. Ткачова, С. Гарачава і інш. Назіральнасцю і адухоўленасцю вызначаюцца ў вырашэнні гэтай тэмы работы графікаў У. Пашчасева, А. Лось, А. Паслядовіч, Б. Цітовіча.

Прыкметы часу, светаадчуванне мастака характарызуюць і многія пейзажы. Добрую ацэнку атрымалі тут карціны В. Сумарава, Ф. Дарашэвіча, В. Вярсоцкага, М. Назаранкі, П. Масленікава, А. Пашкевіча, І. Пушкова, В. Захарынскага, П. Данеліі, Д. Алейніка, М. Казакевіча, І. Карасёва, І. Дзьмухайлы. Значнай падзей назваў дакладчык персанальную вы-

чысціней жанру «бязлюднага», але «ачалавечанага» прывабліваюць палотны С. Лі, Я. Красоўскага, В. Жолтак, Б. Казакова, Я. Радзюльскай, А. Паслядовіч, С. Катковай. Сёння развіццё мастацтва адметнае і ўзаемапраціненнем жанраў у межах аднаго твора. Гэты працэс адлюстроўвае больш складаны ўяўленні мастака пра сучасны свет, яго супярэчнасці і гармонію. Часта ў адзінстве з пейзажам і нацюрмортам пішацца партрэт. Маладыя мастакі любяць спалучаць прастору інтэр'ера і пейзажа (напрыклад, «Паўналецце», «Сёстры» У. Тоўсіка).

Як узор трактоўкі індывідуальнага характара, калі пераканальнасць асабовых рыс героя ўспрымаецца як тыповае, дакладчык назваў партрэты народных майстрав, увабалецця Я. Зайцавым, партрэтную творчасць Н. Воранава, В. Пратасені, У. Мінейкі, В. Цюрына, У. Сулкоўскага. Цікавыя партрэты стварылі І. Грыгаровіч, У. Стальмашонак, Я. Харытоўніка, Р. Кудрэвіч, Э. Белагураў, В. Маркавец.

Але не кожная з чарговых выставак дастаткова поўна расказвае пра чалавека, сучасніка, яго багатае і складанае духоўнае жыццё. Пакуль што ў партрэтным мастацтве, на думку дакладчыка, ёсць толькі прадаўжэнне традыцый, а гэта ўсё ж такі не тое, што ўзыходжанне на новыя вышыні.

Аблічча цудоўных людзей нашага часу, ветэранаў вайны і працы, дзеячаў культуры, рабочых, урачоў, механізатараў, педагогаў увабалеюць і скульптары З. Азгур, А. Бембель, А. Анікейчык, С. Вакар, У. Лятун, І. Міско, У. Булыга,

А. Бембель і З. Азгур.

беларускага мастацтва паралельнаму надзённай застаецца тэма вайскага подзвігу. Не зніжаецца эмацыянальны напал у творах мастакоў старэйшага і сярэдняга пакаленняў пра мінулы вайну. А іх маладзейшыя калегі верныя памяці подзвігу бацькоў. Апаўдаваюць пра падзеі Вялікай Айчыннай работы Я. Зайцава і С. Раманова, П. Крахалёва і І. Ціханова, М. Гуцёва і І. Белановіча, І. Стасевіча і іншых мастакоў.

(пра П. М. Лепаўскага). Стварэнне беларускай Ленініны ў скульптуры працягваюць А. Бембель, Л. Гумілеўскі і інш. Дарэчы адзначыць і маштабную працу З. Азгура «Карл Маркс».

У беларускім выяўленчым мастацтве ўсё больш адметнае гучанне набывае «голас» тэмы міру, стваральнай працы. І тут часцей з'яўляюцца карціна-роздум, палатно-прытча: пра свет, пра сябе, пра час. Бывае,

У развіцці прыкладнога мастацтва сёння вызначыліся дзве лініі. Адна з іх — непазрэднае развіццё традыцый народнай творчасці (напрыклад, кераміка Л. Панамарэнка; пяльце на саломкі). Другая — апасродкаванае ператварэнне народнага эстэтычнага вопыту і шырокіх мастацкіх традыцый (кераміка А. Зіменкі, В. Калтыгіна і А. Канцубы, шкло Л. Мягковай і Т. Малышавай, распісны фаянс В. Леантовіча).

Дынамікай творчых пошукаў, арыгінальнасцю задуму пры-вабляюць габелены В. Кры-вашэвай і Н. Пілюзінай, Л. Шаблюўскай і Н. Сухавер-хавай, сцэнічныя касцюмы І. Булгакавай. Паглыбленне вобразнага зместу павялічвае самакаштоўнасць дэкаратыўнай рэчы, якая перастае ўжо быць проста ўтылітарнай. Габелен малага фармату ўспрымаецца, па сутнасці, як тканая карціна, пейзаж, партрэт, нацюрморт; кераміка — як скульптура, бар-рэльеф. Есць і другая тэндэн-цыя ў трактоўцы форм са шкла і керамікі — імкненне да буй-ных аб'ёмаў, прызначаных для дэкаратыўнага афармлення ін-тэр'ера. У гэтым сэнсе ціка-вай была выстаўка твораў Л. Мягковай і У. Мурахвера.

Аднак у суадносінах унікаль-нага і масавага існуе адна з вострых праблем развіцця дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Выконваючы патрэбы масавай вытворчасці, мастак амаль што не можа прыйсці да творчага адкрыцця. Амежа-ванне ж ад гэтых патрэб вядзе да «станкавізацыі» пры-кладнога мастацтва. Нашы па-трэбы ў прыгожым посудзе, мэблі, тканінах, абутку не буд-дучь задаволены, пакуль на вытворчасць не прыйдуць спе-цыялісты з адпаведнай падрых-тоўкай. Іх нямае рыхтуе тэ-атральна-мастацкі інстытут. Але праца мастакоў на вытвор-часці не мае ні належнага ста-туса, ні прэстыжу.

Сталы ўзровень сённяшняй беларускай сцэнаграфіі прад-стаўляюць тэатральныя рабо-ты Б. Герлавана, В. Галукові-ча, А. Салаўёва, У. Гардзеенкі, Я. Ждана. Паказальна, што беларускі мастак Я. Чамудраў быў запрошаны ў Буэнас-Айрэс, каб аформіць оперу «Залаты пёўнік» М. Рымскага-Корсакава.

На «Беларусьфільме» вылу-чаюцца мастакі А. Чартовіч, Я. Ігнацьеў, В. Кубараў, У. Дзяменцьеў. Работы маста-коў тэлебачання пазначаны ім-кненнем набыць спецыфічную мову (В. Кавецкі, тэлефільмы «Расказ пра зубра», «Бусля-ня»).

Другая рэспубліканская вы-стаўка твораў мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання, удзел нашых майстроў у аналагічнай Усесаюзнай экспазіцыі, перса-нальныя выстаўкі А. Марыкса, У. Белавусава, У. Чарнышова, М. Карлука, У. Гардзеенкі, А. Бяловай, Ю. Альбіцкага,

Ю. Бульчова, В. Кубарава, У. Дзяменцьева — сведчанне актыўнасці гэтай творчай га-ліны.

Актывізавалася апошнім ча-сам і секцыя плакатыстаў. Раз-віццё мастацтва плаката сты-мулявалі адпаведныя рэспуб-ліканскія і ўсесаюзныя выстаў-кі, міжнародны конкурс «Пла-кат у барацьбе за мір, бяспе-ку і супрацоўніцтва». Лакані-змам выяўленчай мовы, вост-рыней выразнасці думкі пазна-чаны работы М. Стомы, У. Жу-ка, Л. Кальмаевай, У. Крукоў-скага, В. Філімонава, У. Васю-ка.

Плакат — мастацтва, якое актыўна фарміруе духоўнае асяроддзе горада, пасёлка. На жаль, лепшыя творы нашых плакатыстаў, зазначыў даклад-чык, пабачыш у выставачных залах, але не на вуліцах насе-леных пунктаў. Дагэтуль існуе разрыв паміж узроўнем выка-нання творчага выставачнага ўзору і масавай друкаванай прадукцыяй. «Агітплакат», ля вытокаў якога стаялі мастакі М. Гуціеў, Т. Ігнаценка, Л. Асецкі, М. Рыжыкаў і кі-раўнік гэтага цэха К. Кітаеў, сёння вымагае значнай мадэр-нізацыі тэхнічнай базы.

Узрастае роля афарміцель-скага мастацтва. Першая рэ-спубліканская выстаўка ў гэтай галіне была цікавай творчай справаздачай (80 аўтараў прад-ставілі 320 твораў). Плённым быў удзел беларускіх афармі-целяў ва Усесаюзнай выстаўцы «Мы будзем камунізм». У лепшых работах мінулага пяці-годдзя (беларускі адзел вясенняга кірмашу ў Лейп-цыгу, мастакі Э. Агуновіч, І. Маслан, архітэктар Л. Мель-нік; афармленне Дома-музея І з'езда РСДРП мастака Э. Агуновіча; комплекснае вы-рашэнне Уфійскага авіяінсты-тута, мастак І. Харламаў, і інш.) заўважаецца імкненне да складанай арганізацыі ін-тэр'ераў, прасторы плошчаў, вуліц.

У справаздачным дакладзе закраліся пытанні ідэйна-эстэтычных пошукаў у твор-часці беларускіх мастакоў. На апошніх выстаўках адчуваль-ная пэўная інтанацыя палемікі паміж асэнсаваннем творчых каштоўнасцей мінулага і па-чутцём сучаснасці.

Рэчаіснасць жа не дае па-дстаў для такой палемікі. Яна ўключае ў сябе як актыўны духоўны кампанент памяць пра мінулае, як дзейсны фонд сучаснай культуры — беларускую класіку. Пра гэта сведчаць, прынамсі, выстаўкі з нагоды юбілеяў М. Гусоўскага, М. Баг-дановіча, падрыхтоўка да слаў-ных дат Я. Купалы і Я. Кола-са. Калі мастак пранікае ў мі-нулае сваім паэтычным пачу-цём, вывучае яго — дзеля пры-носу ў нашы дні цудоўнага ідэалу, жывога і актуальнага, калі ён працуе на ўзроўні сучасных дасягненняў і прафесій-

ных патрабаванняў — такое пранікненне дае важкі твор-чыя вынікі. Але ж некаторыя мастакі свядома ізаляюць ся-бе ад багатай, жывой, невы-чэрпнай рэчаіснасці, замыкаю-ца ў штучна звужанай сферы творчых інтарэсаў. Гэта ўсяго толькі вынік культывацыі вель-мі абмежаванага разумення нацыянальнай культуры, без уліку яе развіцця і спецыфікі на сучасным этапе.

Развіццё і росквіт мастацтва братніх рэспублік, іх нацыя-нальнае супрацоўніцтва і свое-асаблівасць поруч з агульнымі ідэаламі, — гэта абумоў-лена плённым працэсам узае-маўплыву і ўзаемаўзбагачэння культур. У гэтым жыццёвая сіла сацыялістычнай мастацкай творчасці.

Клопат пра ідэйна-мастацкі ўзровень твораў, пра іх дзей-насць, духоўную напоўненасць і глыбіню пранікнення ў жы-ццё — найбольш важны сярод многіх спраў творчага саюза. У сувязі з гэтым гаварылася і пра выставачную дзейнасць саюза. Вялікая колькасць вы-ставак, не збалансаваная з рэ-альнымі магчымасцямі творча-га калектыву, забяспечвае ра-ботам больш нізкі «прахадны бал». Вядома, за апошнія га-ды з'явілася нямаля выдатных твораў, якія ўзбагацілі нашу мастацкую культуру. Ды часта дапускаецца ўсярэдняя ацэн-ка экспазіцый, калі таленаві-тыя творы нібыта кампенсую-ць невыразнасць многіх іншых работ. Бывае і так. Асобныя творы толькі за тое, што яны важныя і патрэбныя па тэме, нярэдка аўтаматычна забяспеч-ваюць сабе праход праз усе экспертныя бар'еры. Але, адпа-вядваючы толькі фармальным прафесійным запатрабаванням, яны пакідаюць раўнадушным глядача. Дакладчык нагадаў, што ў выступленні Л. І. Брэж-нева на XXVI з'ездзе КПСС пра гэта сказана катэгарычна і пераканальна, і трэба рашу-ча адкінуць такую традыцыю, ад якой — вялікая шкода мас-тацтва.

Асобны раздзел свайго выступлення В. Грамыка пры-свяціў становішчу мастацкай крытыкі, якая павінна пэўным чынам улічваць на развіццё мастацтва і фарміраваць гра-мадскую думку аб ім. Адзна-чыўшы актыўнасцю беларуска-га мастацтвазнаўства, асабліва ў сферы гістарычнай спадчыны, дакладчык выказаў заклапоча-насць «маўчаннем» тэарэты-чай думкі ў справе вывучэння сучаснага мастацтва, творчага працэсу. Па сутнасці, задачы, намечаныя пастановай ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастац-кай крытыцы», яшчэ далёка не ўсе выкананы.

Спыніўся дакладчык і на граблемах работы СМ БССР з творчай моладдзю. Павяліч-ваецца працэнт маладых удзельнікаў рэспубліканскіх, усесаюзных, справаздачных выставак. Увогуле, аблічча бе-ларускага выяўленчага і дэка-ратыўна-прыкладнога мастац-тва ўжо шмат у чым вызнача-юць работы нядаўніх выпуск-нікоў адпаведных навучальных устаноў. Паспяхова быў удзел нашай моладзі ў нядаў-няй выстаўцы Акадэміі мас-тацтваў СССР: дзве першыя прэміі ЦК ВЛКСМ атрымалі жывапісец У. Кожух і скульп-тар А. Мятліцкі, трэцюю — жы-вапісец Э. Белагураў.

Але ёсць нямаля нявыраш-ных пытанняў у арганізацыі выхаваўчай работы, палітычнай і прафесійнай вучобы; акты-вацыі моладзі ў грамадскім жыцці. Важную ролю ў ста-наўленні маладога мастака павінна адыгрываць сумесная праца са старэйшым калегам — у творчых камандзіроўках, у майстэрні. Тут асабліва спа-дзяванне звязаны са стажыроў-кай лепшых выпускнікоў БДТМІ ў створаных нядаўна майстэр-

нях Акадэміі мастацтваў СССР пад кіраўніцтвам З. Азгура і М. Савіцкага.

Гаварылася ў дакладзе пра арганізацыйную работу праў-лення, пра тыя захавы, што прымаюцца саюзам для ўмаца-вання садружнасці мастацтва і працы. Тут і шэфскія мера-прыемствы, і выяўныя плену-мы, і стварэнне вясковых кар-цінных галерэй, і ўдзел маста-коў у фарміраванні культуры сяла наогул, і да т. п. Асабліва плённай была за мінулае пяці-годдзе работа камісіі праўле-ня СМ БССР па шэфстве над сялом (старшыня У. Гоманаў) і ваенна-шэфскай (старшыня А. Курчакін).

Сярод нявырашаных задач — далейшае ўмацаванне абласных і раённых гарадоў кваліфіка-ванымі кадрамі. Празмерная канцэнтрацыя мастакоў у Мін-ску і слабы рост абласных ар-ганізацый — два бакі зусім не пажаданага для культуры рэ-спублікі працэсу.

СПРАВАЗДАЧНЫ ДАК-ЛАД рэвізійнай камісіі зрабіў Л. Марчанка. Гаварылася і пра недахопы ў рабоце сакрата-рыята праўлення СМ БССР. У прыватнасці, належным чынам не накіроўвалася дзейнасць секцыі крытыкі, рэдка аргані-зоўвалася калектывная абмер-каванні рэспубліканскіх выста-вак, затрымліваліся ці наогул не выдаваліся іх каталогі, да-пускаліся пралікі ў пытаннях удзелу беларускіх мастакоў ва ўсесаюзных выстаўках і да т. п. На жаль, ніжэй сваіх маг-чымасцей працавала маладзёж-ная камісія СМ, недавальняю-чай была дзейнасць камісіі па прапагандзе выяўленчага мас-тацтва. Удасканалення выма-гае і склад экспертнай камісіі. Рэвізійная камісія выявіла таксама сур'ёзныя недахопы і праблемы ў рабоце Мастацкага фонду і Мінскага мастацка-вытворчага камбіната.

АДНОЙ З ГАЛОУНЫХ ТЭМ для савецкага мастацтва за-стаецца тэма працы, гаварыў у сваім выступленні на з'ездзе мастак В. Пратасеня. Адгукаю-чыся на сацыяльны заказ эпо-хі — адлюстраваць вобраз суч-аснага рабочага, працаўніка калгаснай вёскі, брыгады ма-стакоў штогод выяжджалі на новабудулі, у калгасы і саўга-сы рэспублікі. На жаль, такія паездкі беларускіх мастакоў, па думцы В. Пратасені, маюць па-куль што кароткачасовы харак-тар, і гэта істотна ўплывае на вынікі працы.

На думку прамоўцы, тэма рабочага класа ў беларускім выяўленчым мастацтве выра-шаецца недастаткова. Прагля-даючы вялікую экспазіцыю вы-стаўкі «Мастакі — народу», дзе сабраны лепшыя тэматыч-ныя палотны, створаныя за апошнія пяць гадоў, амаль не знойдзеш карцін, прысвечаных рабочаму класу. За рэдкім вы-ключэннем не было іх і на па-пярэдных выстаўках. Мала ці-каваці да гэтай тэмы ў мола-дзі, недастаткова закранае яе і манументальная пластыка.

Непакоіць і тое, працяг-ваў В. Пратасеня, што за апошнія гады прыкметны пэў-ны спад шэфскай работы з-за аб'явавых адносін да яе кі-раўніцтва Саюза мастакоў. Да прыкладу, з 1976 года коль-касць груп, якія працавалі на вёсцы, зменшылася больш чым удвая.

Наўрад ці трэба даводзіць, што зварот да тэмы рабочага класа і калгаснага сялянства, да вобразнага адлюстравання чалавека працы — нашага сучасніка павінен быць не кампа-ніяй, не эпізодам, а доўгатэрмі-новай праграмай.

Для паспяховай падрыхтоў-кі да будучых рэспубліканскіх і ўсесаюзных выставак пажа-дана падумаць пра новыя фор-мы шэфскай работы, прынамсі, пра стварэнне творчых баз на

новабудулях рэспублікі, буй-ных заводах, у сельскай мясцо-васці.

СУСТРЭЧЫ з сучаснымі ге-роямі вельмі важныя для ма-стака. Яны дазваляюць ад-чуць подых часу, жыццё рэ-спублікі, краіны. Пра гэта свед-чаць творы, якія нарадзіліся ў час паездак і экспанаваліся на самых прадстаўнічых экспазі-цыях, гаварылі на з'ездзе за-служаны дзеяч мастацтваў БССР Г. Паплаўскі і мастак Л. Дударэнка.

Л. Дударэнка спыніўся так-сама на неабходнасці пабудо-вы дома творчасці мастакоў. Гэта пэўным чынам дапама-гло б вырашэнню праблем ма-ладых мастакоў, якія не ма-юць творчых майстэрняў, спры-яла б больш цесным мастакоў-скім кантактам (як, дарэчы, і дом мастака, неабходнасць якога таксама даўно адчуваец-ца).

СПЫНІУШЫСЯ на значных здабытках беларускага выяў-ленчага мастацтва, міністр культуры БССР Ю. Міхневіч сказаў, што змест нашых рэ-спубліканскіх выставак, аблічча іх вызначаюць перш за ўсё твор-чыя станковага характару. Ча-му ж на гэтых шырокіх пака-зах лепшых работ мы адчува-ем значны дэфіцыт тэматычна-га жывапісу і станковай скульптуры? Ці можна лічыць нормай тое, што амаль усе нашы тэматычныя выстаўкі апош-ніх гадоў не змаглі абысціся без даволі шырокага выкары-стання рэтраспектывных работ высокага грамадскага гучання з фонду мастацкага музея рэ-спублікі?

Не можа не хваляваць нас таксама сённяшні і заўтрашні дзень маладога мастака, адзна-чыў прамоўца. Відавочна, што развіццё так званых «мала-дзёжнага мастацтва» набало супярэчлівы характар. Асоб-ныя творцы пачынаюць «вага-ца» паміж стылізацый, рэтрас-пектывным поглядам на свет і шырока распаўсюджанай ро-партажнасцю. Свае асабістыя перажыванні і факты прыват-нага жыцця некаторыя мастакі пачынаюць узводзіць у ступень сацыяльных абгульненняў; дае пра сябе знаць аднабоко-вае захваленне даўняй, якое «выдаецца» іншым разам за «нацыянальную тэму», пера-важанне ў інтэр'ерах карцін прадметаў старога побыту.

Ніхто з нас, вядома, не су-праць звароту мастакоў да на-цыянальнай тэмы, да нашых гістарычных каранёў. Больш таго, мы лічым найбольш каш-тоўным тое мастацтва, якое поўна і дакладна ўвасабляе нацыянальнае самабытнасць народа, глыбока адлюстروўвае яго нацыянальны характар.

Адзначыўшы найбольш ціка-выя манументальныя творы, выкананыя за справаздачны перыяд, Ю. Міхневіч падкрэ-сліў, што іх стварэнне звязана, як правіла, з праблемай дзяр-жаўных заказаў, практыка ажыццяўлення якіх далёка ад дасканаласці. Дарэчы, гаворка аб гэтым ішла і на мінулым з'ездзе мастакоў.

Нярэдка здараецца так, што дзяржаўны заказ даручаецца па прыწყале «асабістага заах-вочвання» ці проста па ходзе размеркавання дзяржаўных сродкаў, якія адпушчаны на гэтыя заказы. Даўно вядзецца гаворка аб пашырэнні доўга-тэрміновых дагавораў тэрмінам да 3—5 гадоў для стварэння буйных тэматычных твораў. Гэтыя творы могуць быць за-казаны цэламу шэрагу майст-роў нашага выяўленчага ма-стацтва, ад якіх мы можам упэўнена чакаць работ высока-га ўзроўню. Даўно наспела не-абходнасць, дадаў у канцы вы-ступлення Ю. Міхневіч, ства-рыць рэспубліканскую дырк-цыю мастацкіх выставак з

(Заканчэнне на стар. 14).

Н. Гілевіч і М. Савіцкі.

ШАНАВАЦЬ ТРАДЫЦЫІ, БАЧЫЦЬ ПЕРСПЕКТЫВУ

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 12—13).

уласным фундам твораў і планам самай шырокай прапаганды выяўленчага мастацтва.

ЯШЧЭ ў першыя гады Саветскай улады быў складзены і зацверджаны ленынскі план манументальнай прапаганды. Значнасць манументальнага мастацтва ў наш час ніколі не зменшылася. Пра гэта гаварыць, выступаючы на з'ездзе, мастак Ю. Багушэвіч. Мастакі-манументалісты актыўна ўдзельнічаюць у фарміраванні мастацкага асяроддзя нашай сталіцы, працягваюць лепшыя традыцыі старэйшых таварышаў, якія стаялі ля вытокаў беларускай школы манументальнага жывапісу. Але, на думку прамоўцы, адносіны да манументальнага мастацтва ў СМ БССР недастаткова сур'езныя. Пра гэта сведчыць хаця б той факт, што за справаздачны перыяд толькі секцыя манументальнага жывапісу на мела свайго прадстаўніка ў прэзідыуме праўлення саюза.

Для паляпшэння работы секцыі, удасканалення прафесійнага майстэрства мастакі-манументалісты, сказаў Ю. Багушэвіч, лічаць важным наладзіць кантакты з мастакамі братніх рэспублік і арганізаваць абмен выстаўкамі, увесці на буйнейшых рэспубліканскіх выстаўках аддзел манументальнага мастацтва. Есць патрэба

лення, колькасць мастацкіх работ (прыклад — станцыя «Парк Чалюскінцаў», «Акадэмія навук» і інш.).

У свой час генеральнае рашэнне станцыі ухвалілі кіраўнікі партыі і ўрада рэспублікі. Калі ж справа дайшла да канкрэтных распрацовак, у гарвыканкоме ўзніклі пытанні: навошта столькі мастацкіх работ, хто іх прымае, хто іх аплаціць, хто выканае гэты аб'ём работ. А метро ж будзеца і афармляецца на стагоддзі, яно павінна стаць «візітнай карткай» нашай горада!..

ПРАБЛЕМЫ развіцця манументальнага мастацтва закрануў і Г. Вашчанка. Як ні дзіўна, сказаў ён, значная частка манументальных работ размяшчаецца ў кафэ і рэстаранах. Вядома, іх інтэр'еры павінны быць утульнымі. Але ці тое гэта месца, куды павінны «імякнуцца» мастакоўскія думкі? Наўрад ці хто будзе аспрэчваць, што галоўныя духоўныя каштоўнасці павінны канцэнтравана там, дзе людзі праводзяць значную частку свайго часу — у навучальных і неаформленых устаноўках, бібліятэках, тэатрах.

Калі пад'яджаеш да Масквы і перш за ўсё бачыш шпіль універсітэта, гэта па-сапраўднаму хвалюе. Наўрад ці, мякка кажучы, мэтазгодным можна лічыць тое, што ў шматпавярховым доме, які паўстаў на

шчэнне іх ніхто не адказвае. Варта ўзяць роспісы, мазаікі, пано, вітражы на дзяржаўны ўлік, каб пазбегнуць непатрэбных страт.

ВЯЛІКУЮ выхаваўчую ролю манументальнай скульптуры адзначалі ў сваіх выступленнях З. Азгур і А. Анікейчык.

А. Анікейчык пагадзіўся з думкай Г. Вашчанкі наконт таго, што творы манументальнага мастацтва — жывапіс, мазаіка, вітраж — павінны канцэнтравана на унікальных аб'ектах. Не дапушчальна распыленне значных дзяржаўных сродкаў.

Далей прамоўца спыніўся на прычынах, якія замінаюць паспяховому развіццю станковай і манументальнай скульптуры. Па-першае, ён назваў недастатковую інфармаванасць, а ў асобных выпадках адсутнасць усялякай інфармацыі аб правядзенні ўсесаюзных мастацкіх выставак. Аднаго разу, даведаўшыся пра ўсесаюзную выстаўку скульптуры малых форм, мастакі самі адабралі творы, узялі машыну і павезлі работы ў Маскву. А выстаўкі ж, асабліва ўсесаюзныя, — гэта крытэрыі ў працы мастака. Інфармаванасць павінна стаць адным з прыняццяў работы кіраўніцтва Саюза мастакоў.

Па-другое, у праўлення саюза павінен быць пастаянны кантакт з творчымі секцыямі, пачатковай ячэйкай калектыву. Вырашэнню многіх пытанняў, звязаных з матэрыяльнай базай скульптуры, спрыяла б перадача завода мастацкага ліцця ў Калядзічах у распараджэнне Міністэрства культуры БССР.

Трэба паклапаціцца і пра тое, сказаў у заключэнне А. Анікейчык, каб захаваць для нашчадкаў шматлікія і надзвычай цікавыя работы мастакоў, якія памерлі. Усе яны не могуць увайсці ў экспазіцыі музеяў. Магчыма, варта ствараць на радзіме мастакоў, у школах, дзе яны вучыліся, невялічкія музеі.

ПЫТАННІ развіцця беларускай сцэнаграфіі закрануў у сваім выступленні мастак У. Гардзеенка. Нашы дні, сказаў прамоўца, адзначаны бурным развіццём тэатральнага мастацтва, кінамастацтва і тэлебачання ў рэспубліцы. У сучасным фільме ці спектаклі выяўлены бок выконвае функцыю філасофска-эстэтычнай інтэрпрэтацыі драматургічнага матэрыялу. І таму, зразумела, узрасла значнасць работы мастака ў стварэнні спектакля ці фільма. Разам з тым вельмі часта мастак не мае магчымасці дабраякасна выканаць сваю ідэйна-мастацкую задуму з-за адсутнасці адпаведнай вытворчата-тэхнічнай базы.

Многія спектаклі і кінафільмы ўжо сышлі са сцэны, з экрану. Эскізы іх, іканаграфічныя матэрыялы знаходзяцца зараз часткова ў сховішчах некаторых музеяў, у архівах тэатраў, у архівах былых стваральнікаў ці ўдзельнікаў гэтых п'янавак. На думку прамоўцы, у рэспубліцы есць вострая неабходнасць захаваць гэтыя работы і стварыць у Мінску рэспубліканскі тэатральны музей.

Беларускіх сцэнографію турбуе таксама праблема кадраў тэатральнага мастакоў. Пятнаццаць гадоў прайшло з таго часу, як у нашым тэатральна-мастацкім інстытуце была выпушчана першая група сцэнографію. Толькі чацвёра з выпускнікоў інстытута працуюць сёння ў тэатрах рэспублікі. У будучым годзе ў інстытуце, нарэшце, зноў павінна быць набрана група тэатральнага мастакоў. Але пры вялікім дэфіцыце разавы набор дапаможа вырашыць праблему толькі часткова.

ПРА БЕЛАРУСКАЕ народнае мастацтва з яго спрадвеч-

нымі традыцыямі, разнастайнасцю відаў і жанраў (кераміка, ткацтва, разьба па дрэве, пляценне) гаварыць на форуме мастакоў кандыдат мастацтвазнаўства В. Гаўрылаў.

Даўно ўжо няма дзедаўскіх арцелей, рэдкая з'ява — сама-тужнік-адзіночка. Сёння ўсе народныя майстры, якія працуюць у мясцовай прамысловасці, аб'яднаны на 26 мастацкіх фабрыках. Іх колькасць перавышае 7 тысяч чалавек. Але, на жаль, часта гэта проста рабочыя, якія выконваюць пэўныя аперацыі па эталонах, распрацаваных мастакамі-прафесіяналамі.

Між тым, пастанова ЦК КПСС «Аб народных мастацкіх промыслах» патрабуе перш за ўсё аднаўлення вядучай ролі ручной працы на промыслах як спецыфікі народнага мастацтва. Народныя рамствы і промыслы, адзначыў В. Гаўрылаў, могуць суіснаваць побач з сучаснай прамысловай вытворчасцю і прыносіць не меншы эканамічны эффект. Аднаю з такіх форм магла б стаць арганізацыя пры фабрыках мясцовай прамысловасці творчых майстэрняў, вызваленых ад неабходнасці даваць валавую прадукцыю, у якіх працавалі б найбольш адораныя і вядомыя народныя майстры. Пры гэтых майстэрнях маглі б развівацца школы навучання і перадачы вопыту.

Творчасць беларускіх народных майстроў, такіх, як В. Гаўрылюк, К. Арцёменка, А. Пупко, М. Звярко, А. Такараўскі, Ф. Целяшэўскі, В. Альшэўскі, ведаюць у многіх краінах свету. Мабыць, даўно варта прыняць іх у члены Саюза мастакоў БССР. Наша доўгачаканая мара, сказаў у заключэнне В. Гаўрылаў, — адкрыццё ў Мінску музея дэкаратыўна-прыкладнага і народнага мастацтва, а таксама навукова-метадычнага цэнтру гэтага віду мастацтва.

НАЙБОЛЬШ значныя работы беларускіх мастакоў, выкананыя на прадпрыемствах Мастацкага фонду, адзначыў у сваім выступленні заслужаны настаўнік БССР, жывапісец В. Вярсоцкі.

На творчым рахунку Мастацкага фонду выкананне мемарыяльных знакаў, вялікай колькасці мемарыяльных дошак, афармленне міжнародных выставак у Хельсінкі, Лондане, ВДНГ у Маскве, будаўнічай выстаўкі ў Мінску, экспазіцыі ў Палацы мастацтваў.

Далей прамоўца закрануў праблемы, якія, на яго думку, немагчыма вырашыць Мастацкаму фонду без дапамогі зацікаўленых арганізацый. Гэта ў першую чаргу будаўніцтва новага корпуса Мінскага мастацка-вытворчага камбіната, вылучэнне самастойнага скульптурнага камбіната ці хаця б, на першым этапе, значнае пашырэнне вытворчай плошчы скульптурнага цэха, а таксама цэха «Агітплатката», будаўніцтва вытворчых карпусоў у Гомелі, Брэсце, Гродне, вырашэнні ўсіх пытанняў, звязаных з Мінскім метром.

НА ПРАБЛЕМАХ, якія існуюць сёння ў беларускай мастацкай крытыцы, спыніўся ў сваім выступленні кандыдат філалагічных навук М. Крукоўскі.

Нашы крытыкі шмат робяць для папулярызацыі беларускага мастацтва. Але, па меркаванні М. Крукоўскага, гэта праца выконваецца надта ўжо ў прагматычным плане. За міжз'ездаўскі перыяд, калі не лічыць тэарэтычную канферэнцыю 1978 года, амаль што не ставіліся на абмеркаванне тэарэтычныя праблемы развіцця беларускага выяўленчага мастацтва. Усё гэта, на думку прамоўцы, стварае ўражанне нейкай «прыземленасці» ў рабоце нашай мастацкай крытыкі.

Для росту ідэйна-тэарэтычных якасцей нашай крытыцы

мала, аднак, асабістага, суб'ектыўнага энтузіязму. Пытанне аб стварэнні перыядычнага выдання па мастацтве, як і раней, застаецца надзвычай актуальным. Было б таксама добра аб'яднаць ці цэнтралізаваць працу па агульнаэстэтычнай аснове і выхаванні дзеячаў мастацтва, і не толькі выяўленчага. Нам не хапае творчых кантактаў, уземадзейнення розных творчых саюзаў, у прыватнасці, іх крытычных і мастацтвазнаўчых аддзяленняў і секцый.

ПРА АБЛІЧЧА мастацкага крытыка гаварыць на з'ездзе М. Савіцкі. Ён адзначыў наяўнасць істотных недахопаў у беларускай крытыцы і мастацтвазнаўчай навуцы, яе пасіўнасць, недастаткова высокі прафесійны ўзровень, спаслаўшыся на артыкулы, змешчаныя ў № 8 часопіса «Малодосць», у якіх разглядаецца творчасць М. Селешчука.

Аб праблемах, якія хвалююць маладых мастакоў, гаварылі на з'ездзе В. Шаранговіч, П. Крахалёў, Э. Белагураў. Аб здабытках беларускай графікі за мінулыя пяць гадоў — Л. Асецкі. Пра клопаты мастакоў Прынёманскага краю раскажаў лаўрат прэміі Ленінскага камсамола рэспублікі У. Церабун.

З ТРЫБУНЫ з'езда мастакоў прагучала вялікая ўдзячнасць Камуністычнай партыі, ЦК КПСС і ЦК КПБ за клопат аб стварэнні найлепшых умоў для творчасці, для станаўлення і развіцця талентаў. Але прагучала і думка аб тым, што пэўныя, неабходныя для плённай дзейнасці ўмовы залежаць толькі ад намаганняў саміх мастакоў. Гэта, перш за ўсё, нармалізацыя ідэйна-маральнага клімату ў калектыве, гэта клопат пра патрабавальнасць кожнага да свайго творчасці, да культуры працы і культуры паводзін — як неад'емнай частка шыракага мастакоўскага клопату пра будучае нашага мастацтва.

Рэзалюцыя, прынятая XI з'ездам, мае быць зыходным пунктам дзейнасці новага праўлення, актыўна творчага саюза. Уважліва вывучаць і засвойваюць прагрэсіўны вопыт майстроў рэалістычнага мастацтва колішніх пакаленняў, развіваюць і сцвярджаюць лепшае з практыкі сучаснай мастацкай творчасці нашай краіны, рэспублікі накіравана мастакам Беларусі. Яны закліканы выйсці на новыя рубяжы вобразнага адлюстравання нашага гераічнага часу.

Ад імя рабочага класа, калгаснага сялянства, інтэлігенцыі, воінаў Саветскай Арміі з'езд мастакоў вітальні тчачыха Мінскага камвольнага камбіната Л. Трусава, дырэктар саўгаса «Цімавіцкі» Капыльскага раёна В. Колас, загадчык кафедры Мазырскага педінстытута С. Кацыя, намеснік начальніка аддзела прапаганды і агітацыі палітупраўлення ЧБВА М. Дзялюк. А таксама — госці з'езда: народны мастак СССР, першы сакратар праўлення Саюза мастакоў СССР Т. Салахаў; народны мастак РСФСР, старшыня праўлення Саюза мастакоў РСФСР С. Ткачоў; народны мастак Украінскай ССР, першы сакратар праўлення Саюза мастакоў Украіны В. Шаталін; народны мастак СССР, старшыня праўлення Саюза мастакоў Малдавіі І. Багдэска; народны мастак Эстонскай ССР, старшыня праўлення Саюза мастакоў Эстоніі І. Торн; сакратар праўлення Саюза мастакоў Літоўскай ССР І. Генюшытэ; народны мастак РСФСР В. Курдаў (Ленінград).

Старшынёй новага праўлення СМ БССР абраны народны мастак рэспублікі А. Бембель, першым сакратаром — У. Гардзеенка.

Т. Салахаў (Масква) і А. Анікейчык.

арганізаваць у рэспубліцы выстаўку манументальнага мастацтва.

Новыя манументальныя творы павінны больш шырока абмяркоўвацца грамадскасцю, на старонках друку, у перадачах радыё і тэлебачання. Дзейным сродкам прапаганды гэтага віду мастацтва магла б стаць выданне альбома «Беларускі манументальны жывапіс».

Надзённай задачай назваў Ю. Багушэвіч будаўніцтва і мастацкае афармленне Мінскага метро. Паспяховаму вырашэнню яе перашкаджае шэраг прычын. Мастацка-вытворчы камбінат не забяспечвае мастакоў неабходнымі матэрыяламі. Але галоўная прычына — недастатковая актыўнасць мастакоў у камісіях, якія каардынуюць работу па афармленні метро. Некаторыя архітэктары імякнуцца зменшыць «удзельную вагу» мастацкага афар-

Юбілейнай плошчы ў Мінску, размясціліся прадпрыемствы бытавога абслугоўвання. Значна лепш, калі б там была гасцініца, як сімвал добразычлівасці, бібліятэка ці універсітэцкі вучэбны корпус.

На думку прамоўцы, архітэктарам і мастакам трэба больш клапаціцца пра эстэтычную канцэпцыю сучаснага горада. Крыўдна, што калі праектуюцца многія мікрараёны, гарадскія пасёлкі, маладыя гарады, улічваецца толькі два фактары — эканамічны і функцыянальны, і па-за ўвагай застаецца трэці — ідэйна-вобразны. Агульнае вобразнае вырашэнне павінна вызначаць і размяшчэнне помнікаў, мазаік, пано.

Прамоўца спыніўся таксама на пытанні аўтарскіх правоў мастака-манументаліста. Справа ў тым, што многія творы манументальнага жывапісу існуюць «па-за законам»: за зні-

**СТАРОНКІ
УСПАМІНАЎ**

26 лютага вядомаму беларускаму празаіку Уладзіміру Карпаву было 70 гадоў.

Незадоўга да сваёй смерці паэт Мікола Хведаровіч прынёс у рэдакцыю свае ўспаміны пра пісьменніка, якія прапануем увазе чытача.

чуўся голас Валодзі, як мы тады ўсе звалі Уладзіміра Барысавіча. Гэта мы неаднойчы разам, пры цікавай размове, хадзілі па гэтых вузенькіх грыбных сцежках. Здавалася, што Валодзя нават ведаў дзень нараджэння кожнай тутэйшай раслінкі, кожнага грыбочка і па-дзіцячы радаваўся гэтаму нараджэнню.

— Вось паглядзі, Мікола, — казаў здзіўлена ён, выкалупаўшы з моху маленькую шапачку

Кожны грыбочак тады нагадае нам сённяшняю гаворку. А пагаворым мы шчыра і добра. Пра літаратуру гаварыць можна бясконца. Праўда, ад гэтай гаворкі часта ўсходзяцца нервы і пабольвае сэрца. Я, брат, не зважаю вельмі на гэта. Люблю літаратуру і ганю прэч раўнадушнасць ад яе...

Валодзя Карпаў добра ведаў жыццё. Яму даводзілася яшчэ з дзіцячых гадоў працаваць на заводзе, урыўкамі вучыцца і набываць педагагічныя веды ў настаўніцкім інстытуце. А ў часы Вялікай Айчыннай вайны, па сведчанні яго баявых таварышаў, ён быў смелым разведчыкам і хадзіў не раз на самыя небяспечныя заданні, адкуль можна было назад не вярнуцца. Ён іх выконваў дакладна, як і належыць сапраўднаму савецкаму патрыёту.

Пазнаёміўся я з Валодзем у 1956 годзе. Прыгавдаецца мне тая зіма тымі добрымі ўзаемаадносінамі, якія былі створаны адпачываючымі ў Каралішчавічах маімі новымі сябрамі Анатолям Вялюгіным, Іванам Шамякіным, Піліпам Пестракам, Валодзем Карпавым. Я заўсёды адчуваў іх сяброўскую ўвагу і ўзаемадапамогу. Здаралася, што творчыя гутаркі і спрэчкі працягваліся амаль што цэлымі днямі. Валодзя быў актыўным завадатарам іх. Стаміўшыся, ён любіў пахадзіць па зімовым лесе з тоўстай дубовай кульбакай у руках, правяраючы свае думкі і часта змяняючы злосць на літасць.

— Ведаеш, браце, што? Мабыць, мне не трэба так гарача рэагаваць часам на супярэчлі-

вую думку сяброў. Але ж, ведаеш, не магу стрымаць сябе, хоць пасля хварэю. Вось таму я часцей адпачываю разам з жонкай. Яна мой «анёл-аберагальнік». Толькі яна можа стрымаць мой занадта ўчэпісты характар...

— Я ўжо ведаю, Валодзя, што табе давялося добра паспрачацца з Піліпам Пестракам, калі ты быў у часопісе «Польмя» рэдактарам аддзела прозы. «Сустрэнемся на барыкадах», выдатны твор таго часу, рэдагаваў ты. Але добра, што і ты, і Пестрак успамінаюць гэтую працу з добрым гумарам. Відаць, усё гэта рабілася шчыра, па-сяброўску і без жаднай сваркі...

— Мне проста здзіўна, — адказвае Валодзя, усміхаючыся. — Ну хіба можна паверыць, што мы не спрачаліся? Было і так, што за грудкі браліся, па тыдню не размаўлялі адзін з другім, але Пестрак — пісьменнік дай бог кожнаму! Ён, бывала, перазлусцеца, добра перадумае ўсё, што катэгарычна раней ім адмаўлялася, і робіцца мякчэйшы, лагоднейшы. І праз нейкі час зноў наша работа кіпела ў нармальным рытме...

Валодзя ўглядаўся сваім напружаным позіркам у мой твар, нібы баючыся пераацніць сваю працу ў рэдагаванні гэтага твора.

— Паверыш, — казаў ён, — прыемна, калі рэдактарскія шчырыя заўвагі спрыяюць умацаванню сяброўства. А для пісьменніка гэта не абы-што...

**ДА СУСТРЭЧЫ
ПРАЗ ПАЎГОДА!**

Урачыста і святочна было на заключных канцэртах для мінскіх школьнікаў, якія Беларуска-дзяржаўная філармонія наладжвае штогод па цыклах, адрасаваных вучням розных класаў. Гэта — своеасаблівая школа слухача музыкі.

Лентар філармоніі Міхаіл Казінін знаёміць слухачоў з цікавымі падзеямі, з драматычным лёсам кампазітараў-класікаў, з асаблівасцямі музычных інструментаў, ансамбляў, з гісторыяй найбольш выдатных твораў музычнай культуры розных народаў свету. Лекцыі часцей за ўсё выглядаюць сюжэтным апавяданнем, маюць казачныя элементы, якія ўбіраюць у сябе неабходную навукова-папулярную інфармацыю.

На працягу сезона, напрыклад, малодшыя школьнікі вучацца пазнаваць гучанне асобных інструментаў і іх груп у сімфанічным аркестры, творы, пабудаваныя на народна-фальклорных узорах, маршавыя, вальсавыя і песенныя струнктуры. Моцарт і Цікоці, Бетховен і Шастановіч, Глінка і Глебаў, Кабалеўскі і Семіянка, Свірыдаў і Лучанок, — творы кампазітараў-класікаў сусветнай славы і нашых сучаснікаў выкарыстоўваюцца для ілюстрацыі найбольш гутарак. У канцэртах прымалі ўдзел лепшыя калектывы і салісты, сярод іх — Акадэмічны сімфанічны аркестр БССР, Мінскі камерны аркестр, артысты Акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР і філармоніі. За пультам сталі дырыжоры Ю. Яфімаў, А. Энгельбрэхт, В. Мнацканнаў, Ю. Цырук. Аперныя артысты, рамансы і песні выконвалі С. Данилюк, В. Чарнабаеў, Т. Ніжнікава, Л. Івашкоў...

Усе тры канцэртныя, якімі заканчваецца сезон 1981/82 гг. мелі багату праграму і праходзілі ў форме музычнай віктарыны. Паміж залай і канцэртнай эстрадай усталяваўся добры кантакт, які пацвердзіў плён такой прапаганды музычных ведаў у асяроддзі школьнікаў. На развітанне артысты і слухачы казалі: «Да сустрэчы праз паўгода!» Сезон 1982/83 гг. адкрыецца ў пачатку новага навуковага года ў школах.

К. СВІРЫД.

ЁСЦЬ ТАКІ САЛОН

Літаратурна-мастацкі салон працуе пры Чэрыкаўскай раённай дзіцячай бібліятэцы. Яго наведвальнікі знаёмяцца з навінкамі літаратуры, творчасцю беларускіх пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў. У салоне наладжваюцца выстаўкі кніг, рэпрадукцыі карцін.

Аматаруў цудоўнага захвалілі чарговія заняткі ў салоне на тэму «Беларусь музычная», якія пачаліся лекцыяй выкладчыцы мясцовай музычнай школы Л. Халіпскай. Адначасова была разгорнута выстаўка прысвечаная Рыгору Шырме і Ігару Лучанку. Сустрэча закончылася канцэртамі з твораў папулярнага кампазітара.

І. ЧАРНЯК.

ДНІ КУЛЬТУРЫ РАЁНА

У Мядзельскім раёне пачаліся дні культуры. Падрабязней раскажа пра гэтыя мерапрыемствы, якое ў тэатрышчых місцінах праводзіцца другі год запар, наш карэспандэнт папрасіў загадчыка раённага аддзела культуры У. Казакевіча.

— Правядзенне дзён культуры, — дзеліцца вопытам работы Уладзімір Іосіфавіч, — адна з форм культурна-асветнай работы, якую ўпершыню мы выкарысталі летась. Распрацавалі палажэнне, у якім агаваўся, як праходзяць агляды, хто ў іх прымае ўдзел. А праводзяцца яны так. Сельскія і пасялковыя Саветы раёна, якія сабарнічаюць між сабой і раней абменьваліся вопытам сваёй работы, цяпер наладжваюць абменныя канцэртны мастацкай самадзейнасці, арганізуюць перасоўныя выстаўкі работ народных умельцаў.

Дні культуры пачаліся ў пачатку лютага, а працягнуцца да канца сакавіка. Ужо адбыліся першыя абменныя канцэртны. Так, жыхары Мядзеля прымалі ў сябе самадзейных артыстаў з Крывічскага сельсавета. З вялікім поспехам выступіў мясцовы хор, які аб'ядноўвае каля 130 чалавек. Дзманстравалі сваё майстэрства танкама валайна-інструментальны ансамбль, танцоры.

Усяго ў днях культуры прыме ўдзел каля дваццаці пяці калектываў. Гэтае мерапрыемства — наш падарунак 60-годдзю ўтварэння СССР. У канцэртных нумарах, праграмах значнае месца адводзіцца народным песням і песням савецкіх кампазітараў.

І. КРУКАУ.

ВАЛОДЗЯ

Да 70-годдзя з дня нараджэння
У. КАРПАВА

Мікола ХВЕДАРОВІЧ

Калі я бываю ў ДOME творчасці Каралішчавічы, у сэрцы маім шчымліва прыгавдаюцца добрыя сябры, якіх ужо зараз няма сярод нас. Тодзікі памяць незабыўна і выразна захоўвае іх вобраз. Прыгавдаецца «бурапенная» постаць Уладзіміра Барысавіча Карпава, кампанейскага таварыша — аўтара многіх твораў, раманаў «За годам год», «Вясеннія ліўні», «Нямігі крывавага берагі» ды інш.

Шумна гамоніць лес, нібы прыгавдае твая часы, калі тут

рыжыка. — Ён вылез з моху толькі сёння. Заўважай, яшчэ ў яго вухку засталася ранішняя раса. Гэта ж чуд! Большага няма на свеце...

З вялікім замілаваннем большыя шапачкі рыжыкаў ён беражліва складваў у паўлітровы слоік, некак загадкава кожны раз прыгаворваючы:

— Зімою прыйдзеш да мяне, і Марыя Міхайлаўна паставіць гэты чуд прыроды на стол. Наша хата напоўніцца пахам каралішчавіцкага бальзаму.

**НОЧ
НА ЛЕПЕЛЬСКІХ
АЗЁРАХ**

Да 70-годдзя з дня нараджэння
Т. ХАДКЕВІЧА

Не буду ўдавацца ў падрабязнасці яго творчасці, а толькі раскажу пра адну шчасліваю ноч, якую я правёў разам з Тарасам Хадкевічам, маім дарогім сябрам, на Лепельскіх азёрах.

Было гэта так. Беларуска студыя дакументальных фільмаў здымала летапіс будаўніцтва Наваполацкага нафтаперапрацоўчага завода — вялікай новабудовы ў Беларусі. Кінагрупа паехала туды, і мне таксама трэба было ехаць як аўтару сцэнарыя.

Вось з такім клопатам я зайшоў у Саюз пісьменнікаў, дзе Тарас Канстанцінавіч тады працаваў кансультантам па прозе.

— Ну, дык цудоўна! — сказаў Тарас, выслухаўшы мяне. — Заўтра я еду на сваю радзіму ў Верхнядзвінскі раён да сястры, дык паедзем разам. Мая Клава Іванаўна вядзе машыну толькі так!

І мы паехалі. Клаўдзія Іванаўна сапраўды сядзела за рулём, а мы з Тарасам у якасці пасажыраў. Мінулі былую партызанскую сталіцу Бягомль, Бярэзінскі запаведнік, прыехалі ў Лепель. Потым Клаўдзія Іванаўна павярнула проста на Лепельскія азёры, выбрала зацішнае месца на выскімі бера-

зе пад соснамі і спыніла машыну: «Вось тут, хлопчыкі, мы будзем адпачываць...»

Мы з Тарасам спрабавалі вузціць рыбу, але клявала слаба, а Клава тым часам распаліла цяпельца і запрасіла нас на вячэру. Мы так захваліліся гаворкай, што яна махнула рукой і пайшла спаць у машыну. А мы, схіліўшы галовы, сядзелі і ўспаміналі:

— А помніш, Тарас...
— А помніш, Рыгор...

Многае паўставала за гэтай загадкай — «А помніш...» А цяпер прыгавдаецца ўсё яго жыццё.

Нялёгкім склаўся лёс у Тараса Хадкевіча... У пачатку вайны ён быў цяжка паранены і трапіў у фашысцкі палон. Тройчы ўцякаў і тройчы яго лавілі. Нарэшце ўдалося ўцячы, і Тарас апынуўся сярод чэхаславацкіх падпольшчыкаў і паўстанцаў, якія потым восенню 1944 года ўзнялі вядомае Славацкае паўстанне.

У тую ноч мы гаварылі пра Тарасаву аповесць «Рэха ў гарах». Тэма — блізкая нам абыдвум, і на гэта былі свае рэальныя падставы. У канцы жніўня 1944 года наш Першы гвардзей-

скі конны корпус разам з другімі часцямі Савецкай Арміі і Чэхаславацкім корпусам генерала Свободы ад польскіх гарадоў Ясла і Кросна быў павернуты строга на поўдзень у Карпаты, на дапамогу Славацкаму нацыянальнаму паўстанню. Мы ішлі ў напрамку славацкага горада Прэшаў, з цяжкімі баямі прарываліся праз Дукельскі перавал. А там недзе на поўдні ў радах славацкіх паўстанцаў быў мой добры сябра Тарас Хадкевіч...

Спадзяваюцца на сустрэчу ў той віхуры падзей канца вайны не выпадала, і ўсё ж лёс накіраваў нас яе — там, за мяжой, далёка ад Радзімы.

Пасля разгрому фашысцкай Германіі 3-я і 4-я гвардзейскія танкавыя арміі Першага Украінскага фронту і многія пяхотныя часці паспяшалі праз Рудныя горы на дапамогу паўстанцаў Златай Прызе. З Прагі наш корпус быў адведзены ў Венгрыю на раку Ціса непдалёку ад Сольнака. Адночы адзін з нашых афіцэраў, пабываўшы ў Будапешце, паведаміў, што там намеснікам начальніка лагера-шпітэля працуе мой зямляк з Мінска. «Зваць яго, здаецца, Тарас...»

Я ўзяў звальніцельную і паехаў у Будапешт. Там і адбылася наша радасная сустрэча з Тарасам Хадкевічам. Гаворкі тады ў нас было!.. Пра гэта мы ўспомнілі і ў тую памятную ноч на Лепельскіх азёрах. Гэта яшчэ больш зблізіла нас. Памятаю, Тарас тады, у Будапешце, пахваліўся, што мае перапіску са сваёй сям'ёй, якая жыве ў Мінску на Саломеннай вуліцы ў хаціне, якую збудавала Клаўдзія Іванаўна, што яго з нецярпеннем чакаюць дома, чакаюць і ў рэдакцыі газеты «Звязда». Мы былі тады поўныя надзей і радасных перажыванняў. Выжылі ў гэтай несусветнай калатні, значыць, цяпер усё будзе добра, толькі б хутчэй вярнуцца на Радзіму, у свой родны Мінск...

І вярнуліся — старыя, загар-

таваныя бадзюгі вайны. Прыехаў нека ў Мінск з Ленінграда вядомы перакладчык і адданы сябра беларускай літаратуры Павел Сямёнавіч Кабзарэўскі, спыніўся ў мяне на Паллярнай вуліцы. А гэта ж побач з Саломеннай. Ён перакладаў тады адну з аповесцей Тараса Канстанцінавіча і прапанаваў мне разам наведаць яго. І вось мы падыходзім да ўрослай у зямлю хавіры — так казалі б украінцы пра такую хаціну. Гэта — вынік рупнасці Клаўдзіі Іванаўны. Яна, чакаючы Тараса з вайны, сваімі рукамі змайстравала такое збудаванне, каб мог знайсці прытулак і ласку чалавек франтоў і дарог. Дамок быў складзены з трухлявых дошак, іржавай блык — з таго, што можна было знайсці на мінскіх руінах. Шчыліны пазатыканы рызбам, прызба высокая, таксама як паратунан, ад холаду. Пасярод хаты сцяляная печ, каля яе ў маленькай бакоўцы з падслепаватым акенкам Тарас грэў плечы і пісаў, пісаў... Цяпер, можа, цяжка паверыць, а мы тады лічылі за шчасце мець хоць такі прытулак. Большага мы патрабаваць не маглі. Бо што тады магла даць нам знявечаная вайной родная зямля? Магла сказаць толькі дзякуй за перамогу, што жыўны і здаровыя вярнуліся да сваёго народа, у якога цяпер шмат клопатаў...

Аб гэтым і многім іншым мы гаварылі наля цяпельца на Лепельскіх азёрах, успаміналі мінулае і аддавалі даніну сучаснаму.

Потым мы паехалі далей у Полацк, калыску многіх беларускіх пісьменнікаў.

Тарасу не трэба было ніякіх курортаў, а вась паехаць туды, дзе прайшло яго маленства, было для яго найвялікшай аса-лодай.

Мы прыехалі ў Наваполацк. Быў Дзень будаўніца. Тарас здаў мяне, як кажуць, з рук у рукі Валянціну Луцку — былому намсоргу новабудовы, кінагрупе, а сам папраставаў у «даль палявую»...

Танім я помню яго жывы вобраз і не забуду да канца жыцця добрага сябра, цудоўнага пісьменніка.

Рыгор НЯХАЙ.

«Больш за ўсе яны бяцца зімы і... паліцыі», — так характарызуе Таварыства па справах неасельных асоб у Білефельдзе гаротнае становішча бадзяг у ФРГ. Цяжка было паверыць, што ў адной з самых багатых краін заходняга свету — ФРГ — ёсць такія «таварыствы». Не гаворачы ўжо аб саміх аб'ектах іх вывучэння — бяздомных валацугах, што

правіла, з'яўляецца страта работы, а, значыцца, і сродкаў да існавання. Мінае тэрмін выплаты дапамогі па беспрацоўі, губляецца кваліфікацыя і, у выніку, змяншаюцца шансы знайсці заробак. Гаспадар кватэры расплачвае судовы працэс за нявыплату арэнды за жыллё, апісваецца маёмасць — ланцуг няшчасцяў усё расце. І

ІЗГОІ

спяць на лаўках у скверах і парках, грэюцца ў халодную пару года на паветразаборніках метро, корпаюцца ў пошуках ежы на сметніках.

Але яны ёсць. Паводле афіцыйнай статыстыкі, у ФРГ налічваецца 70 тысяч «неасельных асоб». Гэтай катэгорыі абяздомленых яшчэ «пашанцавала»: для іх знайшлося месца ва ўбогай нацлежы, яны неяк абаронены ад ветру і марозу. У сапраўднасці ж, як паведаміла агенцтва ДДП, у краіне налічваецца каля 900 тысяч бадзяг. На французскі лад яны называюць сябе «клашарамі». Невялікімі групамі або паасобку вандруюць яны па краіне ў пастаянным страху быць злоўленымі — альбо паліцэйскімі, альбо прыватным дэтэктывам, альбо наглядчыкам могілак ці вартаўніком на будаўнічай пляцоўцы. Адлік жыцця яны вядуць не гадамі, а днямі. Кожны пражыты дзень — перамога...

Білефельдскае таварыства сведчыць, што армію клашараў у ФРГ штогод папаўняюць 25 тысяч мужчын, жанчын і дзяцей, якіх лёс выкідае на вуліцу, і аўтаматычна — за борт «таварыства ўсеагульнага дабрабыту». Першапрычынай, як

ўрэшце — дрыгва, выбрацца з якой практычна немагчыма.

Прыстойныя бюргеры грэбліва абыходзяць гэтых абяздомленых, калі яны трапляюцца ім на вуліцы. Але клашары і самі пазбягаюць падобных сустрэч, бо, як паказвае практыка, заканчваюцца яны вельмі сумна. Бадзягу «ловяць» і адвозяць куды-небудзь за мяжу горада, далей ад «прыстойных», каб сваімі лахманамі і запушчаным выглядам не псаваў вітрыны жыцця буржуазнага грамадства. Калі бадзягу вытурваюць летам, гэта яшчэ паўбяды. Але апынуцца ўдалечыні ад падваротняў, цёплых вакзалаў або будаўнічых пляцовак зімой, у холад — цэлая катастрофа. «Многім гэта ўжо каштавала жыцця», — гаворыцца ў адной з публікацый білефельдскага таварыства.

Бадзянне паміж вакзалам і падваротняй, пастаяннае недаяданне і недасыпанне, поўная адсутнасць медыцынскай дапамогі прыводзяць да цяжкіх хранічных хвароб, да высокай смяротнасці. «Усё жыццё клашараў — пастаянная пакута», — піша агенцтва ДДП. Каментарыі тут, як кажуць, непатрэбны.

чарговую серыю супер-баевіка аб японскай мафіі — якудза.

Японская мафія шматлічкая, і паліцэйскі тэледактэтыў — толькі вяртае жалю пародыя на якудза — існуючы стагоддзямі свет арганізаванай злачынасці. Паводле некаторых даных, якудза з'явілася яшчэ ў XVII стагоддзі. Ужо тады гэтыя банды наёмных забойцаў вызначала строгая дысцыпліна і кругавая парака, заснаваная на страху быць пакараным за здрадніцтва. У тыя далёкія часы нарадзілася і арганізацыйная структура японскай мафіі. Уся банда разглядаецца як адна вялікая «сям'я», на чале якой стаіць «хросны бацька» — японску «оябун». Бязмежная падпарадкаванасць оябуну абавязковая для ўсіх радавых членаў сіндыката. Любая непакорнасць пагражае смерцю.

Тэрыторыя Японіі падзелена на зоны ўплыў буйнейшых банд (усяго іх сем). Кожная з іх на адвядзеным ёй участку поўнацю кантралюе ўсе сферы злачыннага бізнесу. Мяжу паміж такімі зонамі не выпадкова называюць «сімокры» — смяротная паласа. Часта канфлікты паміж вярхоўнымі групамі заканчваюцца сапраўднымі войнамі. І тады на вуліцах японскіх гарадоў чутны стрэлы, у гэтай міжусобіцы нярэдка гінуць ні ў чым не вінаватыя людзі.

Арганізаваная злачынасць у Японіі стала своеасаблівым бізнесам, прычым адным з самых прыбытковых. Уплыў японскіх гангстэраў узрос настолькі, што ў іх руках, акрамя ігральных дамоў, прастытуцыі і гандлю наркотыкамі, аказалася і вялікая колькасць легальных прадпрыемстваў. Паводле даных Галоўнага паліцэйскага ўпраўлення Японіі, у краіне цяпер існуе больш як дзве тысячы вядомых гангстэрскіх арганізацый, якія аб'ядноўваюць 120 тысяч членаў. Акрамя таго, каля 300 тысяч японцаў так ці інакш звязаны з якудза, аказваюць ім розныя паслугі і дапамогу. Легальная дзейнасць гангстэраў распаўсюджваецца на 26 тысяч прадпрыемстваў па ўсёй Японіі. Гэта — бары і рэстараны, транспартныя і будаўнічыя канторы, гасцініцы і магазіны. Сума штогадовага абароту якудза складае мільярд іен.

Велізарны ўплыў гангстэраў не застаўся без увагі з боку рэакцыйных сіл краіны. Нярэдка якудза прыцягваюць да расправы з прагрэсіўна настроенымі грамадскімі дзеячамі, прафсаюзамі. Вось чаму не выклікала здзіўлення нядаўняе паведамленне газеты «Майніці дэйлі ньюс» аб тым, што ўладальнікі буйной транспартнай кампаніі «Камігумі» ў горадзе Кобе звярталіся да паслуг мафіі

для расправы з членамі прафсаюзаў.

Удзел гангстэраў у легальнай дзейнасці і іх змова з манаполіямі надзвычай ускладняюць работу паліцыі. Акрамя таго, якудза звязана і з пэўнымі палітычнымі коламі. Як стала вядома, не грэбуюць паслугамі мафіі некаторыя высокапастаўленыя дзеячы правачай ліберальна-дэмакратычнай партыі. Няма нічога здзіўнага і ў тым, што многія верхаводы злачынных сіндыкатаў не толькі не хаваюцца ад паліцыі, а і адкрыта займаюцца «грамадскай» дзейнасцю. Так, былы верхавод буйнога злачыннага саюза — «Банды «Ямагуці гумі» — Кадзуо Таока доўгі час займаў важны пост у асацыяцыі па барацьбе з наркаманіяй. А тым часам яго падначаленыя наваднялі Японію наркотыкамі.

Той жа Кадзуо Таока яшчэ ў 1967 годзе быў аддадзены пад суд, які так і не адбыўся. Большасць арыштаваных гангстэраў з залы суда трапляе не ў турму, а на волю. Разрэкламаваныя ж паліцыяй аперацыі, як правіла, некіраваны супраць неарганізаваных і слабых бандыцкіх шаек, якія не маюць моцнага апекуна ў асобе бізнесмена або палітыка. «Толькі трэцяя частка арыштаваных гангстэраў трапляе за kraty», — прызнаўся начальнік паліцыі прэфектуры Хіага А. Фукунаі.

Апошнім часам японскім гангстэрам становіцца «цесна» ў сваёй краіне. Якудза актывізавала сваю дзейнасць за мяжой. Перш за ўсё гэта тычыцца гандлю наркотыкамі, якія злачыныцы перапраўляюць у ЗША і на Гавайскія астравы. Маштабы іх пранікнення настолькі вялікія, што амерыканская паліцыя была вымушана звярнуцца за дапамогай у Галоўнае паліцэйскае ўпраўленне Японіі, каб вывучыць метады «работы» якудза. Актывіна дзейнічае якудза ў Лос-Анджэлесе. У раёне горада, дзе жывуць амерыканцы японскага паходжання, гангстэры займаюцца вымаганнем буйных грашовых сум у мясцовых крамнікаў і ўладальнікаў рэстаранаў. Павучыная сетка якудза аблітае і Філіпіны, Паўднёвую Карэю, Тайланд. Скупліваючы гасцініцы, рэстараны, вясёлыя дамы, мафія кантралюе вялікую частку злачыннага бізнесу ў гэтых краінах.

Якудза працвітае. Параджэнне сацыяльных заган капіталістычнага грамадства, яна стала адной з самых агідных яго язваў.

[Па матэрыялах ТАСС].

«НАШЫ ЛЮБІМЫЯ ТВОРЫ»

Вянок санетаў Янікі Сіпакова «Жанчына» чытае заслужаны артыст БССР У. Рагаўцоў.

8 сакавіка, 13.35.

1. ЭРКЕНЬ. «ГУЛНЯ З КОШКАЙ» Спектакль Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Пастаноўка Б. Зрына. Ролі выконваюць: народныя артысты БССР З. Браварская, С. Станюта, заслужаныя артысты БССР Б. Уладзімірскі, Г. Талмачава і іншыя.

9 сакавіка, 19.30.

КАНЦЭРТ

Спявае заслужаны артыст БССР Яраслаў Еўданімаў.

У праграме — песні А. Пахмутавай, І. Лучанкі, Л. Захлеўнага.

9 сакавіка, 20.00.

«РОЗДУМ»

Аб стварэнні вядомай карціны У. Стальмашонкі «Партрэт Януба Коласа», аб праблемах партрэта як жанру выяўленчага мастацтва пойдзе размова ў перадачы, якую вядзе мастацтвазнавец У. Бойка.

11 сакавіка, 19.30.

«ЛЯ РАСКРЫТАЯ ПАРТЫТУРЫ»

Прагучыць канцэрт для габоя з аркестрам Моцарта ў выкананні лаўрэата Усесаюзнага конкурсу С. Сергіенкі і сімфанічнага аркестра Беларускага тэлебачання і радыё.

12 сакавіка, 19.30.

ПАКАЗВАЕ ВІЦЕБСК

Літаратурна-музычная праграма «Давіна». Перадача запрашае на сустрэчу жыхароў вёскі Дзернавічы Верхнядзвінскага раёна Беларусі і вёскі Аўлея Краслаўскага раёна Латвіі. Пацуюць песні, вершы, гумарэскі, убацьце выразы народных умельцаў.

13 сакавіка, 12.30.

У. ГАЛУБОК. «ПЛЫТАГОНЫ»

Спектакль Слуцкага народнага тэатра.

13 сакавіка, 17.20.

АУТАРСКІ ВЕЧАР

лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі кампазітара Эдуарда Ханка. Прымаюць удзел Т. Раеўская, Н. Гаіда, Г. Харык, вачальна-інструментальны ансамбль «Верасы», Дзяржаўны хор БССР і дзіцячы хор школы-інтэрната па музыцы і выяўленчым мастацтва імя Ахрэмчына.

13 сакавіка, 22.40.

«СУСТРЭНЕМСЯ ПАСЛЯ АДЗІНАЦАЦІ»

Эстрадная музычная праграма з удзелам вядомай італьянскай спявачкі Рафаэлы Кара.

14 сакавіка, 11.20.

«ЭКРАН: ПРАБЛЕМЫ, ГЕРОІ»

Беларускія кінадакументалісты — воінам Савецкай Арміі.

14 сакавіка, 19.35.

«ЖЫВЫЯ ГАЛАСЫ ГІСТОРЫІ»

Па матэрыялах Дзяржаўнага архіва кінафотафондадакументаў БССР.

Перадача падрыхтавана да 80-годдзя з дня нараджэння П. С. Малчанова. Вядучая — народная артыстка БССР З. Браварская.

14 сакавіка, 20.15.

«ПА ВАШЫХ ПРОСЬБАХ»

Канцэрт для работнікаў хімічнай прамысловасці. Вы ўбачыце выступленне аркестра духавых інструментаў «Трымітас», народнай артысткі СССР Г. Кавалівай, аркестра народнай музыкі «Флуэраш», вачальнага ансамбля «Руская песня», народнага артыста РСФСР Л. Смятаннікава, вачальнага трыо «Дняпрэнка», інструментальнага ансамбля «Тоніка», К. Геаргіадзі, вачальна-інструментальнага ансамбля «Самацветы», чэхаславацкай спявачкі Я. Кацыялавай.

ПАВУЧЫНАЯ СЕТКА ЯКУДЗА

...На тэлевізійным экране бязладная страляніна змяняецца імклівай пагоняй, бойкі з прымяненнем самых жорсткіх прыёмаў каратэ чаргуюцца са сцэнамі

катаванняў і здэкаў. Татуіраваныя чырвоныя і чорныя драконамі малойчыкі рабуюць і шантажуюць, гвалцяць і забіваюць... Японскае тэлебачанне трансліруе

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Орда Працоўнага Чырвонага Сцяга Друарыя выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
 АТ 02127. М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва — 33-22-04, аддзела культуры — 33-19-65, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае прачытаныя творы аб'ёмам не больш як друкаваны аркуш, артыкулы, нарысы — да 15 старонак, вершаваныя творы не больш як 100 радкоў. Матэрыялы прымаюцца на друкаваныя на машыны ў двух экзэмплярах. Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСІПЕНКА, Ефрасіння БОНДАРОВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ПІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯФЭД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.